

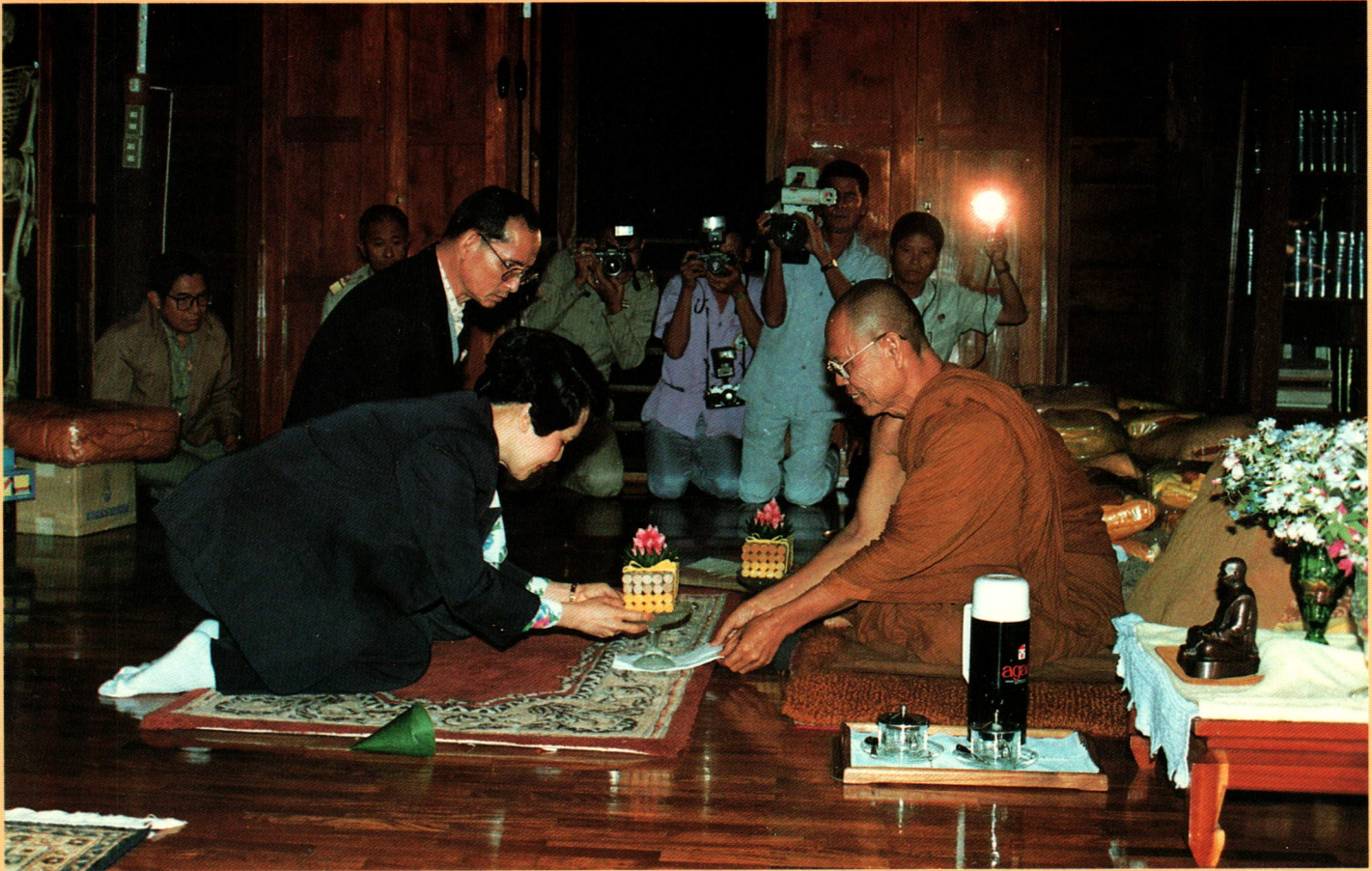
วารสารไทย

THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔๘ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๓๕

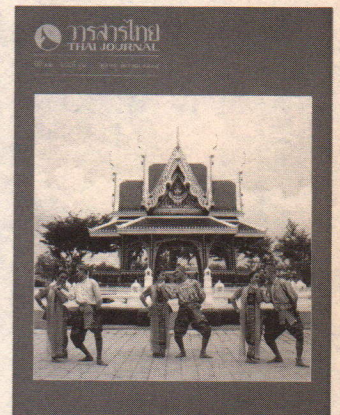

“.....เมื่อบุคคลมีความรู้ทางวิชาการ มีธรรมะในศาสนาเป็นหลักทาง
ความประพฤติและจิตใจ ให้เป็นคนที่สุจริตยุติธรรม และขยันขันแข็ง
ด้วยแล้ว ย่อมสามารถประกอบการทำงานหาเลี้ยงชีพและดำรงชีวิตอยู่
ได้โดยมั่นคงและสวัสดิ และผู้ที่ตั้งตัวได้มั่นคงเช่นนี้ ย่อมจะสามารถ
สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตัวและครอบครัวได้ยิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้น
ยังจะสามารถแผ่แผ่ความดีความเจริญของตัว ให้เป็นประโยชน์ถึง
ส่วนรวมได้อีกด้วย....”

พระบรมราโชวาท
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒๒ กันยายน ๒๕๒๐

ปก : “เพื่อนดวงเดือน”
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

“วารสารไทย” เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา	ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา
	นายสุธี อากาศฤกษ์
บรรณาธิการ	นายชาคริต จุลกะเสรี
บรรณาธิการผู้ช่วย	นางสาวอนุตรา ทงษ์สุวรรณ
กองบรรณาธิการ	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ศรีณรงค์
	นายเย็นใจ เลาทวนิช นายวิจิตร อวทะกุล
	นางคณิดา เลชะกุล นายสมบัติ พลายน้อย
	นางอัคร เทมะจันทร์ นายปัญญา นิตยสุวรรณ
จัดรูปเล่ม	นางสาวอนุตรา ทงษ์สุวรรณ
ฝ่ายจัดการ	นางอัครจินดา ทงษ์พงษ์ นายกิตติ จันทร์ส่อง
สำนักงานวารสารไทย	สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย จปร. (เดิม) ถนนราชดำเนิน โทร. ๒๘๐๔๕๔๐
วารสารไทย	เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรงสนและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

**คณะกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ**

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อากาศฤกษ์	อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายวิจิตร อวทะกุล	ประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสรี	รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	นายประพัฒน์ ศรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาทวนิช	นางคณิดา เลชะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง	นายสมบัติ พลายน้อย
นางอัคร เทมะจันทร์	นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ	นางวรรณิกา ณ สงขลา
นางสาวอนุตรา ทงษ์สุวรรณ	นางอัครจินดา ทงษ์พงษ์
นายกิตติ จันทร์ส่อง	

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

๔๖๙ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๐๓๕๔๒, ๒๘๐๐๕๔๑, ๒๘๐๓๐๘๐, ๒๘๐๓๐๘๑, ๒๘๒๒๑๑๔
นายจิโรจน์ ศรสงคราม ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๖

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ

จาก

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จาก บรรณาธิการ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอีกช่วงระยะหนึ่ง ที่ศิลปการละครและการประพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทประพันธ์กลอนแปด ได้เฟื่องฟูมาก ซึ่งท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ได้กรุณาหยิบยกเอา “บทละครเรื่องระเด่นลันได” ซึ่งเป็นชีวิตจริงของแขกขอทานคนหนึ่ง ในสมัย รัชกาลที่ ๓ นั้น นำมาเล่าสู่กันฟังเพื่อย้อนอดีตเตือนใจให้ระลึกถึง “พระมหามนตรี” ซึ่งเป็นกวีรุ่นเก่าที่มีฝีปากกลอนตลาดเก่งกาจยอดเยี่ยม ที่ประชดประชันสังคมได้อย่างแนบเนียน ไม่แสลงหูหรือส่อในเชิงก้าวร้าวอย่างในยุค ดิสโกนี่เลย

และในฉบับนี้ก็ได้เสนอบทความเรื่อง “น้ำพระราชหฤทัยสู่พรรณไม้งาม” ของนางสาวอุษา แยมเสียงเย็น ผู้ชนะการประกวดเรียงความระดับมัธยมศึกษา พร้อมนี้ก็ได้เสนอเรื่อง “สงครามด” (ต่อจากฉบับที่แล้ว) ของคุณสมบัติ พลายน้อย นักอนุรักษ์ภาษาและศิลปวัฒนธรรมไทยอีกผู้หนึ่ง บอกเล่าถึงการ เล่นในเทศกาลสงกรานต์ไทยว่ามีอะไรบ้าง และคุณปัญญา นิตยสุวรรณ ก็ได้เสนอเรื่อง “การคัดเลือกนักเรียนและวิธีฝึกหัดโซน” มาเล่าให้ฟังเสริมความรู้ ว่ามีหลักการต่าง ๆ อย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นศิลปการแสดงชั้นสูงที่ไม่ใช่ของง่ายเลย

คุณพลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ ก็ได้เสนอเรื่อง “กองทัพอไทยเพื่อแผ่นดิน ตอน จอมทัพไทย” และมีบทความที่สำคัญอีกเรื่องของคุณสุธี อากาศฤกษ์ เสริมความรู้เรื่อง “ปัญหาการถือครองที่ดิน” มาให้ทราบทั่วกันด้วยว่า เป็นเรื่องที่มี ผลเกี่ยวเนื่องต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง นอกจากนี้ ดร. เย็นใจ เลาวณิช ก็ได้ส่งเรื่อง “เทคโนโลยีกับความเท่าเทียมกันในชุมชน” มาให้พิจารณากันด้วย เพื่อย้ำเตือนว่าการพัฒนานั้นมีสองกลุ่มที่สำคัญ คือ การพัฒนาทางวัตถุและการพัฒนาคน ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงควรให้ได้รู้- จักการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้น ๆ อย่างถูกต้องด้วยจึงจะดี คุณระพี สาคริก นักเขียนประจำของเราก็ได้เสนอเรื่องที่กำลังเป็นปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน คือเรื่อง “วิถีสู่ประชาธิปไตยภายใต้อิทธิพลของวัตถุ กับภาวะล่มสลายของ สังคมไทย”

แถมท้ายด้วยบทความรู้การเกษตร เรื่อง “นมผึ้ง-ทรัพยากรอันทรง คุณค่าสำหรับมวลมนุษย์” ให้ความรู้พื้นฐานทางวิชาการนิดหน่อยเกี่ยวกับเรื่องผึ้ง ซึ่งให้ผลิตภัณฑ์ที่มีค่านับพันล้านบาทได้แล้วในปัจจุบันนี้

หวังอย่างยิ่งว่าคงจะมีส่วนเป็นประโยชน์ได้ตามสมควร และหากท่าน ผู้อ่านประสงค์จะเสนอแนะเพิ่มเติมประการใด “วารสารไทย” ก็พร้อมที่จะรับ ความคิดเห็นจากท่านได้เสมอ

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

๔

น้ำพระราชหฤทัยสู่
พรรณไม้งาม

๑๕

สงกรานต์

๒๔

บทละคร เรื่อง
“ระเด่นลันได”

๒๗

การคัดเลือกนักเรียน
และวิธีฝึกหัดโขน

๓๓

กองทัพไทยเพื่อ
แผ่นดิน

๓๘

ปัญหา
การถือครองที่ดิน

๔๕

วิธีสู่ประชาธิปไตย
ภายใต้อิทธิพลวัตถุ
กับภาวะล่มสลาย
ของสังคมไทย

๕๔

เทคโนโลยี
กับความเท่าเทียมกัน
ในชุมชน

๖๓

“นมผึ้ง”
ทรัพยากร
อันทรงคุณค่า
สำหรับมวลมนุษย์

๗๔

กฎหมายสำหรับประชาชน
มรดกและ
การประนีประนอม

๗๘

การเพาะเลี้ยงงูบ

๘๐

คุณลักษณะพิเศษ
แห่งพระพุทธศาสนา

๘๕

แะเยือนทั่วไทย
ตอน
งานมหกรรม
เอกลักษณ์ไทย

นำพระราชหฤทัยสู่พรรณไม้งาม

ในปัจจุบันนี้ เรามักจะได้
ยินกันอยู่เสมอว่า ไม่มีค่าของ
เรากำลึงจะหมดป่า หรือมีข่าวว่า
มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า
และพรรณไม้งามต่าง ๆ กำลึงจะ
สูญพันธุ์ สภาพเหล่านี้เกิดขึ้น
เป็นประจำ ทั้งนี้เนื่องมา
จากสาเหตุของการรู้เท่าไม่ถึง
การณ์ หรืออาจเกิดจากความ

ยากจนของราษฎร ทำให้ต้องรับ
จ้างตัดไม้ เผาถ่าน เพื่อหาเงิน
มาจุนเจือเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง
ของครอบครัว สมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรง
ห่วงใยในปัญหาดังกล่าว พระ
องค์จึงเสด็จพระราชดำเนิน
เยี่ยมเยียนราษฎรตามภูมิภาค
ต่าง ๆ รวมทั้งยังทรงวิตกว่า

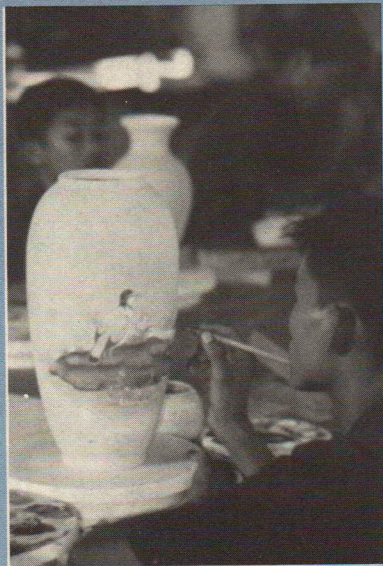
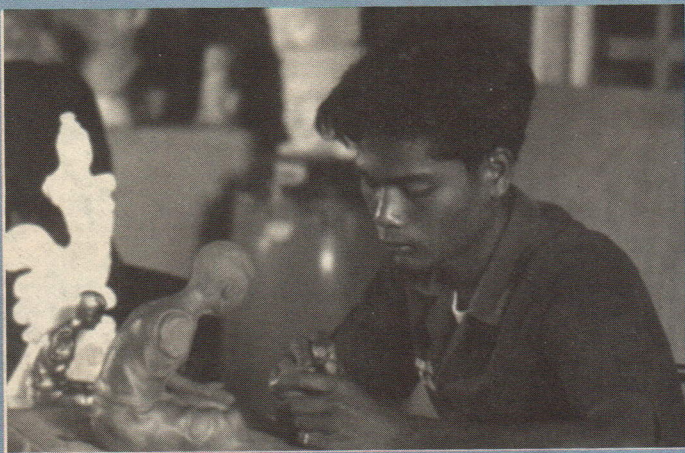
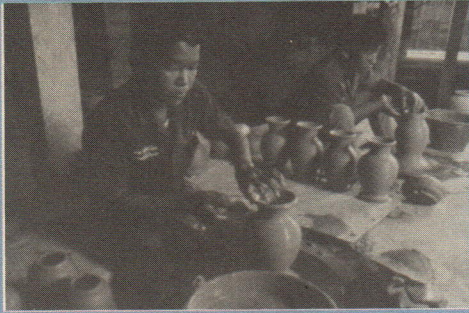
ประเทศชาติกำลังสูญเสีย
ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญไป
ดังนั้นพระองค์จึงทรงมีพระราช
ดำริจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อ
ให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ทุกข์
ยากเหล่านี้ ให้มีอาชีพสุจริต มี
รายได้ เพื่อที่ราษฎรจะได้ไม่ตัด
ไม้ทำลายป่าและช่วยกันอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่
ตลอดไป

สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระ
ราชกรณียกิจหลายด้าน และ
ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยม
ด้วยพระเมตตา พระองค์ทรงมี
พระมหากรุณาธิคุณอย่างมากใน
การที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรม-
ชาติ จึงทรงมีพระราชดำริที่จะ
จัดตั้งโครงการในอันที่จะช่วย
เหลือราษฎร ทรงจัดตั้งโครงการ
ปาร์กน้ำขึ้นด้วย พระองค์ทรง
ห่วงใยว่าจะเกิดความแห้งแล้งใน
ภูมิภาคของประเทศ ในขณะที่
พระองค์ทรงเสด็จพระราชดำเนิน
ไปเยี่ยมเยียนราษฎรตามท้องถิ่น
ทุรกันดารต่าง ๆ จะทรงแนะนำ
ให้ราษฎรปลูกป่าไม้เพราะทรง
เล็งเห็นว่าป่าไม้มีความสำคัญมาก
เป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อสิ่งมีชีวิต
ทั้งหมด ทำให้ประชาชนทราบถึง
ความห่วงใยของพระองค์ จึงได้
ช่วยกันปลูกป่าถวายเป็นพระราช
กุศล หลังจากที่มีสมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงจัด

ตั้งโครงการปาร์กน้ำขึ้น ทำให้
สภาพป่าที่เคยเสื่อมโทรมนั้น
กลับเป็นสภาพป่าที่เขียวขจีร่มรื่น
มีต้นไม้พรรณไม้เจริญเติบโตไป
ทั่วอาณาเขตของป่าทำให้ราษฎร
ตระหนักถึงคุณค่าของป่าไม้
เพราะป่าไม้ช่วยควบคุมความผัน
แปรของดินฟ้าอากาศ และป่าไม้
ช่วยป้องกันภัยจากความแห้งแล้ง
ด้วย พระองค์ทรงสนับสนุน
และส่งเสริมปลูกฝังให้ราษฎร
เกิดความรัก และหวงแหน
ทรัพยากรป่าไม้ให้มากยิ่งขึ้น
นอกจากนั้นยังทรงให้ราษฎรใน
ท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้
เพื่อมีรายได้เสริมโดยการปลูก
ต้นไม้ที่มีประโยชน์ทางด้าน
เศรษฐกิจให้ราษฎรมีที่ทำกินใน
ที่ของตนเป็นอาชีพแน่นอน ไม่
บุกรุกเข้าไปทำลายในเขตป่าสงวน
แห่งชาติเพราะเมื่อราษฎรมีที่อยู่
มีอาชีพแล้ว ก็จะหยุดบุกรุกหยุด
การทำลายป่า และสงวนพื้นที่
ป่าส่วนใหญ่ไว้ รวมทั้งพื้นที่ที่ไม่
เหมาะแก่การเกษตรกรรมให้
กลับคืนสภาพป่าธรรมชาติเดิม
เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของ
ธรรมชาติและขจัดความแห้งแล้ง
พระองค์ทรงช่วยยกฐานะความ
เป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้นด้วย
การพระราชทานทรัพย์ส่วนพระ
องค์สำหรับราษฎรที่ยากจน ขาด
แคลนที่ดินทำกิน ทรงช่วยราษฎร
ให้มีอาชีพเสริม และรู้จักใช้เวลา

ว่างให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ตามโครงการศิลปาชีพพิเศษ ทำให้ราษฎรมีจิตสำนึกในการรัก ธรรมชาติ รักป่าไม้ และนิยม ปลุกป่าเป็นจำนวนมากขึ้น และ ไม่คิดที่จะบุกรุกทำลายป่าเหมือน ดังแต่ก่อน

สภาพความเป็นอยู่ของ ราษฎรในปัจจุบัน มีความเป็น อยู่ที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เพราะ สืบเนื่องมาจากพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นั้นเอง ไม่ ว่าพระองค์จะเสด็จพระราช ดำเนินไปในท้องถิ่นใด จังหวัด ไດก็ตาม เมื่อทรงพบและทอด พระเนตรเห็นความทุกข์ยาก หรือความเดือดร้อนของราษฎร ทรงให้ความช่วยเหลือโดยเน้น เรื่อง การปลุกป่า โดยเฉพาะ บริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร เพราะ ป่าต้องการน้ำในการเจริญเติบโต และขณะเดียวกันน้ำก็ต้องการ ป่าด้วย และยังทำให้ราษฎรมีที่ ทำกินเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพที่ แน่นนอน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสุขเพียงพอแก่ อุดภาพของเรา ซึ่งนับเป็นส่วน หนึ่งของโครงการป่ารักษน้ำ อัน เป็นโครงการตามพระราชดำริ จึงถือได้ว่าเป็นบุญอันยิ่งใหญ่ ของพสกนิกรชาวไทย ที่พวกเรา ได้เกิดมาเป็นลูกไทย หลานไทย อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยนี้

ตามที่เราได้ทราบกันอยู่ แล้วว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระ ราชกรณียกิจมากมายหลายด้าน พระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราช กรณียกิจซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประ โยชน์แก่ประเทศชาติ นำความ ปลาบปลื้มในพระมหากรุณาธิ คุณของพระองค์ที่ทรงมีน้ำพระ หทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาแก่ ประชาชนชาวไทยตลอดมา พระองค์ทรงห่วงใยในความเป็น อยู่ของราษฎร ตลอดจน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใน ประเทศไทย ในปัจจุบันนี้ ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลาย ลงเป็นอันมาก เช่น ป่าไม้ สัตว์ ป่า และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดัง นั้น พระองค์จึงทรงห่วงใย และ ทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่าง มากในการอนุรักษ์ พระราช ดำริในการจัดตั้งโครงการที่จะ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การอนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งตอนนี สัตว์ป่าหลายชนิดได้ถูกปล่อย ปละละเลย ทำให้สัตว์ป่าอาจจะ สูญพันธุ์ไปได้ ดังนั้นจึงต้องหา วิธีการที่จะช่วยกันมิให้สัตว์ป่า แต่ละชนิดสูญพันธุ์ สมเด็จพระ นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสนพระราชหฤทัยในการ อนุรักษ์สัตว์ป่า จึงทรงมีพระ ราชดำริให้จัดตั้งโครงการ อนุรักษ์สัตว์ป่าขึ้นหลายโครง

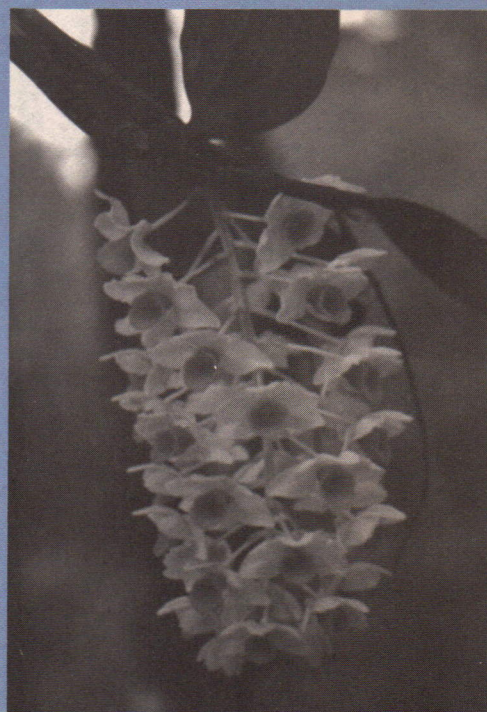

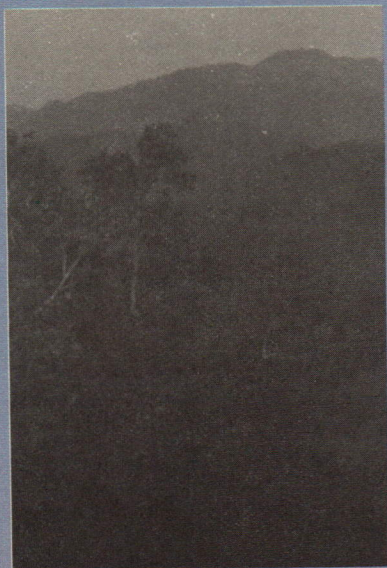

การในประเทศ พระองค์ได้ทรง
มีโอกาสด็จพระราชดำเนินไป
ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้
ทอดพระเนตรป่าไม้ที่ถูกทำลาย
มากมาย สัตว์ป่าในเมืองไทยซึ่ง
เคยมีชีวิตอยู่ตามป่าเขาลำเนา
ไพรมากมายหลายชนิด ได้สูญ
หายไปเป็นจำนวนมาก ดังนั้น
พระองค์ทรงศึกษาเรื่องป่าไม้
และสัตว์ป่าอย่างสนพระราช
หฤทัย และไม่ว่าจะเสด็จพระราช
ดำเนินไปยังแห่งหนตำบลใด ก็
ทรงกล่าวชี้ชวนให้ราษฎรได้หัน
มาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ให้เห็นคุณค่าของป่าไม้อันเป็น
แหล่งต้นน้ำลำธาร และที่อยู่
อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์ป่า
และโครงการในพระราชดำริ จึง
นับว่าเป็นโครงการที่พระองค์
ทรงริเริ่มอย่างจริงจัง ในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้
แก่ราษฎรในท้องถิ่น เพื่อให้
ความรู้ และเห็นคุณค่าทาง
เศรษฐกิจสามารถนำไปปฏิบัติได้
ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการ
ชะลอการทำลายทรัพยากร
ธรรมชาติได้ในที่สุด นอกเหนือ
ไปจากการที่ทรงริเริ่มโครงการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว
พระองค์ยังทรงห่วงใยในพรณ
ไม้งามของเมืองไทยอีกด้วย
อย่างเช่น กล้วยไม้พื้นเมืองที่
กำลังร่อยหรอลงไปทุกวัน
เพราะถูกเก็บมาขายเป็นครั้งละ

มาก ๆ นั้น ส่วนใหญ่ก็จะนำมา
เลี้ยงไม่รอด เพราะว่ากล้วยไม้
จากที่หนึ่ง เมื่อนำมาอยู่ใน
สภาพภูมิอากาศอีกที่หนึ่ง ก็อาจ
จะเจริญเติบโตได้ไม่ดีเท่าที่ควร
พระองค์จึงทรงจัดตั้งศูนย์รวบ
รวมพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมืองขึ้นใน
ทางภาคเหนือ ซึ่งนับเป็น
ประโยชน์ที่ดีต่อส่วนรวม และ
ยังมีการสร้างเรือนเพาะชำ
ขนาดใหญ่ไว้อนุบาลกล้วยไม้ที่
ถูกตัดเก็บมาขาย เมื่อเลี้ยงพันธุ์
อนุบาลได้ดีแล้ว ก็จะนำพันธุ์
กล้วยไม้ที่ได้ไปปลูกเกาะติดไว้
ตามต้นไม้ให้ขยายแพร่พันธุ์ต่อไป
ซ้ำยังเป็นสิ่งที่ประดับธรรมชาติ
ให้สวยงามอีกด้วย กล้วยไม้จัด
เป็นไม้ประดับที่มีประโยชน์ทาง
ด้านเศรษฐกิจ สามารถนำส่ง
ออกขายยังต่างประเทศได้ราคาดี
เพราะกล้วยไม้มีหลายพันธุ์ที่
สวยงาม ดังนั้นกล้วยไม้จึงเป็น
ที่นิยมมากสำหรับการนำไป
ประดับตกแต่งในด้านต่าง ๆ
เพื่อความสวยงาม และในป่าก็
ยังมีกล้วยไม้ป่าเกิดขึ้นหลายพันธุ์
และออกดอกสวยงามตามฤดูกาล
ของแต่ละชนิด เมื่อมีกล้วยไม้
ต่าง ๆ หลายพันธุ์เช่นนี้ จึงทำให้
มีการทำโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริม
การปลูกไม้ดอกและไม้
ประดับ เพื่อรวบรวมพันธุ์กล้วย
ไม้ที่หายากตามป่าเขา หรือที่
เกาะอยู่ตามต้นไม้ และเพื่อ

อนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ที่หายากนี้
ให้มีการขยายพันธุ์กล้วยไม้ที่มี
ดอก สี กลิ่นหอม และสวยงาม
เป็นที่ต้องการสำหรับบุคคลทั่ว
ไปนำไปใช้ในการประดับเพื่อ
ความสวยงาม และยังเป็น
ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของ
ประเทศอีกด้วย

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า
พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระ
นางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
นั้น มีมากมายเหลือคณานับ
และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ
พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับการ
พัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ตามโครง
การในพระราชดำริ การที่พระ
องค์ทรงมีพระราชดำริจัดตั้ง
โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการ
ปาร์กน้ำ โครงการพัฒนาป่า
ภูเขียวให้มีสวนสัตว์ธรรมชาติ
โครงการจัดสวนนกที่เขาเขียว
โครงการศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร
ศูนย์รวบรวมพันธุ์ไม้ ฯลฯ ซึ่ง
ส่วนใหญ่มุ่งเน้นหนักด้านการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ทั้งนี้ก็เพื่อปลูกฝังให้ราษฎรรัก
และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
ที่สวยงาม นอกจากนั้นยังช่วย
ยกระดับความเป็นอยู่ ทั้งทาง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม ของ
ราษฎรอีกด้วย ในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นทาง
ด้านการพัฒนานั้น สมเด็จพระ
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ทรงมุ่งไปถึงการอนุรักษ์สภาพ
ธรรมชาติ พระองค์ทรงมีพระ
ราชดำริที่จะเปลี่ยนจากสภาพป่า
เสื่อมโทรม โดยพยายามให้มี
การปลูกไม้โตเร็ว เพื่อปรับปรุง
สภาพแวดล้อม และป้องกันการ
พังทลายของดินอีกประการหนึ่ง
สำหรับไม้ที่จะปลูกนั้น จะเป็นป่า
ไม้ธรรมชาติอย่างหนึ่ง นอกจาก
นี้ยังมีพระราชดำริให้ปลูกต้นไม้
ที่เป็นอาหารสัตว์อีกด้วย เช่น
ต้นหว้า ต้นตะขบ ต้นไทร ต้น
มะเดื่อ เหล่านี้เป็นต้น โดยมี
ลักษณะของการปลูกตาม
ธรรมชาติ สาเหตุที่ทรงมี
กระแสรับสั่งให้ดำเนินการใน
ลักษณะนี้ เพราะต้องการให้
เปลี่ยนสภาพใกล้เคียงกับป่าไม้
ในธรรมชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะ
ทำได้ เพื่อชักจูงให้สัตว์ป่าได้มา
อาศัยในสภาพธรรมชาติที่ได้
สร้างขึ้น นอกจากจะปลูกป่า
ตามธรรมชาติแล้ว ก็ยังมีการ
เพาะเลี้ยงสัตว์ป่าและพรรณไม้อ
งามที่หายาก มาไว้ในพื้นที่
ของโครงการ ในลักษณะนี้ จะ
สามารถช่วยให้สัตว์ป่า และ
พรรณไม้ต่าง ๆ ที่กำลังจะ
สูญพันธุ์ให้มีสภาพที่เจริญเติบโต
ให้มีความสวยงามเจริญหูเจริญตา
เจริญใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น จึงนับ
ได้ว่าโครงการต่าง ๆ เหล่านี้เป็น
โครงการที่สำคัญมากที่จะช่วย
อนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตาม

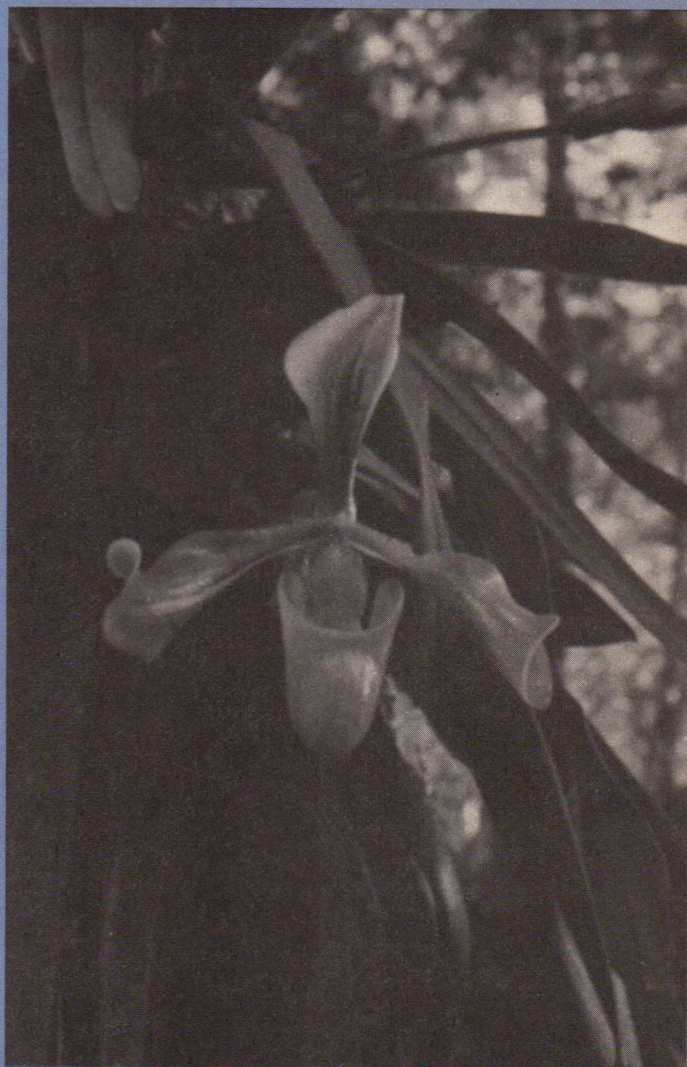

ธรรมชาติ ดังนั้น ราษฎรทุกคนควรให้ความร่วมมือและช่วยกันปลูกป่าในบริเวณที่มีการตัดต้นไม้ทำลายป่า เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้สืบต่อไป โครงการกิจกรรมต่างๆ ที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำรินั้นได้มีหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมป่าไม้ ดำเนินงานประสานสอดคล้องกันตามแผนที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งทำการติดตามผลเป็นระยะๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ทำให้การดำเนินงานโดยยึดแนวพระราชดำริเป็นที่ตั้งมีความรวดเร็วและให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จากการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ของโครงการ โดยได้จัดทำโครงการศูนย์เพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าขึ้น และได้วางโครงการปรับปรุงพื้นที่และฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมในบริเวณโครงการ โดยปลูกพันธุ์ไม้โตเร็ว และจะปลูกต้นไม้ที่เป็นอาหารสัตว์ป่า ทั้งนี้ก็เพื่อปรับสภาพสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล นอกจากนี้ยังมีศูนย์สาธิตมีการอบรมแนะนำชาวบ้านที่อยู่บริเวณรอบๆ ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อประโยชน์

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านป่าไม้ และสัตว์ป่า ให้ประชาชนได้มองเห็นคุณค่าของสัตว์ป่า และประโยชน์ที่ได้รับทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาความงดงามตามธรรมชาติ อันเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ และสัตว์ป่าในท้องถิ่นให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น และเป็นที่อยู่อาศัยต่อไป

ความสวยงามของพรรณไม้ไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นพรรณไม้ที่มีความสวยงาม มีสีสดงดงาม มีกลิ่นหอม และมีพันธุ์ให้เลือกมากมายหลายชนิด ตั้งแต่พรรณไม้ธรรมดาไปจนถึงพรรณไม้ที่มีสีสดใสสวยงามกว่าพันธุ์อื่น ๆ เช่น พรรณไม้ประเภทกล้วยไม้และดอกไม้อื่นๆ ปัจจุบันพรรณไม้ในเมืองไทยได้รับความนิยมกว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับพรรณไม้งามดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อส่งเสริมให้ดอกไม้ประดับของเมืองไทยให้เป็นที่นิยมไปทั่วโลก และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎรอีกด้วย นอกจากพระองค์ทรงสนับสนุนด้วยการทอดพระเนตรและตั้งโครงการอนุรักษ์พรรณไม้งามของไทยแล้ว ยังได้ทรงเผยแพร่พรรณไม้งามของเมืองไทยให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางทั่วโลก

ดังเช่นทรงนำพรรณไม้งามของ
ไทยชนิดต่าง ๆ ไปแสดงยังต่าง
ประเทศ นอกจากพระองค์จะ
ทรงเผยแพร่ สันับสนุนให้
ประชาชนชาวไทยหันมาให้ความ
สนใจในพรรณไม้งามของไทย
เพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังทาสดให้
แก่ประชาชนอีกด้วย ทั้งยัง
เป็นการอนุรักษ์พรรณไม้งาม
ของไทยอีกด้วย

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ ทรงห่วงใย
ในสภาพป่าไม้ของไทย และทรง
สนพระราชหฤทัยในความอยู่ดี
กินดีของราษฎร พระองค์ทรง
ปฏิบัติพระราชภารกิจและพระ
ราชกรณียกิจที่เป็นคุณประโยชน์
ต่อพสกนิกรชาวไทยและประเทศ
ชาติ พระองค์ทรงศึกษาค้นคว้า
จัดตั้งโครงการต่าง ๆ ตามพระ
ราชดำริเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ
โดยส่งเสริมให้พสกนิกรชาวไทย
ทุกคนได้มีอาชีพทำมาหากิน ซึ่ง
ทำให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
สำหรับการส่งเสริมในด้านการ
ปลูกป่านั้น ช่วยทำให้เศรษฐกิจ
มั่นคง โดยเฉพาะการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติของไทย
ส่วนทางด้านส่งเสริมพรรณ
ไม้งาม พระองค์ทรงมีน้ำพระ
ราชหฤทัยที่จะขยายพรรณไม้งามต่าง ๆ ให้มีการแพร่พันธุ์
ออกดอกสวยงามเป็นที่รู้จักกัน
อย่างกว้างขวาง พระองค์ทรง

เป็นองค์อุปถัมภ์ในโครงการ
ต่าง ๆ ทรงบำรุงฟื้นฟูอนุรักษ์
มรดกของชาติ ซึ่งทำให้ประชา
ชนชาวไทยทุกคนได้ซาบซึ้งใน
พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีน้ำ
พระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระ
เมตตาต่อพสกนิกรชาวไทยทุก
คน และในวโรกาสวันที่ ๑๒
สิงหาคม นี้ ถือว่าเป็นวันเฉลิม
พระชนมพรรษาของสมเด็จพระ
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถอีก
ครั้งหนึ่ง เราประชาชนชาวไทย
จึงพร้อมใจกันถวายความ จงรัก
ภักดีแด่พระองค์ด้วยการปลูกป่า
เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่
องค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ องค์มิ่งขวัญ
ของชาวไทยทั้งชาติ และขอให้
พระองค์จงทรงพระเจริญ

เรื่องความชนะการ
ประกวด รางวัลที่ ๑ ประเภท
ระดับมัธยมศึกษา เนื่องในงาน
สัปดาห์ส่งเสริมการปลูกไม้ดอก
และไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรม
ราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา ๕ รอบ

นางสาวอุษา แยมเสียงเย็น

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔/๗

โรงเรียนสตรีรัตนบุรี

สงกรานต์

สมบัติ พลายน้อย

(ตอนจบ)

๔. การเล่นในเทศกาลสงกรานต์

ในระหว่างเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านชาวเมืองต่างหยุดงานเพื่อทำบุญและพักผ่อนหาความสนุกรื่นเริงตามความพอใจ มีทั้งการร้องรำทำเพลง และเล่นการพนันซึ่งในสมัยโบราณอนุญาตให้เล่นได้โดยเสรี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าประชาชนนิยมเล่นการพนันกันมากกว่าการเล่นอย่างอื่น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกประเพณีดังกล่าวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ดังประกาศต่อไปนี้

“มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ประเพณีบ้านเมืองแต่โบราณมา เมื่อถึงฤดูนักขัตฤกษ์ตรุษสงกรานต์ ประชาชนย่อมหยุดการทำงานไปทำบุญให้ทานและเล่นการนักขัตฤกษ์รื่นเริงประจำปี ลักษณะเล่นการนักขัตฤกษ์แต่ก่อนมา ย่อมเล่นแต่การกีฬาหาความสนุกรื่นเริง มิได้ถือเอาการพนันขึ้นต่อเป็นใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ก่อนมา จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดดยกอากรการเล่นต่าง ๆ พระราชทานในเวลานักขัตฤกษ์ตรุษสงกรานต์ ตลอดไปจนถึงตรุษจีน ด้วยมีเงินเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เป็นอันมาก จึงชอบเล่นรื่นเริงในเวลาตรุษของเขาเหมือนกัน

ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า กีฬาการเล่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นแต่เล่นเพื่อความสนุกสนาน ไม่ใช้การพนันขึ้นต่อซึ่งอาจจะได้เสียเงินทองกันมาก ๆ นั้น ควรจะอนุญาตให้ราษฎรเล่นได้โดยไม่ต้องเสียอากร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เก็บอากรแต่ในการ

พนันขึ้นต่อคือเล่นไพ่เป็นต้น ถึงกระนั้นในวันตรุษสงกรานต์ ตรุษไทย และตรุษจีน ก็ยังอนุญาตให้เล่นกันได้โดยไม่ต้องเสียอากร

แต่ทุกวันนี้ประเพณีนักขัตฤกษ์ตรุษสงกรานต์ไพร่บ้านพลเมืองไปนิยมในทางเล่นเบี้ยมากขึ้น ได้ทรงทราบความจากสมุหเทศาภิบาลยุติต้องกันทุกมณฑลว่า ในเวลานักขัตฤกษ์ทุกวันนี้ จะเป็นตรุษจีนก็ตาม ตรุษไทยก็ตาม สงกรานต์ก็ตาม ราษฎรพากันเล่นเบี้ยมากขึ้น การทำบุญให้ทานและเล่นการกีฬาหาความสนุกอย่างแต่ก่อนน้อยลงทุกที ไซ้แต่เท่านั้น เมื่อสิ้นกำหนดนักขัตฤกษ์แล้ว มักเกิดแต่โจรผู้ร้ายและการลักลอบเล่นการพนันเกิดเนื่องไปแต่เหตุที่เล่นเบี้ยได้เสียกันแต่ในเวลานักขัตฤกษ์ซุกซุมขึ้นทุกมณฑล ทรงพระราชดำริเห็นว่า ประเพณีที่ปล่อยให้ราษฎรเล่นเบี้ยได้โดยไม่ต้องเสียอากรในเวลานักขัตฤกษ์กลับเป็นโทษแก่ประชุมชนทั่วไปเสียแล้ว อีกประการหนึ่ง ประเพณีที่จีนเล่นเบี้ยในนักขัตฤกษ์ตรุษจีนนั้น ทุกวันนี้จีนก็เปลี่ยนปฏิทินและธรรมเนียมใหม่ไปอย่างอื่น แม้จะจัดการแก้ไขในเรื่องประเพณีเล่นในนักขัตฤกษ์ตรุษจีนในเวลานี้ก็ไม่เป็นการเดือดร้อนแก่จีน ทรงพระราชดำริเห็นดังนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า แต่ต่อไปให้เลิกประเพณีอนุญาตเล่นการพนันโดยไม่ต้องเสียค่าอากรในนักขัตฤกษ์ตรุษจีน ตรุษไทย และตรุษสงกรานต์ เมื่อถึงนักขัตฤกษ์เหล่านั้น ให้เจ้าพนักงานถือว่าเหมือนกับเวลาโดยปกติ

ประกาศมา ณ วันจันทร์ที่ ๗ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖”
ตามประกาศนี้ทำให้ทราบว่าการเล่นในวันนักขัตฤกษ์สงกรานต์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เริ่มเสื่อมโทรมลงแล้ว เพราะคนส่วน

มากไปสนใจการเล่นเบี้ยมากขึ้น แม้การทำบุญก็น้อยลง ยิ่งในปัจจุบันทางราชการให้หยุดงานมากขึ้น แต่แทนที่จะได้ทำบุญเข้าวัด กลับเป็นการท่องเที่ยวต่างจังหวัด มีเวลาดื่มสุรารยาเมากันมากขึ้น

การเล่นสงกรานต์ในสมัยโบราณ คือ สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือก่อนนั้นขึ้นไปเราไม่สามารถจะสืบทราบได้ว่าเขาเล่นอะไรกันบ้าง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นพอจะทราบได้จากจดหมายเหตุโทร ซึ่งได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในปี จ.ศ. ๑๑๕๑ (พ.ศ. ๒๓๓๒) ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ไว้ว่า “**ตรุษสงกรานต์ ดีเข้าบิณฑิ เล่นสบบ้า ชายหนุ่มร้องเล่น โพลก**” เพียงในรัชกาลที่ ๑ นี้เอง การเล่นที่กล่าวถึงก็ทำให้เรา งุนงงเสียแล้ว ดีเข้าบิณฑิคืออะไร เป็นการเล่นหรือการถวายข้าวพระ ในพจนานุกรมให้ความหมายของคำว่า เข้าบิณฑิ หรือ ข้าวบิณฑิ ไว้ เพียงว่า “**ข้าวสุกที่บรรจุในกรวยใส่ไว้ในพุ่มดอกไม้ใช้ในการ เช่นบูชา**” ข้าวบิณฑิในจดหมายเหตุโทรจึงอาจหมายถึงการบูชาพระ ด้วยข้าวในวันสงกรานต์ ส่วนเล่นโพลกนั้นไม่ทราบว่าเล่นอะไร

เท่าที่กล่าวไว้ในจดหมายเหตุโทรนั้นก็ยังมีเพียงอย่างเดียว เท่านั้นที่ยังคงเล่นสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้ คือ **การเล่นสบบ้า** พระ อยู่ที่กล่าวถึงข้างต้นได้แต่งไว้ว่ามีคนเข้าไปเล่นสบบ้าที่วัดพระเชตุพน มีกลอนตอนหนึ่งว่า

“พอมาสบพบปะพวกสบบ้า

เสียงเฮฮาเล่นกันลั่นวิหาร

ที่ใครแพ้ต้องรำทำประจาน

สนุกสนานสาวหนุ่มแน่นกลุ่มดู

ข้างสะพานพวยกับหญิงยิงสบบ้า

แพ้ต้องรำทำทำน้อดดู

ล้วนสาวสาวน่าประโลมนางโฉมตรู

เที่ยวเดินดูน่าเพลินเจริญใจ”

สบบ้า นับว่าเป็นการเล่นที่เก่าแก่ของไทยอีกอย่างหนึ่ง และมีเล่นกันหลายจังหวัด ทั้งทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง

และภาคใต้ วิธีการเล่นก็แปลก ๆ กันออกไป การเรียกชื่อก็ต่างไปตามภาคที่เล่น จะเล่าถึงวิธีการเล่นก็จะยืดยาวเกินไปนัก (*ดูหนังสือ “เล่าเรื่องพม่ารามัญ” ของ ส. พลายน้อย*) ส่วนตำนานการเล่นก็มีกล่าวกันต่าง ๆ อย่างเช่น สบบ้าทอยของชาวจังหวัดปทุมธานีก็ว่ามาจากสบบ้าติด ขาวหงสาวดีนำเข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทย แต่จะเป็นเมื่อใดไม่มีหลักฐาน อาจมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และว่าคนไทยมาเปลี่ยนวิธีเล่นจากสบบ้าติดมาเป็นสบบ้าทอยเมื่อประมาณ ๑๕๐ ปีมานี้เอง

ตำนานการเล่นสบบ้าของจังหวัดลำปาง ว่าเนื่องมาจากเรื่องหงส์หิน ตามเรื่องย่อว่า มีเจ้าชาย ๖ องค์เป็นราชบุตรของกษัตริย์ครองกรุงพาราณสี เมื่อเยาว์พระราชบิดาให้ช่างทำสบบ้าทองคำให้เล่น (*สบบ้าทอง* *เมื่อก่อนเรียก ทมหากนิมคำ*) ตามเรื่องว่าไปเล่นนอกพระราชวัง มีเด็กน้อยอีกคนหนึ่งนัยว่าเป็นราชบุตร ซึ่งเกิดแต่พระอัศรมเหสีของกษัตริย์องค์นั่นเอง แต่ถูกขับไล่ออกจากราชสำนักไปก่อนแล้ว เมื่อเด็กน้อยคนนี้น้ำพบเข้าก็อยากเล่นบ้าง ได้ไปรบเจ้ามารดาให้หาสบบ้าให้เล่น มารดาไม่มีทองคำจะทำให้ จึงได้หาสบบ้าจริง ๆ ให้เล่น เด็กน้อยนั้นจึงนำไปขอเล่นกับเจ้าชายทั้งหลาย แต่เจ้า

เป็นอุปกรณ์สำคัญ การเล่นผีลอบจะเล่นตามชายน้ำหรือหาดทราย ภายหลังการจับปลาด้วยลอบมีน้อยลง ไม่มีลอบจะเล่นก็เลยหายไป

การเล่นผีลอบบางแห่งเป็นกึ่งพิธีกรรม เช่น ทางจังหวัดชลบุรี ก่อนจะเล่นต้องเตรียมเครื่องเช่น มีข้าวสุก เหล้า หมู และยา มะละกอ (ซึ่งทางอยุธยาไม่มี) ของเหล่านี้เอามาวางกองไว้บนใบตองที่พื้นดิน เอาลอบมาตั้งข้าง ๆ เครื่องเช่น เอาไม้คานสอดเข้าไปในลอบทำเป็นแขนโผล่ออกมาสองข้าง ใช้กะลาหรือทะนันทวนวางบนลอบทำเป็นหัว มีสาคำข้าววางไว้ข้างลอบข้างละอัน

เมื่อจะเล่นผีลอบ ให้จัดรูป ๓ ดอกปักเรียงไว้ข้างเครื่องเช่น ให้หญิงสาว ๒ คนนั่งหลับตาบนสาคำข้าวคนละอัน (ที่เล่นทางอยุธยาใช้คนวัยกลางคนที่พอมีเรี่ยวแรง และไม่ได้ใช้สาคำข้าว) เอามือประคองลอบไว้ ส่วนคนอื่น ๆ ก็นั่งล้อมวงร้องเพลงเชิญผีลอบ (ถ้าเล่นที่หาดทรายชายน้ำ คนร้องก็นั่งเรียงเป็นแถวไปก็ได้) เพลงเชิญนี้มีต่างกันไป ทางจังหวัดชลบุรีมีเนื้อร้องดังนี้

“เช่นเอ๋ยเช่นข้าวเหล่า	เช่นข้าวด้วยใบตองตัด
ผีตายในวัด	เชิญมาลงดาหลวงไซ
ดาหลวงไซตายโทง	นอนกึ่งโค้งที่ไหนด
ดาหลวงไซใจดี	เชิญเล่นสักที่เป็นไร”

เมื่อร้องเพลงนี้กลับไปกลับมาหลาย ๆ เที้ยว ลอบจะเริ่มโคลงไปมา แสดงว่าผีเข้าลอบแล้ว และทิวอาการเหวี่ยงมากขึ้น จนถึงฟาดดินทางซ้ายทีทางขวาที บางครั้งมีคนไปล้อเลียน ลอบก็จะไล่ตีคนนั้นเป็นที่สนุกสนานกันมาก เวลาจะให้ผีลอบออกก็เอามือแหยเข้าไปในลอบ

การเล่นผีลอบดูจะเหนือกว่าผีอื่น ๆ เพราะตอนที่ลอบฟาดไปฟาดมานั้น คนที่ประคองลอบถึงกับหอบทีเดียว คนที่มีอายุมาก ๆ จึงไม่ควรเล่น

ทางจังหวัดระยอง นอกจากจะใช้ลอบแล้วยังใช้กระทุดและไซ ซึ่งเป็นเครื่องตกปลาอีกด้วย วิธีเล่นก็คล้ายกันแต่ไม่มีสาคำข้าว กะลาใช้กะลาตัวผู้ (กะลาตาเดียว) เนื้อร้องเชิญผีลอบค่อนข้างยาว

ดังต่อไปนี้

“เชิญเอ๋ยเชิญลง
หอยไซ่งและหอยแครงเอ๋ย
แรกเอ๋ยแรกเกิด
หลวงพ่อกัดตัดไม้มา
ฉวยได้มีดพร้าเอามาผ่าออก
เหล่าเอ๋ยเหล่าแล้ว
ตัดเถาว์ลัยเอามาต่อให้
เช่นเอ๋ยเช่นเหล่า
ผีตายตาแตก

เชิญเอ๋ยเชิญลง
หอยไซ่งและหอยแครงเอ๋ย
แรกเอ๋ยแรกเกิด
หลวงพ่อกัดตัดมา
ฉวยได้มีดพร้ามาผ่าออก
เหล่าเอ๋ยเหล่าแล้ว
ตัดเถาว์ลัยมาต่อให้
คัดเค้าชนงหน้า
มาแล้วก็เทียนปัก
มาแล้วอย่าถือโกรธ
มาแล้วจนลับไป
ลงมาอยู่วังวัง
เช่นเอ๋ยเช่นเหล่า
ผีตายอยู่ในห้วย
เช่นเอ๋ยเช่นเหล่า
ผีตายอยู่ในคู
หลวงไซ่นะแกใจดีเอ๋ย
หลวงไซ่นะเจ้าชา
ลงมาที่นานอก

ปูนากำมโครงกระตองแดง
เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ
กำเนิดด้วยไม้ไผ่ป่า
หวังว่าจะทำดาหลวงไซ
ฉวยได้มีดดอกเอามาเร็วไว
รากแก้วคะนี้เอ๋ยละสนไฟ
กรองสร้อยมาลัยเจ้าพ่อนา
เช่นข้าวใบตองแตก
เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ
ปูนากำมโครงกระตองแดง
เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ
กำเนิดด้วยไม้ไผ่ป่า
หวังว่าจะทำดาหลวงไซ
ฉวยได้มีดดอกเอามาเร็วไว
เอารากแก้วมาสนไฟ
คล้องแทนสร้อยมาลัยเจ้าพ่อนา
โยทะกาชนงใน
เอ๋ยสำนักพ่อยู่ที่เทียนชัย
เอ๋ยลุกขึ้นเดินขึ้นโลดจะเป็นไร
เอ๋ยใครเขาจะรู้ว่าพ่ามา
เอ๋ยเจ้าควมมาวังอยู่ไรร
เช่นข้าวใบตองกล้วย
เอ๋ยเชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ
เช่นข้าวใบตองพลู
เอ๋ยเชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ
จะมายืนแอ่นช้อยูท่าไม้
จะมัวชักช้าอยู่ท่าไม้
จะซอนเข้าชอกที่นาใน

ผีตายตาแตก

เช่นเอ๋ยเช่นเหล่า

ผีตายท้าววัด

เดือนเอ๋ยเดือนหก

ปลาช่อนและสีโสมเอ๋ย

เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ

เช่นข้าวใบทองตัด

เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ

ฝนนั้นก็ตกอยู่โครมโครม

เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ

หลวงไซนะแกใจดีเอ๋ย

เชิญเอ๋ยเชิญลง

หอยโข่งและหอยแครงเอ๋ย

มาแล้วอย่าแหวะเวียน

มาแล้วอย่ากลับไป

จะมายืน..ซ้อยู่ทำไม

ปูนาแก้มไคร้กระดองแดง

เชิญพ่อมาลงดาหลวงไซ

อย่าให้เปลืองเทียนและเปลืองไฟ

ใครเขาจะรู้ว่าพ่อมา"

เมื่อผีเข้า คนที่ถือลูกหรือถือกระดูกจะรู้สึกตัวหนัก การเล่นของชาวระยองนิยมให้ทำนายเนื้อคู่ เช่น ถามว่าคนไหนเป็นเนื้อคู่ กระดูกก็จะชี้ไปทางคนนั้นเป็นคำตอบ หรือช่วยหาของที่หายว่าอยู่ที่ใดใด กระดูกก็จะชี้ไปทางทิศนั้น

การเล่นผีลุ่ม

ลุ่มเป็นเครื่องมือช่วยในการจับปลาทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นตา ๆ คล้ายลุ่มไก่ แต่เล็กกว่าและตาถี่กว่าเพื่อไม่ให้ปลาลอดออกไปได้ เมื่อจะจับปลาก็ใช้ลุ่มครอบลงในน้ำ ซึ่งจะเป็นที่ตื้น ๆ น้ำลึกเพียงเข้า ถ้ามีปลาอยู่ในลุ่ม คนลุ่มก็จะเอามือล้วงลงไปจับปลาออกมา

การเล่นผีลุ่ม ผู้เล่นจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ ให้เอาลุ่มและช่องที่ใช้ใส่ปลาผูกไว้ที่เอวคนทรง แล้วผูกตาคนทรงให้บังบนกันครกดำข้าว จุดรูป ๓ ดอก ให้คนทรงประนมมือถือไว้ ๑ ดอก ที่เหลือปักไว้กับพื้นดิน คนอื่น ๆ นั่งล้อมวงร้องเพลงเชิญผีลุ่ม ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้

"ลุ่มเอ๋ยลุ่ม
ลุ่มปลาในคลอง
อีแม่ทองลุ่มเอ๋ย"

ลุ่มปลาในห้วย
ลุ่มปลาในหนอง

ร้องกลับไปกลับมาจนกว่าผีจะเข้าคนทรง คนทรงก็จะปลดลุ่มออกจากเอว ทำท่าถือลุ่มจ้องจะลุ่มปลา คนที่อยู่รอบ ๆ ก็จะโยนเศษไม้หรือของอื่น ๆ แทนปลาเข้าไป คนทรงก็จะเอาลุ่มครอบลิ่งของเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่มีผ้าผูกตาอยู่ ก็ทำให้เป็นที่สนุกสนานตื่นเต้นในหมู่คนที่ล้อมดูอยู่

วิธีที่จะให้ผีออก ให้เอามือขยี้ที่หูทั้งสองข้างของคนทรง แล้วจึงแก้ผ้าที่ผูกตาออก

การเล่นผีปั้งกี

การเล่นผีปั้งกีเป็นอย่างไรไม่เคยเห็น ผู้ใหญ่เคยเล่าให้ฟังว่าแต่ก่อนมีการเล่นผีปั้งกี ปั้งกีเป็นเครื่องสานด้วยไม้ไผ่หรือหวาย มีรูปร่างคล้ายเปลือกหอยแครง ใช้ชนดิน การเล่นผีปั้งกีว่าคล้ายกับเล่นผีลอบ แต่บทเพลงที่ร้องไม่เหมือนกัน ผีปั้งกีร้องว่า

"เชิญเอ๋ยเชิญเข้า พระเจ้าปั้งกี

แรกเริ่มเดิมที

ตัดไม้ลำเล็ก

เชิญพระจันทร์ขึ้นวง

เชิญแม่ปั้งกี

มาจากเมืองเจ๊ก

จักดอกกิงามดี

ชอบกิงกิงามดี

มาเล่นกับพี่เสียเป็นไร"

เมื่อผีปั้งกีเข้าแล้วจะเล่นสนุกกันอย่างไรไม่ได้ชักถามไว้

การเล่นผีนางดั่ง

การเล่นผีนางดั่งหรือผีกระด้าง มีความหมายอยู่ ๒ อย่าง คือเพื่อความสนุก และเพื่อให้ช่วยหาของที่หาย คนเข้าทรงใช้ผู้ชาย ก่อนเล่นต้องมีเครื่องสังเวยเจ้า คือ เหล้า น้ำมันใส่ผม แป้งผัดหน้า น้ำอบไทย หวี กระจก ดอกไม้ รูปเทียน กระด้างที่ใช้ก็ต้องเป็นกระด้างของแม่ร้างหรือกระด้างแม่หม้าย

วิธีเล่น คนที่จะเข้าทรงจับขอบกระด้าง คนอื่น ๆ ยืนล้อมเป็นวง เมื่อจุดรูปเทียนเชิญผีแล้วก็ร้องเพลงเชิญผีกระด้าง ซึ่งมีเนื้อร้องดังนี้

“นางด้งเอ๋ย
คือด้งกงเกวียน
มาครอบลี้กสองสามที”
บางแห่งก็ร้องว่า

“นางด้งเอ๋ย
คือด้งกงเกวียน
จับจูว์มาวิฐพา
กระดิงตากแดด
มาแท่งทนให้แม่เจ้าได้
เอื้องเคื่องก็ว่าเขียดคอน

วงศ์ไค้
มาเรียนนี้ลี้กสองสามรอบ

คดโจ้งไค้
มาเรียนนี้ลี้กสองสามที
พาสาวหลง
กระดิงตากฝน
ได้เขียดเหลือ
อองลงงว่าเขียดไครนา”

ร้องเพลงนี้เรื่อยไปจนกว่าผีจะเข้าคนทรง ซึ่งจะสังเกตได้ว่า
ร่างของคนทรงจะสั่น และเหวี่ยงกระดิงไปรอบ ๆ ตามปรกติจะเหวี่ยง
กระดิงไปทางสาว ๆ เพราะชอบให้สาว ๆ มารำด้วย

ถ้าเป็นการเล่นผีกระดิงเพื่อให้ช่วยค้นหาของที่หายไป เวลา
เชิญผีก็ต้องบอกว่าจะเชิญผีกระดิงมาช่วยหาของ เมื่อผีเข้าแล้ว
กระดิงจะพาคนทรงเดินไปยังของที่ซ่อนอยู่

เมื่อจะเลิกก็ให้ตั้งกระดิงออกจากมือคนทรง ผีนางกระดิงก็
จะออก

ผีกระดิงของจังหวัดระยองมีแปลกออกไป คือ ใช้กระดิงผิด
ข้าวขนาดใหญ่ ต้องใช้คนถือกระดิง ๒ คนหันหน้าเข้าหากัน เวลา
ร้องเชิญผีกระดิงใช้สากตำข้าวกระทุ้งลงบนไม้กระดาน บทที่ใช้ร้อง
มีดังนี้

“ปู่ดั่งไวย
ขอเชิญมา
เชิญลงมา
ฉันมากินปลา
ฉันมาเล่นน้ำ
ให้เหล้าสองไห
ปลาบึงสองตัว

ยาดั่งไวย
ลงที่ขอ
ที่แม่หงส์เฑรา
ย่าทองพันคำ
ทะเลพาไป
กระเทียมสองหัว
ปู่ดั่งไวย ยาดั่งไวย”

เมื่อผีเข้ากระดิงจะหนัก คนถือจะบอกว่ากระดิงหนัก ถ้าร้อง
เร่งจังหวะให้เร็ว กระดิงจะแกว่งเร็วและไปถูกคนที่อยู่ใกล้ ๆ ต่าง
คอยหลบเป็นที่สนุกสนาน แต่ถ้ากระดิงหลุดจากมือผีก็ออก

การเล่นทรงเจ้าเข้าผีในเทศกาลสงกรานต์ เคยเป็นที่นิยม
ของชาวชนบทในสมัยโบราณ เป็นเรื่องเล่นสนุก ๆ มากกว่าที่จะเชื่อ
กันจริงจัง ซึ่งในปัจจุบันคนที่เคยเล่นก็ลดน้อยร่อยหรอไปตามกาล
เวลา และจะหมดไปในที่สุด ที่นำมาบันทึกไว้ก็เพื่อให้ทราบว่า
ในระหว่างเทศกาลสงกรานต์คนแต่ก่อนเขาเล่นสนุกสนานอย่างไร
กันบ้างเท่านั้น

บทละคร

เรื่อง

ระเด่นลันได

ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

บทละครนอกเรื่อง “ระเด่นลันได” ที่แต่งขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระมหามนตรี (ทรัพย์) เป็นผู้แต่ง ท่านผู้นี้มีฝีมือเลิศในด้านกลอน กลอนบทละคร กลอนสุภาพ (ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า กลอนตลาดหรือกลอนแปด) และกลอนเพลงยาว บทประพันธ์กลอนของท่านมีลักษณะพิเศษอย่างยิ่งในเชิงล้อเลียนบุคคลและสังคม ด้วยวิธีใช้ถ้อยคำขบขัน ไม่ก้าวร้าว แสดงทุกประโยชน์ กลอนเรื่อง “ระเด่นลันได” จึงมีผู้นิยมอ่านและติดตามใจมากในถ้อยคำสำนวนโวหาร โดยเฉพาะโครงเรื่องของบทประพันธ์เรื่องนี้

เนื้อเรื่องของ “ระเด่นลันได” เป็นเรื่องชีวิตของแขก

ขอทานคนหนึ่ง ซึ่งมีตัวจริงในสมัยรัชกาลที่ ๓ อาศัยอยู่ใกล้โบสถ์พราหมณ์ ตัวละครในเรื่องจึงเป็นแขกมีชื่อต่าง ๆ รูปคำเสียงคำ คล้ายภาษาชะวา คือ อินโดนีเซียปัจจุบัน เช่น ระเด่นลันได ท้าวประตู นางประแต นางกระแอ คู่รักเก่าของระเด่นลันได ดูจะไม่เป็นชื่อของชาวฮินดู แต่ก็ให้ลันไดนุ่งผ้าขาวอย่างแขกฮินดู

จุดมุ่งหมายของผู้แต่งคงเกี่ยวกับการล้อเลียนบทละครในเรื่อง “อิเหนา” และเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ต่าง ๆ เป็นเรื่องของกษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงซึ่งคนพากันติดอกติดใจชื่นชมหลงใหลในสมัยนั้น พระมหามนตรีอาจมีอารมณ์สนุกขบขันกับพวกที่หลงตัวละครเรื่อง

อิเหนา” (บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และบทเก่า ๆ ที่มีมาแต่ครั้งปลายกรุงศรีอยุธยาเหลือมาบ้าง มีพระราชนิพนธ์เรื่อง “ดาหลัง” ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตลอดจนบทละครนอกอื่น ๆ) จึงแต่งเรื่องระเด่นลันไดขึ้นล้อเลียน

บทละครเรื่อง “ระเด่นลันได” เป็นบทล้อเลียนแนบเนียน ใช้ถ้อยคำที่ชวนสนุกขบขันเหมาะสมกับเนื้อหาและตัวละครแต่ละตัว ซึ่งนักประพันธ์หรือกวีอื่นๆ ที่จะทำให้ได้อย่างพระมหามนตรี บทล้อเลียนเป็นเรื่องราวตลกขบขันโดยไม่ต้องใช้ถ้อยคำหยาบคายเช่นนี้ ชาวตะวันตกถือว่า เป็นงานประพันธ์ที่ทำได้ยากยิ่ง เรียกว่า parody ช่วยให้

ผู้อ่านผู้ชมเกิดอารมณ์รื่นรมย์ขบขัน ไม่แสดงทูตา บทล้อเลียนของชาวตะวันตก เช่น เรื่อง Gulliver's Travel ของ Jonathan Swift กิติ หรือเรื่อง Don Quixote (ดอน คิโฮเต) หรือคนไทยนิยมนำว่า “คิซอต” ของ Cervantes (เคอวางติส) กิติ เป็นที่นิยมของชาวยุโรปและอเมริกันมาก แต่ก็คนละแบบกับเรื่องระเด่นลันได

ท่วงทำนองของการเขียนเรื่อง “ระเด่นลันได” นั้น พระมหามนตรีใช้วิธีเขียนเลียนแบบจักร ๆ วงศ์ ๆ ทั่วไป ดังกล่าวมาแล้ว คือ เขียนเล่าถึงชีวิตและพฤติกรรมของคนชาวบ้านสามัญ แต่ยกย่องให้เป็นกษัตริย์เจ้านายชั้นสูงเต็มไปด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาราชศัพท์ ถ้าจะให้เป็นคน

สามัญก็ใช้ถ้อยคำแบบสามัญทั่วไป ทั้งที่ชีวิตของสันโดคดี นางประ-
แตะ ท้าวประคู้ก็ดี เป็นขอทาน เป็นแขกเลี้ยงวัว ที่เห็นกันอยู่
ทั่วไปในหมู่คนสามัญที่ยากจน พระมหามนตรีวางโครงเรื่องยก
ให้เป็นกษัตริย์ (ชะวาวอย่างเรื่อง
“อิเหนา” ใช้คำ ระเด่น ระตู นำ
หน้าชื่อตามแบบเจ้านายชะวาว)
และใช้ราชาศัพท์ในการบรรยาย
เรื่องราวเล่าถึงเหตุการณ์ใน
ชีวิตของระเด่นสันโด ท้าวประคู้
 ฯลฯ วิธีแต่งมีลักษณะของรูป
เรื่อง (form) โดดเด่นเป็นพิเศษ
ด้วยใช้คำขัดแย้งกันคือ ใช้คำสูง
ปนกับคำสามัญ คำต่ำแต่ไม่
หยาบคาย แสงหู แสงตาไว้ใน
ประโยคแต่ละประโยคนั้น ข้อ
ความกลมกลืนกันอย่างสนิท
แนบเนียน คนอ่านต้องอ่านไป
หัวเราะไป รื่นรมย์กับเนื้อความ
ที่ระบายสู่ผู้ฟังด้วยปรีชาสามารถ
พิเศษของผู้แต่ง ทำให้เกิด
จินตนาการอันน่าอัศจรรย์ เช่น
คำว่า “มาจะกล่าวบทไป ถึง
ระเด่นสันโดอนาถา” ผู้แต่งนำ
คำว่า “อนาถา” (ยากจนเป็นที่
พึ่งของใครไม่ได้เลย) มาเปลี่ยน
คำว่า “นาถา” (ที่พึ่งใหญ่ คือ
พระมหากษัตริย์) กลอนบทนี้ขึ้น
ต้นเรื่องก็เรียกร้องความขบขัน
ของคนอ่านเสียแล้ว และก็ต่อ
ด้วยบทหลังว่า “เสวยราชย์องค์
เดียวเทียวร่ำภา” มีกษัตริย์ที่

โหดเสวยราชย์ (ครองราชสมบัติ)
องค์เดียวโดยไม่มีราชสมบัติใด ๆ
ต้องเทียว “ร่ำภา” คือ ขอข่าว-
สารเขากิน ท่านผู้ฟังบางคนคง
เคยได้ยินคำว่า “ร่ำภาข่าวสาร”
เป็นเพลงพื้นเมืองสนุกสนาน
ของท้องถิ่นจำไมได้ว่าของหมู่
บ้านมอญ ทางจังหวัดปทุมธานี
หรือชาวบ้านถิ่นใด จึงต้องขอ
อภัยท่านผู้อ่านไว้ กล่าวได้ว่า
ขึ้นต้นเรื่องด้วยวิธีการขัดแย้งที่
กลมกลืนได้สาระอย่างขบขันมาก
จะเป็นจุดสุดยอด (climax) ก็ไม่ได้
เพราะเพิ่งเริ่มเรื่อง แต่ยิ่งอ่าน
ต่อ ๆ ไปก็จะยิ่งเพิ่มความขบขัน
มากขึ้น มิได้เป็น (anti-climax)
คือเมื่อถึงจุดสุดยอดแล้วความ
ต่อ ๆ ไปลดลงหรือเสื่อมลง แต่
กลับเรียกอารมณ์ขบขันครั้ง-
คราวตลอดเรื่อง จนไม่ทราบว่าจะ
จุดสุดยอดของเรื่องอยู่ตรงไหน
เรื่องจะจบลงด้วยความเศร้า
หรือความสุข ผู้อ่านคงไม่ทัน
สรุปได้แน่ เพราะแม้แต่หัวเราะ
ขบขันไปจนเรื่องจบลง

ความนิยมชมชื่นในวิธี
เขียนกลอน รวมทั้งโครงเรื่อง
แยบยลด้วย “ความขัดแย้งที่
กลมกลืน” (ออกจะใช้คำ
ประหลาด แต่ก็ไม่ทราบว่าจะใช้
คำอื่นให้ดีกว่านี้ได้อย่างไร : ผู้
เขียนบทความนี้) ถ้าไม่ยก
ตัวอย่างของเรื่องมาสักตอนหนึ่ง
ให้ท่านผู้อ่านได้ลองอ่านดู แม้

จะเคยอ่านเคยฟังมาแล้วหลาย
หน ผู้เขียนบทความก็ไม่
สามารถจะอธิบายความวิเศษ
และพิเศษของเรื่อง “ระเด่น-
สันโด” ได้พอเพียงสมกับคุณค่า
ของเรื่อง

บทละครนอกเรื่อง “ระ-
เด่นสันโด” นี้มีการบอกเพลง
หน้าพาทย์ไว้เหมือนบทละครใน
หรือบทละครนอกทั้งหลาย ขึ้น
หน้าพาทย์ด้วยเพลง ซำปึ

“ซำปึ มาจะกล่าวบทไป
ถึงระเด่นสันโดอนาถา เสวย
ราชย์องค์เดียวเทียวร่ำภา ตาม
ตลาดเสาชิงช้าหน้าโบสถ์
พรหมณ์ อยู่ปราสาทเสาคอด
ยอดดัวน กำแพงแก้วแล้วล้วน
ด้วยเรียวหนาม มีทหารทอน
เท้าเฝ้าโหมงยาม คอยปราบปราม
ประจามิตรที่คิดร้าย ฯ ๔ คำ ฯ

เทียวลีซอขอข่าวสารทุก
บ้านช่อง เป็นเสบียงเลี้ยงท้อง
ของถวาย ไม่มีใครชิงชิงทั้งหญิง
ชาย ต่างฝากกายฝากตัวกลัว
บาร์มีพอโพล่พลั่วลางจะสายันท์
ยุงชุมชุมควันแล้วเข้าที่ บรรทม
เหนือเสื่อสำแพนแท่นมณี ภูมิ
ซบเขาเมากัญชา ฯ ๔ คำ ฯ

ร้าย ครั้นรุ่งแสงสุริยัน
ตะวันโด่ง โกงโค้งลงในอ่างแล้ว
ล้างหน้า เสร็จเสวยข้าวดังกับ
หนังปลา ลงสระสงครคงคาใน
ท้องคลอง ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ชมตลาด กระโดดดำ

สามทีสี่เทื่อโคล แล้วย่างขึ้น
บันไดเข้าในท้อง ทรงสุคนธ์ปน
ละลายดินสอพอง ชะโลมสอ
งักคางอย่างแมวคราว นุ่ง
กางเกงเข็มทองลงกรณ์ ผ้า
ทิพย์อาภรณ์พื้นขาว เจียรบาด-
เสมียนละว้ามาแต่ลาว ดูราว
กับหนังแขกเมื่อแรกมี สวมประ-
คำดีควายสะพายย่าม หมดจด
งดงามกว่าปันทย์ กุมกระบอง
กันหมาจะราวี ถือขจรลีมาตาม
ทาง ฯ ๖ คำ ฯ เพลงซำ”
ขอคัดตอนระเด่นสันโดตกหลุม
รักเมื่อแรกเห็น คือ เมื่อไปลีซอ
ขอทานเข้าไปในบ้านของนาง
ประแตะ มเหสีของท้าวประคู้บุตร
(แขกเลี้ยงวัว)

“เมื่อนั้น นางประแตะทุ
กลองดวงสมร ครั้นรุ่งเช้าท้าว
ประคู้บุตร เสด็จจรจากเวียงไป
เลี้ยงวัว โฉมเหลาเนาในที่ไสยา
บรรจงทันกัญชาไว้ทำผ้า แล้ว
อาบน้ำทาแป้งแต่งตัว หรีหัวทา
เทาเกล้าผมมวย ได้ยินว่า
สำเนียงเสียงหมาเห่า คิดว่า
เข้าในสวนกล้วย จึงออกมาเผย
แกลอยู่แรรวย ตวาดด้วยสุร-
เสียงสำเนียงนาง พอเหลือบ
เห็นระเด่นสันโด อรไทผินผัน
หันข้าง ชะม้อยชะม้ายชายเนตร
ดูพลาง ชะม้อยหรือรูปร่างราว
กับกลิ้ง งามกว่าภัสตราสามี ทั้ง
เมืองดานีไม่มีถึง เกิดกำหนด
กลัดกลุ้มรุ่มรัง นางตลิ่งแลดู

พระภูมิ ฯ ๑๐ คำ ฯ”

แล้วทั้งพระเอกนางเอก ก็พูดจาเกี่ยวกันตัดพ้อกันอย่าง อ่อนหวาน นางประแตะทำแสน- งอนสะบัดสะบั้ง ต่อย่างนางมี ท้าวประดู่เป็นสวามี ระเด่น- ลันไคมาลวงเกินจับมือถือแขน จะเป็นบาปกรรม ระเด่นลันไค ตอบไปอย่างชายชาติราชาติ นักเลงกล้าหาญ ขอคัดตอน กลางของบทตอบมาดังนี้

“...ถึงมีใช้ตัวเปล่าเจ้ามีหัว ฟ้าไม่กลัวบาปดอกนะโหมศรี อัน นรกดกใจไปโยมี ยมพระบาลกับ ที่เป็นเกลอกัน เพียงจับมือถือ แขนอย่าแค้นเคือง จะให้น้อง สองเพื่องอย่าทუნหัน แล้วแก้ เงินในไถ้ออกให้พลัน นี่แลชั้น หนาหมั่นกัลยา พอดึกดึกสีก หน้อยนะน้องแก้ว ฟ้าจะลอดล่อง แหมขึ้นไปหา โหมเจลาเจ้าจงได้ เมตตา เปิดประตูไว้ท่อย่าหลับ นอน...”

ขอคัดกลอนตอนที่นาง ประแตะถูกท้าวประดู่ผู้สามีจับได้ ว่ามีซู้รัก ก็กริ้วโกรธดำตี ขบไล่ นางประแตะออกจากบ้าน นาง ประแตะคร่ำครวญให้ท้าวประดู่ นึกถึงความรักความหลังอยู่ด้วย กันมาสุขสบาย

“ไอ้ ไอ้พ่อใจบุญของ เมียเอ๋ย แปะคำพ่อเคยเชือดคอ ไก่ ต้มปลาร้าตั้งหม้อกับหน่อไม้ เมียยังอาศัยได้อยู่กิน พระเคย รัตนมวให้เมียขาย แม่สายที่ยัง

ไม่หมดสิ้น เหลือติดกันกระบอก เอาจอกริน ให้เมียกินวันละนิด คิดทุกวัน แต่พอพลบประเดี๋ยวเข้า กระต้อม พ่อที่นั่งกล่อมจนหลับ แล้วรับขวัญ ในมุ้งยุ่งซุ่มพอสุม ควัน สารพัดทรงศักดิ์จะรักเมีย จะกินอยู่พวยสบายใจ พ่อมอบ ไว้ให้วันละสิบเบี้ย...”

ฝ่ายระเด่นลันไคขอทาน เขากินเสร็จแล้วก็กลับบ้าน หัว- ใจรำลึกถึงแต่นางประแตะ ขอ คัดมาบทหนึ่งดังนี้

“ข้า เมื่อนั้น โหมระเด่น- ลันไคใจหาญ ครั้นพลบค่ำเขิน บันไดไวนอกชาน ยกเชิงกราน สุมไฟใส่พินตอง แล้วเอนองค์ ลงเหนือเสื่อกระจูด นอนนิ่ง กลิ้งทูดอยู่ในห้อง เสนาะเสียง สำเนียงพิราบร้อง ครางกระทีม ครื้นก้องบนกบทุ แว่วแว่วเค้า แหมในกลีบเมฆ คูวิเวกลงหลัง- คาเที่ยวหาหนู พระเผยบุญชร และชะแง้ดู ดาวเดือนรูปบุไม่เห็น ตัว พระพายชายพัดอุดตะพิด ทรงฤทธิ์เต็มกลั่นจนสิ้นทั่ว ทอม- ชื่นดอกอัญชันที่คันรื้อ พุงตระ- หลบอบทั่วทั้งวังใน ฯ ๘ คำ ฯ”

ท่านผู้อ่านอ่านดูกลอน บทนี้แล้ว ท่านลองนึกถึงตอน อิเหนาจะนั่งถึงบุษบาหรือสนม ของท่าน ก็จะทำให้เห็นว่า เลียน กลอนบางวรรคของอิเหนา ซึ่ง ไพเราะชวนให้เกิดความคิด คำเนืองถึงความรักของอิเหนา ใช้จินตนาการเห็นภาพอิเหนา

เข้าที่บรรทม “เอนองค์ลงเหนือ บรรจถรณ์” หรือ “เอนองค์ลง เหนือแท่นไสยาสน์” แล้วอ่าน กลอนตอนระเด่นลันไคเข้านอน “เอนองค์ลงเหนือเสื่อกระจูด นอนนิ่งกลิ้งทูดอยู่ในที่” จะพา ให้เห็นภาพของระเด่นลันไค ใน อาการอย่างเดียวกับอิเหนา แต่ ภาพในใจของระเด่นลันไคทำให้ ต้องหัวเราะขบขัน

กลอนใน “อิเหนา” ว่า “แว่วเสียงสำเนียงบุทรงร้อง ว่า เสียงสามหนุ่มน้องเสนหา”

กลอนใน “ระเด่นลันไค” “แว่วแว่วเค้าแมวในกลีบเมฆ คู วิเวกลงหลังคาเที่ยวหาหนู”

กลอนใน “อิเหนา” “สม ทวนอวลกลิ่นสุมาลี เหมือน กลิ่นผ้ายาหยีที่เปลี่ยนมา”

กลอนใน “ระเด่นลันไค” พระพายชายพัดอุดตะพิด ทรง ฤทธิ์เต็มกลั่นจนสิ้นทั่ว”

และยังมีอีกหลายบท หลายตอนที่พระมัทมานตรี (ทรัพย์) เลียนประโยคกลอนของ พระราชินิพนธ์อิเหนา ซึ่ง ไพเราะชวนฝันชวนเกิดอารมณ์ รื่นรมย์หรือซาบซึ้ง แต่ใน “ระ- เเด่นลันไค” ชวนขบขันจนกลั่น หัวเราะไม่ได้ อิเหนาเกี่ยวนางที่ รักว่า “ดวงเอยดวงสมร” ระเด่น- ลันไคเกี่ยวนางประแต่ว่า “ดวง เอย ดวงได้”

หนังสือบทละครเรื่อง “ระเด่นลันไค” เขียนขึ้นสำหรับ

อ่านถ้อยคำ มิใช่เพื่อแสดง เพราะตัวละครคงเล่นได้ยาก เป็นเรื่องเขียนล้อเลียน ประชด ประชันพวกหลงอิเหนาในสมัย รัชกาลที่ ๒ ซึ่งพระองค์ทรงพระ- ราชนิพนธ์เพื่อแสดงละครใน การดูละคร (ละครใน) ของไทย นั้นต้องมีหลักว่า ร่างงาม เครื่อง แต่งตัวงาม ดนตรีไพเราะ คุณ- ค่าของ “ระเด่นลันไค” นั้นยาก ที่จะใช้ถ้อยคำพรรณนาว่าดี อย่างไร ควรอ่านเพราะน่าอ่าน เพียงไหน กล่าวได้คำเดียวว่า สนุกขบขันไม่มีที่ติ และผู้แต่ง ก็มีได้บังอาจหมิ่นพระบรมเดช- านุภาพที่นำพระราชินิพนธ์อิเหนา มาล้อเลียน แต่ท่านเจสียวนลาด ทาวิธีล้อเลียนประชดบุคคลใน สังคม ซึ่งจิตใจหายใจเป็นตัว ละครในอิเหนา ขอให้ท่านผู้อ่าน กลับไปอ่าน “ระเด่นลันไค” พิจารณาดูก็จะเข้าใจอย่างเดียวกับ ผู้เขียน ถ้าได้อ่านเพลงยาว ท่านเขียนล้อ “จมีนราชามาตย์” จะยิ่งเห็นชัดเจนว่าพระมัทมานตรี (ทรัพย์) เป็นกวีรุ่นเก่าผู้มีฝีมือ กลอนและวิธีการเขียนกลอน ยอดเยี่ยมไม่มีใครเหมือนใน ด้านประชดสังคม โดยไม่ต้องใช้ ถ้อยคำแสดงทู่ท้าวร้าย แต่ สังคมกลับสนุกขบขันบทประชด ของท่านไปด้วย

การคัดเลือกนักเรียนและวิธีฝึกหัดโขน

ปัญญา นิตยสุวรรณ

การคัดเลือกนักเรียนที่จะฝึกหัดโขนนั้น ในปัจจุบันมีโรงเรียนที่ทำการฝึกสอนวิชานาฏศิลป์โขนอย่างจริงจัง คือวิทยาลัยนาฏศิลป์ ของกรมศิลปากร ส่วนคณะโขนของเอกชนทั่วไปไม่ตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ตายตัว วิธีการคัดเลือกและฝึกหัดโขนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กับของเอกชน จะกล่าวถึงโดยละเอียดในภายหลัง สำหรับตอนนี้จะบรรยายถึงเรื่องการคัดเลือกนักเรียนและวิธีฝึกหัดโขนในสมัยรัชกาลที่ ๗ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังมีศิลปินโขนในสมัยนั้นมีชีวิตอยู่หลายท่าน เท่าที่มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาได้ความว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๗ นั้น ผู้ที่จะหัดโขนต้องผ่านการคัดเลือกจากครูผู้ใหญ่เสียก่อน ครูผู้ใหญ่ในสมัยนั้นก็คือ พระยานัฏกานุรักษ์ (ทองดี สุวรรณภารต) เมื่อครูผู้ใหญ่พิจารณารูปร่างหน้าตา และหน่วยก้านของนักเรียนว่าเหมาะจะฝึกหัดเป็นพระ หรือนาง หรือยักษ์ หรือลิงแล้ว ท่านก็จะ

เป็นผู้ลงมือจับท่าทางเป็นปฐม นำดอกไม้รูปเทียนมาราบไหว้ ถวาย ซึ่งในตอนนั้นศิษย์ก็ต้อง เคารพบูชาครูอาจารย์ด้วย ต่อ

จากนั้นครูผู้ใหญ่ก็จะส่งนักเรียนไปให้ครูอื่น ๆ ช่วยฝึกหัดต่อไป วิธีการฝึกหัดในสมัยนั้นก็เหมือนกับการฝึกหัดของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในสมัยนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดให้ทราบทีหลัง แต่วิธีการหัดโขนของผู้ที่จะแสดงเป็นลิงนั้น ดูออกจะพิสดารกว่าปัจจุบันสักหน่อย กล่าวคือ ครูผู้สอนจะนำลิงมาเลี้ยงไว้ที่บ้าน แล้วให้นักเรียนเฝ้าสังเกตกิริยาท่าทำของลิง และพยายามทำตามไปด้วย วิธีฝึกหัดเป็นตัวลิงจะทำท่าทางคล้ายคล้ายกับลิงจริง ๆ นับว่าเป็นความสามารถอีกอย่างหนึ่งของทั้งครูผู้สอนและนักเรียนผู้ฝึกหัด

เกี่ยวกับเรื่องหัดโขนเป็นตัวละครโดยอาศัยคู่มือการทำทางจากลิงนี้ ท่านเสวกโท จมื่นมานิตย์นเรศ (เฉลิม แควตนั้นทน) เคยเล่าไว้ในสารคดีรอบเมืองไทย ว่า

“ผู้เล่าเคยถูกหัดให้เป็นตัวองคต เวลาออกมาจะต้องทำ

ทำลิงโซ คือเดินโซเซ แล้วชัก
ไหลขึ้น จะเหลียวแล้วดีลังกาหก
กลับ ทำไม่ได้ดี ครูดูย คือหลวง
ดำรงวิธีรำ ครูลิงท่านพาไปดูลิง
ที่วัดปากน้ำ แต่ก่อนมีลิงทะเลโมน
อยู่ตัวหนึ่งทำได้ต่าง ๆ ตั้งแต่
นั้นเลยทำทำลิงได้แนบเนียนจน
ดีกว่าลิงไปได้”

ครั้นนักเรียนที่แยกกัน
ไปเรียนแต่ละประเภทของตัว
แสดง เรียนคล่องดีแล้ว ก็จะมี
การฝึกซ้อมร่วมกันเป็นชุด โดย
กำหนดการแสดงโซนตอนใด
ตอนหนึ่งขึ้นแสดง เมื่อฝึกหัด

และชักซ้อมจนเก่งกล้าแล้ว ก็จะถึงเวลาแสดงจริง ๆ นั่นเป็นการคัดเลือกนักเรียนและวิธีฝึกหัดโซนสมัยรัชกาลที่ ๗ สำหรับคณะโซนเอกชนที่มีครูโซนอยู่ในคณะของตน ก็พยายามฝึกหัดเด็กเพื่อไว้แสดงโซนประจำคณะ จะได้ไม่ต้องไปหาผู้แสดงมาจากที่อื่น การฝึกหัดแบบนี้ ครูผู้สอนจะเลือกเด็กที่สมัครใจเรียนจริง ๆ วิธีการสอนก็ไม่จำเป็นต้องสอนเป็นขั้นตอน เพราะจะทำให้เสียเวลาเกินไป เพราะฉะนั้นจึงสอนท่าทางเพื่อใช้แสดงจริง ๆ เลยทีเดียว ผิดกับการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่มีการสอนเป็นขั้นตอน นับตั้งแต่ง่ายไปหายาก

ปัจจุบันนี้ สถาบันการศึกษาหลายแห่ง มีการฝึกหัดและแสดงโซนในโอกาสต่าง ๆ โดยใช้นักเรียนนักศึกษาของสถาบันนั้น ๆ เป็นผู้แสดง ส่วนครูผู้ฝึกสอนขอความอนุเคราะห์จากกรมศิลปากร การฝึกหัดโซนเพื่อจัดแสดงในโอกาสต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ ไม่จำเป็นต้องฝึกหัดเบื้องต้นแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์เมื่อต้องการแสดงชุดใดตอนใด และจัดทำบทสำหรับแสดงเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ฝึกหัดไปตามบท

จนมีความแคล่วคล่องและแสดงได้ถูกต้องตามแบบแผน จนกระทั่งถึงวันแสดงจริง เวลานี้มีเด็กนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้น ป. ๖-ม. ๔ ในสถานศึกษาทุกระดับของจังหวัดสมุทรสงคราม หัดโซนและแสดงโซนได้ดี ไม่แพ้ผู้แสดงโซนอาชีพ ตามโครงการสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เด็กนักเรียนที่หัดโซนเป็นยุวศิลปินมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ฯ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ก็ได้แสดงโซนตอน **จองถนน** ในงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ อำเภอมอรวร จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ ๑๓-๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

คราวนี้จะได้กล่าวถึงการคัดเลือกเด็กที่จะหัดโซนต่อไป

การคัดเลือกผู้ที่จะหัดโซนนั้น โดยปกติคิดจากเด็กผู้ชายอายุอยู่ในระหว่าง ๘ ปี ถึง ๑๒ ปี ในชั้นต้น ครูผู้ใหญ่จะต้องคัดเลือกออกเป็น ๔ พวก คือ พวกยักษ์ พวกลิง พวกพระ และพวก

นาง สำหรับหลักเกณฑ์ที่จะคัดเลือกมีดังนี้

พวกยักษ์ คัดเลือกจากเด็กที่มีรูปร่างสูงใหญ่ ลำคอระหง ใบหน้าไม่จำเป็นต้องสวยงามก็ได้ เมื่อได้เด็กที่มีลักษณะเหมาะสมจะหัดยักษ์มาแล้ว ยังจะต้องคัดเลือกที่จะให้หัดเป็นยักษ์ตัวไหนอีก ซึ่งมีวิธีพิจารณาคัดเลือกดังนี้

ก. ประเภทยักษ์ใหญ่ คัดเลือกผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่ ลำคอสูงระหง พวกนี้ให้ฝึกหัดเป็นตัวศกัณฐ์ สัทเสชะ เป็นต้น

ข. ประเภทยักษ์ต่างเมือง ยักษ์ต่างเมืองคือบรรดาญาติสนิทมิตรสหายของทศกัณฐ์ ที่รับอาสามาช่วยรบกับพระราม ได้แก่ มังกรกัณฐ์ สัทธาสูร วิชาญจำบัง เป็นต้น ผู้ที่จะฝึกหัดเป็นยักษ์ต่างเมือง จะต้องคัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างย่อมลงมาหน่อย หรืออ้วนล่ำสัน ลำคอไม่จำเป็นต้องระหงนัก

ค. ประเภทยักษ์น้อย คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างเล็กบาง คล้ายพวกที่จะหัดพระ แต่ว่าหน้าตาไม่ค่อยสวย มีมือเท้าเรียวเล็ก ลำคอระหง พวกนี้ให้ฝึกหัดเป็นยักษ์น้อยเช่นอินทรีฮิต วิชาญมุข ไพนาสูริวงศ์ เป็นต้น

หนึ่ง ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกมาฝึกหัดยักษ์นี้ เมื่อฝึกหัดไปแล้วครูผู้สอนเห็นหน่วยก้านดีและร่ายรำอ่อนช้อยสวยงาม ก็อาจจะให้ไปฝึกหัดเป็นตัวพระได้

พวกลิง คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างท้วม ๆ ลำคอสั้น ท่าทางคล่องแคล่วว่องไว มือเท้าไม่ใหญ่นัก และในบรรดาผู้ที่หัดลิง ยังต้องแบ่งรูปร่างของผู้หัดออกไปอีก คือ

ก. ลิงยอด เช่น สุครีพ พาลี ชมพูพาน คัดเลือกจากผู้ฝึกหัดที่มีรูปร่างค่อนข้างสูงดูดี ลำคอระหงเล็กน้อย

ข. ลิงลั่น เช่น หนุมาน นิลพัท นิลนนท์ และสิบแปดมงกุฎ คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างอ้วนล่ำ คอสั้น ๆ คล่องแคล่วว่องไว หลุกหลิก

ผู้ที่หัดเป็นตัวลิงนี้ มีอยู่เนื่อง ๆ ที่ต่อมารูปร่างสูงใหญ่ขึ้นไม่เหมาะที่จะแสดงเป็นลิงได้ ครูผู้ฝึกหัดก็จะให้ไปหัดยักษ์ต่อไป

พวกพระ คัดเลือกจากผู้ที่มีใบหน้าสวยงาม จมูกโด่งเป็นสัน ลำคอสูงโปร่ง มือเท้าเรียวเล็ก ลำตัวเรียว สะเอวเล็ก ช่วงขาช่วงแขนสมส่วน ถ้าตัวโตหน่อยก็จะฝึกหัดเป็นพระราม

ตัวเล็กก็ฝึกหัดเป็นพระลักษมณ์
พระพรต และพระสัตรุด

พวกนาง คัดเลือกจากผู้
ที่มีรูปร่างหน้าตาอย่างเดียวกับ
พวกพระ แต่ว่าตัวเล็กกว่าและ
แบบบางกว่า รวมทั้งผู้ที่มีกิริยา
ท่าทางเข้มข้อยอย่างสตรี มีข้อ
น่าสังเกตว่า แต่ก่อนมีการ
ฝึกหัดเป็นตัวนางกันมาก ครูผู้
สอนตัวนางก็เป็นผู้ชาย แต่แล้ว
ผู้ที่ฝึกหัดเป็นตัวนางกลายเป็นผู้มี
กิริยากระดุกกระดิง เป็นกระเทย
ไปหมด ปัจจุบันจึงไม่มีการใช้
ผู้ชายหัดนางอีก ผู้ที่เคยหัดนาง
มาก่อนก็เปลี่ยนมาหัดพระ
สำหรับตัวนางที่ใช้ในเวลาแสดง
โขนก็ใช้ผู้หญิงจริง ๆ แสดง
นอกจากนั้น ๆ ครึ่งจะใช้ผู้ชาย
แสดงเป็นตัวนางตามแบบโบราณ
ผู้แสดงเป็นตัวนางก็คัดจากนัก
เรียนที่หัดพระนั่นเอง

ครั้นครูคัดเลือกนักเรียน
ที่จะฝึกหัดโขนได้เหมาะสมกับ
ลักษณะประเภทแล้ว พอถึงวัน
พฤตศดิซึ่งถือว่าเป็นวันครู
นักเรียนก็จะนำดอกไม้ธูปเทียน
มาเคารพสักการะครูอาจารย์
ต่อจากนั้นครูแต่ละฝ่ายก็จะนำ
เด็กของตนไปฝึกหัด การฝึกหัด
เบื้องต้นมีอยู่ ๖ อย่าง คือ

๑. ดบเข้า ๒. ถองสะเอา

๓. เดินเสา ๔. ถีบเหลี่ยม

๕. ฉีกขา ๖. ทกคะเมน

หรือ ตีลังกา

ต่อไปนี้จะได้บรรยายถึง
กรรมวิธีในการฝึกหัดโขนเบื้องต้น
โดยละเอียด

๑. ดบเข้า การฝึกหัดดบ

เข้านี้จะต้องปฏิบัติทั้งผู้ที่ฝึกหัดเป็น
พระ นาง ยักษ์ ลิง ไม่มียกเว้น
วิธีปฏิบัติ คือ นักเรียนจะต้อง
นั่งพับเพียบ ตั้งหลัง ตั้งลำตัวตรง
เปิดปลายคางขึ้นเล็กน้อย ลำคอ
ตรง ตามองไปข้างหน้า มือทั้งสอง
ข้างวางคว่ำอยู่บนหัวเข่า
พอเริ่มฝึกหัดก็ยกมือขวาขึ้น
ระดับเหนือเอวเล็กน้อย แล้วดบ
ฝ่ามือลงไปบนหัวเข่าขวา ๑
ยกมือซ้ายขึ้นแล้วดบฝ่ามือซ้าย
ลงไปบนหัวเข่าซ้าย ๒ ยกมือ
ขวาขึ้น แล้วดบฝ่ามือขวา
ลงไปอย่างตอนแรกนับ ๓ ยกมือ
ซ้ายขึ้น เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ก็นับ
ว่าเสร็จไปขั้นตอนหนึ่งแล้ว ต่อ
จากนั้นก็ดบฝ่ามือซ้ายลงไปบน
หัวเข่าซ้าย ๑ ยกมือขวาขึ้น
แล้วดบฝ่ามือขวาไปบนหัวเข่า
ขวา ๒ ยกมือซ้าย แล้วดบ
ฝ่ามือซ้ายลงไปบนหัวเข่าซ้าย ๓
ยกมือขวา ทำอย่างนี้สลับกันไป
เรื่อย ๆ จนกว่าครูจะบอกให้พัก
นักเรียนก็จะเอามือทั้งสองวาง

ดบเข้า

ลงไปบนหัวเข่าตามเดิม การดบ
เข้าจะทำให้นักเรียนรู้จักจังหวะ
เพราะจังหวะเป็นหลักสำคัญใน
การแสดงนาฏศิลป์ทั่วไป

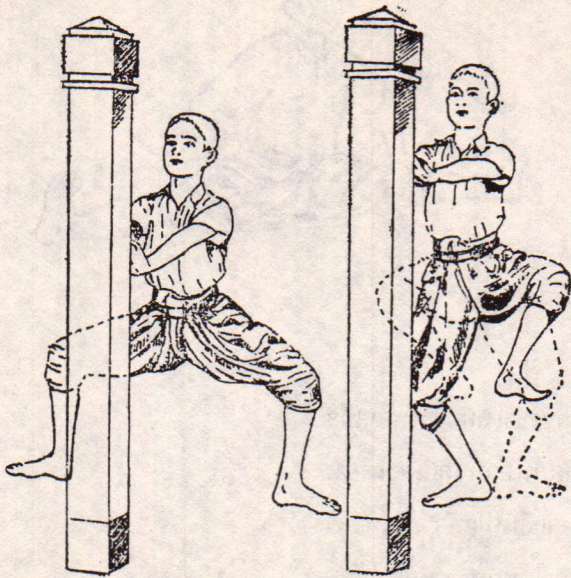
๒. ถองสะเอา การฝึก

หัดท่าถองสะเอามักจะปฏิบัติต่อ
จากท่าดบเข้า โดยให้นักเรียน
นั่งพับเพียบในท่าเดิม แล้วยก
มือหงายขึ้นข้างลำตัว งอแขน
ทั้งสองข้างให้ข้อศอกอยู่ห่างจาก
สะเอาเกือบหนึ่งศอก กำมือ หักข้อ
เข้าหาตัว ต้องให้ลำแขนตั้งแต่
ข้อศอกถึงมือที่กำอยู่ขนานกับพื้น
วิธีปฏิบัติการถองสะเอา เริ่ม

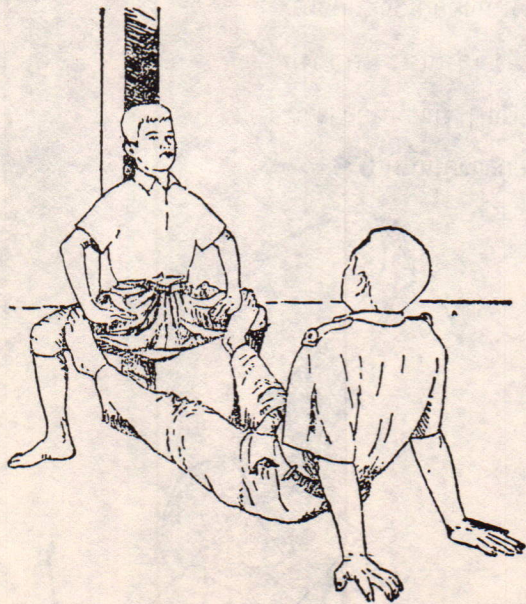

ถองสะเอา

เดินเสา

ก๊ีบเหลี่ยม

ด้วยการกระทุ้งศอกขวาที่สะเอว แล้วเอียงคอไปทางซ้าย ต่อจากนั้นก็เปลี่ยนเป็นกระทุ้งศอกซ้ายที่สะเอวเอียงคอไปทางขวา ทำอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าครูจะบอกให้พัก การดองสะเอวทำให้ผู้ฝึกหัดรู้จักการยกคอเอียงลำตัวและใช้สะเอวได้ดี การดองสะเอวจะต้องฝึกหัดทั้ง พระ นาง ยักษ์ ลิง

๓. เดินเสา การฝึกหัดแบบนี้ผู้ที่หัดเป็นตัวแทนไม่ต้องฝึกหัด สำหรับผู้ที่หัดเป็นตัวพระมีการเดินเสาบ้าง แต่ไม่ต้องมากเหมือนอย่างยักษ์กับลิง วิธีฝึกหัดคือ ให้นักเรียนยืนขึ้น ถ้ามีนักเรียนเป็นจำนวนมากก็ให้ยืนหันหน้าไปทางเดียวกันต่อกันไปทางด้านหลัง โดยเหยียดแขนไปข้างหน้า ใช้ฝ่ามือแตะหลังคนที่อยู่ข้างหน้า แล้วให้นักเรียนย่อขาลง โดยให้ส้นเท้าห่างจากกันพอประมาณ ส้นเท้าจะต้องตรงกัน ปลายเท้าแบะออกเมื่อนักเรียนย่อขาแล้ว ขาทั้งสองข้างจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ลักษณะการย่อแบบนี้เรียกว่าย่อเหลี่ยม ต่อจากนั้นจึงยกเท้าขวาขึ้นแล้วกระทุ้งลงไปชิดเท้าซ้าย ยกเท้าซ้ายกระทุ้งลงไปชิดเท้าขวา แล้วยกเท้าขวากระทุ้งลงไป ยกเท้าซ้ายหนีบห้อง วิธี

ปฏิบัติอย่างนี้ในท่าโซนเรียกว่า “ตะลึงตึก” ที่นี้ก็กระทุ้งเท้าซ้ายลงไปแล้วยกเท้าขวากระทุ้งลงไป ผลัดเปลี่ยนกันอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ วิธีอย่างนี้แหละที่เรียกว่าเดินเสา สำหรับการจะหยุดนั้น จะใช้นิ้ว นับ จะเป็นสิบ เป็นร้อย หรือเป็นพันครั้งก็ได้ โดยกำหนดให้นับซ้ายเป็นหลัก คือ กระทุ้งเท้าซ้ายนับ ๑ แล้วกระทุ้งเท้าขวาไม่นับ พอกระทุ้งเท้าซ้ายครั้งที่ ๒ ก็เว้นไว้ ไม่นับ ไปนับเอาการกระทุ้งเท้าซ้ายครั้งต่อไป นับเป็นครั้งที่ ๒ พุดง่าย ๆ ก็คือ นับเท้าซ้ายแบบวันจันทร์นั่นเอง เมื่อนับไปจนครบกำหนดตามที่ครูสั่งแล้วก็หยุดย่อเป็นเหลี่ยมตามเดิม แล้วนำเท้าทั้งสองมาวางชิดใช้ปลายเท้าชอยเร็ว ๆ เรียกว่าท่าก๊ีบ ต่อจากนั้นก็ยกเท้าซ้ายขึ้น แล้วยืดขาขวาวางเท้าซ้ายลงเป็นเหลี่ยมเหมือนเดิมเป็นอันเสร็จกรรมวิธีการฝึกหัดเดินเสา ประโยชน์ของการเดินเสาทำให้ผู้ฝึกหัดมีกำลังขาแข็งแรงสำหรับใช้ปฏิบัติในการเดินโซนเวลาแสดงจริง ๆ อนึ่ง การเดินเสานี้สามารถใช้ลงโทษนักเรียนที่ทำความผิดหรือชนได้ กล่าวคือ ครูจะให้นักเรียนที่ทำผิดเหล่านั้นมาเดินเสา วิธีทำ

โทษแบบนี้ถือว่าให้ประโยชน์แก่นักเรียนอีกด้วย ที่เรียกว่าเดินเสาะ เพราะผู้ฝึกหัดที่อยู่หัวแถวจะใช้สองมือแตะที่เสาะ คนต่อไปใช้มือแตะที่หลังคนที่อยู่ข้างหน้า

๔. ถีบเหลี่ยม โดยปกติจะทำต่อจากการเดินเสาะ นักเรียนที่หัดนางไม่ต้องถีบ นักเรียนที่หัดพระจะถีบเหลี่ยมนาน ๆ ครั้งก็ได้ แต่ผู้ที่หัดยักษ์และลิงต้องถีบทุกวัน วิธีถีบเหลี่ยมทำดังนี้ ให้นักเรียนหันหลังพิงเสาะหรือฝ่าผนัง ย่อเหลี่ยมแบะเข้าออกไป ครูจะนั่งหันหน้าเข้าหาศิษย์ แล้วใช้ฝ่าเท้าทั้งสองข้างถีบที่เข้าของนักเรียน ค่อย ๆ ดันออกไปจนเหลี่ยมแบะได้ที่แล้ว จึงหยุดแซ่ไว้สักครู ให้นักเรียนบิดตัวไปทางซ้ายทีหนึ่งทางขวาทีหนึ่ง แล้วครูก็จะให้นักเรียนยืดตัวขึ้นพร้อมกับครูใช้ฝ่าเท้าคลึงที่หัวเข่านักเรียน ทำให้เส้นสายที่ตึงกลับสบายขึ้น การถีบเหลี่ยมมีประโยชน์คือทำให้นักเรียนที่หัดโขนมีเหลี่ยมที่แบะสวยงาม

๕. ฉีกขา การฝึกหัดแบบนี้ใช้สำหรับลิงโดยเฉพาะ โดยปกติจะทำต่อจากการถีบเหลี่ยม กล่าวคือ เมื่อถีบเหลี่ยมเสร็จแล้ว

ครูก็จะให้นักเรียนค่อย ๆ เทียดยขาทั้งสองข้างแบะออกไปข้างตัว จนกระทั่งก้นนั่งลงไปกับพื้นได้ ครูจะช่วยให้ฝ่าเท้าทั้งสองข้างกดลงไปกับหัวเข่าของศิษย์แล้วคลึงเบา ๆ เพื่อช่วยให้เส้นสายยืดและทำให้การฝึกขาได้แนบกับพื้นยิ่งขึ้น การฝึกหัดฉีกขาบ่อย ๆ จะทำให้สามารถนำไปใช้ฝึกขาในเวลาแสดงโขนได้อย่างคล่องแคล่ว

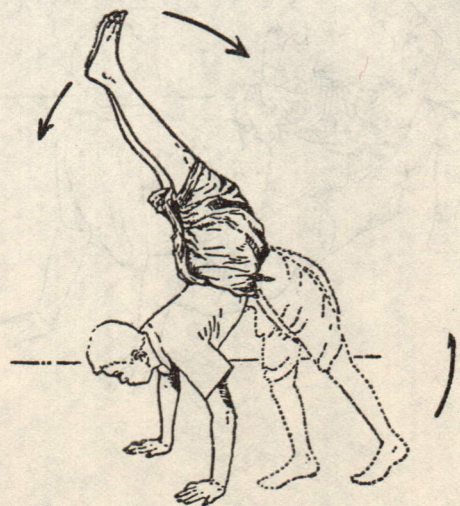
๖. ทกคะเมนหรือดิลังกา เป็นท่าทางของผู้ฝึกหัดลิงโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับการฝึกขา เริ่มด้วยการหัดให้เด็กเอาฝ่ามือทั้งสองข้างของตนยันกับพื้นแล้วค่อย ๆ ยกเท้าทั้งสองขึ้นไปในอากาศ ใช้ฝ่ามือทั้งสองเดินต่างเท้า แล้วยกเท้าไปข้างหลังหรือข้างหน้า และให้หัดทำด้วยตนเองต่อไปจนสามารถหกม้วนติดต่อกันได้หลาย ๆ ทอด การทกคะเมนหรือดิลังกานี้ เป็นศิลปะของลิงในเวลาออกมาแสดงท่าหน้าที่เคยชมโขนก็คงจะได้เห็นพวกลิงทกคะเมนกันมาแล้ว

เมื่อนักเรียนที่ฝึกหัดโขนผ่านการฝึกหัดเบื้องต้นเหล่านี้เป็นเวลานานพอสมควร ต่อไปก็จะเริ่มหัดแม่ท่า พวกหัดยักษ์กับลิงก็จะออกแม่ท่า พวกหัดพระ

ฉีกขา

กับนางก็จะรำเพลงช้าเพลงเร็ว พอฝึกหัดกันชำนาญและเลื่อนชั้นเรียนสูงขึ้นไปแล้ว ก็จะหัดรำเพลงหน้าพาทย์ และหัดรำใช้ทบางโอกาสก็จะมี การแสดงเป็นชุดเป็นตอนเพื่อไว้แสดงในเวลาจริง ๆ กว่านักเรียนที่ฝึกหัดโขนจะผ่านการฝึกหัดเบื้องต้นจนถึงออกโรงแสดงได้จะต้องมีใจรักและมีความพยายามจริง ๆ มิฉะนั้นก็อาจจะเลิกกลางคันก็ได้

ทกคะเมน

พลเรือน คือ ในยามปกติจะแบ่งหน้าที่กันเข้าเวรรักษาพระองค์ ส่วนหนึ่ง ทำหน้าที่ปกครองท้องที่ และรักษามลประโยชน์ของพระเจ้าแผ่นดินส่วนหนึ่ง แต่พอเกิดสงครามขึ้น ข้าราชการทั้งสองฝ่ายจะรวมกันทำหน้าที่ปกครองหน่วยทหารในกองทัพและปฏิบัติตามคำสั่งของแม่ทัพทันที

ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑) ได้มีการปรับปรุงกิจการทหารเนื่องจากในรัชกาลของพระองค์นั้น กรุงศรีอยุธยาได้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ออกไป โดยรวมเอาอาณาจักรสุโขทัยไว้ด้วย และขยายพระราชอำนาจออกไปยังอาณาจักรล้านนาและแคว้นต่าง ๆ โดยที่ยังมีการปกครองแบบเมืองลูกหลวงและเมืองพระยามหานครแบบเดิม ซึ่งยอมให้เมืองใหญ่เหล่านั้นมีอำนาจในการปกครองทั้งกิจการพลเรือนและกิจการทหารเอง อันเป็นเหตุให้มีกำลังทหารในหัวเมืองพระยามหานคร โดยยุบหัวเมืองเหล่านั้นลงเป็นหัวเมืองชั้นในที่ขึ้นตรงต่อราชธานีและพระเจ้าแผ่นดิน พร้อมกับทรงให้มีการแต่งตั้งอัครมหาเสนาบดี ๒ คนทำหน้าที่บริหารราชการแทนพระองค์ และเสนาบดีที่เรียกว่า “จตุสดมภ์” ที่รับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ของแผ่นดิน

อัครมหาเสนาบดีนั้น เป็นผู้บังคับบัญชาการต่างพระองค์ คือ สมุหนายก ที่รับผิดชอบกิจการพลเรือน และสมุหพระกลาโหม ที่รับผิดชอบกิจการทหารทั้งในราชธานีและหัวเมืองชั้นในและเมื่อมีสงครามแทนพระองค์ ซึ่งยอมที่จะมอบสมุหนายกหรืออัครเสนาบดีนั้นเอง

แต่เนื่องจากอำนาจการทหารของราชธานีได้ขยายเขตออกไปถึงหัวเมืองชั้นในดังกล่าว จึงทำให้หัวเมืองชั้นนอกและเมืองประเทศราชเดิมได้เปลี่ยนฐานะเป็นเมืองพระยามหานครที่เจ้าเมืองยังมีอำนาจสิทธิขาดแต่ละเมืองของตน แต่ยังคงขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา คือ เมืองนครราชสีมา นครศรีธรรมราช ตะนาวศรี ทวาย พิชณุโลก สุโขทัย สวรรคโลก และกำแพงเพชร ทำให้มีช่องทางสะสมกำลังทหารอยู่ในมือได้มาก และเอาใจออกห่างได้ในที่สุด

ดังนั้น ในสมัยต่อมา รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๒-๒๐๗๒) จึงได้มีการทำตำราพิชัยสงคราม ฉบับหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๑ เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการรบ และจัดให้มีการทำสารบาญชีพระราชพิธีทุกเมือง โดยมีกรมพระสุรัสวดีออกไปประจำหัวเมืองเพื่อคอยดูแลและ

ทำทะเบียนกำลังพล ให้กลาโหมถือไว้ในยามปกติ และสามารถเร่งรัดกำลังพลเข้าประจำหน่วยรบทันทีที่เกิดสงคราม ซึ่งเจ้าเมืองจะต้องนำกำลังเข้าร่วมกับกองทัพหลวงได้ทันที อันเป็นไปตามพระบรมราชโองการ ที่ทรงอำนาจมากจะขัดขวางมิได้ และการเรียกคนมาสังกัดของทะเบียนแต่ละครั้งนั้น เรียกว่า “พระราชพิธี”

ครั้นเมื่อมีชาวโปรตุเกสเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๗ นั้น ได้มีชาวโปรตุเกสจำนวน ๑๒๐ คนอาสาไปรบด้วย เนื่องจากในสมัยนั้นชาวโปรตุเกสเป็นผู้นำปืนไฟมาใช้เป็นอาวุธสงคราม และไทยขอซื้อใช้ในกองทัพพร้อมกับให้ช่วยฝึกหัดด้วย จึงทำให้มีการจัดตั้งกองทหารชาวต่างชาติเป็นหน่วยพิเศษต่างหาก ทำให้การทหารของไทยได้เรียนรู้การใช้อาวุธปืนใหญ่และปืนเล็กยาวจากทหารชาวโปรตุเกสมากขึ้น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกิจการทหารในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๑) อย่างมากมาย เช่น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงให้จัดการป้อมปราการที่กรุงศรีอยุธยา เมืองพิษณุโลก และเมืองกำแพงเพชร ให้แข็งแรงมากขึ้นเพื่อดำเนินการระสุม

ปืนใหญ่ได้ และทรงให้รื้อป้อมปราการเมืองสุพรรณบุรีเพื่อไม่ให้กลับเป็นประโยชน์แก่ข้าศึกด้วยเป็นเมืองติดชายแดนที่พม่าเข้ามายึดได้ง่าย พระองค์ทรงมั่นพระทัยในกลยุทธ์ที่จะใช้คู่พระนคร กำแพงและป้อมปราการมาก จึงใช้กลยุทธ์ในการตั้งรับข้าศึกโดยยึดที่กรุงศรีอยุธยาเป็นที่มั่น และปล่อยให้ข้าศึกยกทัพเข้ามาล้อมรอบพระนครแล้วถ่วงเวลาไว้จนถึงหน้าน้ำ ให้น้ำหลากลงมาไล่ข้าศึกออกไปเอง ในบางรัชกาลข้าศึกแก้ปัญหาหน้าท่วมและขาดเสบียงได้สำเร็จ กรุงศรีอยุธยาจึงแพ้ในที่สุด

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงมีพระราชดำริดัดแปลงเรือแซเป็นเรือเอกชัยและเรือรูปสัตว์ต่าง ๆ และเสริมกราบทำแท่นที่ตั้งปืนใหญ่ไว้สำหรับใช้รบข้าศึก นับเป็นเรือรบไทยที่จัดทำเป็นครั้งแรก ทำให้เกิดส่วนดินประสิว ดินดำ และการสะสมอาวุธเพื่อใช้ในสงคราม

ต่อมาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ปรับปรุงกิจการใหม่ นับเป็นการนำเอาวิธีรบใหม่ๆ แปลก ๆ และป้องกันพระนครให้แข็งแรงกว่าเดิม เช่น ได้ขยายพระนครด้านตะวันออก คลองชื่อหน้า แล้วสร้างวังจันทร์เกษมเป็นที่ประทับเพื่อรักษาด้านนี้

พร้อมกับได้เปลี่ยนแผนยุทธ-
ศาสตร์ที่ใช้กรุงศรีอยุธยาเป็น
ที่มั่นตั้งรับอย่างเดียว เป็นให้
ใช้กองกำลังออกไปยับยั้งข้าศึก
ตั้งแต่ชายอาณาเขตเข้ามา และ
พระองค์ทรงเป็นจอมทัพไทยนำ
ทัพเข้าตีเมืองของข้าศึก โดยใช้
เส้นทางเข้าตีหลายทาง ใน
สมัยนี้ได้มีการขยายเขตหัวเมือง
ขึ้นในให้กว้างขวาง เพื่อที่จะ
เกณฑ์กำลังพลมาใช้ในกองทัพ
หลวงให้มาก และโอนการปก
ครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมือง
พระยามทานคร มาขึ้นตรงกับ
กรุงศรีอยุธยาเพื่อรวบรวมกำลัง
พลได้มากและรวดเร็วกว่าเดิม
และทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์หรือ
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปเป็น
ผู้สำเร็จราชการและมีการจัด
ระเบียบอย่างราชธานี

ยุทธวิธีที่พระองค์ทรง
นำมาใช้ในการรบนั้น ได้เปลี่ยน
จากการตั้งรับอยู่กับที่มาใช้วิธีรุก
และใช้กำลังน้อยที่แข็งแกร่งเข้า
กระทำการโจมตีก่อน เพื่อ
ทำลายขวัญให้ข้าศึกแตกตื่นเสีย
ขวัญทัพ พระองค์ทรงคัดเลือก
ทหารหนุ่มด้วยพระองค์เองเพื่อ
เป็นกำลังสำคัญของกองทัพ
จนทำให้กิจการทหารสามารถ
ปกป้องคุ้มครองประเทศด้วย
หน่วยรบพิเศษดังกล่าว

สมัยอยุธยาตอนปลาย
ได้มีการเปลี่ยนแปลงกิจการทหาร
ด้วยมีกรมทหารอาสาต่างชาติขึ้น

ทำให้ความสามัคคีที่มีอยู่เดิม
แตกแยกออกเป็นพวกเป็นฝ่าย
จนมีการรวบรวมกลุ่มทหารไทย
ขับไล่ทหารฝรั่งเศสออกจาก
ประเทศ จนในที่สุดต้องมีการ
แก้ไขการบริหารบ้านเมืองใน
สมัยสมเด็จพระเพทราชา โดย
แบ่งให้สมุหนายกปกครองหัว
เมืองทางเหนือ และสมุหพระ
กลาโหมปกครองหัวเมืองทางใต้
เพื่อหวังให้อำนาจทั้งสองฝ่าย
เสมอกัน เพื่อให้ราชบัลลังก์อยู่
กลางจะได้ปลอดภัย แต่ต่อมา พ.ศ.
๒๒๓๗ จึงได้ยกเลิก จน พ.ศ.
๒๒๕๕ กิจการทหารได้เสื่อม
จนพลเมืองเกิดความท้อแท้
ไม่อยากเป็นทหาร และมีการ
สะสมกำลังทหาร ในที่สุดก็ถึง
วาระเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.
๒๓๑๐

สมเด็จพระเจ้าตากสิน
มหาราชทรงเป็นนักรบที่เข้มแข็ง
ด้วยทรงมีนายทหารชำนาญศึก
ช่วยเหลือพระองค์อยู่หลายท่าน
เช่น เจ้าพระยาจักรี (หลวงยก
กระบัตร์เมืองราชบุรี) เจ้าพระยา
สุรสีห์ (นายสุดจินดา) พระยา
พิชัยดาบหัก จึงทำให้สมเด็จพระ
เจ้าตากสินมหาราชทรงมีกำลัง
สำคัญครอบงำประเทศ ซึ่งขณะ
นั้นหัวเมืองต่าง ๆ คิดจะตั้งตัวเป็น
ใหญ่ จนบ้านเมืองเกิดชุมนุม
ต่าง ๆ แต่ในที่สุดพระองค์ก็
สามารถรวบรวมประเทศชาติให้

“

ในแผ่นดิน

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ทรงมีพระราชดำริ

ดัดแปลงเรือแซเป็นเรือเอกชัย

และเรือรูปสัตว์ต่าง ๆ

และเสริมกราบ

ทำแท่นที่ตั้งปืนใหญ่ไว้

สำหรับใช้รบข้าศึก

นับเป็นเรือรบไทย

ที่จัดทำเป็นครั้งแรก

”

เป็นปึกแผ่นได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ด้วยการนำยุทธศาสตร์ของการยกกองทัพออกไปสกัดและยับยั้งข้าศึกที่ชายแดนแทนการรบในเมือง เป็นการทำให้พลเมืองไม่เดือดร้อนในการทำมาหากิน และอื่น ๆ อีกทั้งพระองค์ยังได้ปรับปรุงกองทัพเรือให้มีประสิทธิภาพในการรบทางน้ำเสริมกำลังกองทัพบก

ในการสงครามครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แม้จะทรงเป็นจอมทัพไทย แต่เนื่องจากพระองค์ทรงปรารถนาที่จะแผ่อำนาจอเขตของประเทศให้กว้างใหญ่ไพศาล พระองค์จึงได้ทรงแต่งตั้งแม่ทัพทำการรบต่างพระเนตรพระกรรณ คือ สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (**เจ้าพระยาจักรี**) เจ้าพระยาสุรสีห์และกรมขุนอินทรพิทักษ์ เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยอยู่จนสิ้นรัชกาล

สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกซึ่งเป็นนักรบแห่งแผ่นดิน ทรงมีพระบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง เด็ดขาด อดทน มีพระสรีระกายสูงใหญ่สมเป็นแม่ทัพ ครั้นเมื่อกรุงธนบุรีเกิดจลาจล ด้วยพระยาสุรสีห์ไปเข้าด้วยกับกบฏ พระองค์จึงยกกองทัพจากเขมรและเข้าปราบปรามการจลาจลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้วเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระมหากษัตริย์

ทรงพระนามว่า “**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก**” พร้อมกับสถาปนาราชจักรีวงศ์ นับเป็นการสืบราชสันตติวงศ์อันเนื่องมาแต่ราชวงศ์พระร่วง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความมั่นคง สร้างกองทัพที่เข้มแข็งตลอดจนมีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติเพื่อสืบประเพณีโบราณหลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาและบ้านเมืองระส่ำระสายจนประเทศกลับกลายเป็นชาติที่สง่างามและมั่นคงแข็งแรง แม้จะมีกองกำลังข้าศึกยกกองทัพมาตั้งการรบที่ลาดหญ้า ยกมาที่สามสบ ทำดินแดง และแม่กษัตริย์ ที่รู้จักกันว่า **สงครามเก้าทัพ** ก็ถูกกองทัพไทยตีแตกพ่ายไป จนไทยสามารถขับไล่พม่าออกจากล้านนาได้สำเร็จ

การแต่งตั้งแม่ทัพออกไปทำการรบต่างพระองค์นั้นได้มีมาตั้งแต่ครั้งที่พระองค์ทรงเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก แม่ทัพในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ทำให้พระองค์ปกครองดูแลบ้านเมืองด้วยการมีแม่ทัพต่างพระเนตรพระกรรณ โดยเฉพาะการรบในสงครามลาดหญ้าและสงครามเก้าทัพชนะก็ด้วยแม่ทัพที่แต่งตั้ง ดังนั้นการแต่งตั้งแม่ทัพปฏิบัติกร

ต่างพระเนตรพระกรรณจึงมีสืบต่อมา หลายรัชกาล เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงแต่งตั้งให้พระยามหานครฯ ยกทัพไปปราบพระยาไทรบุรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงแต่งตั้งแม่ทัพไปตีเมืองเชียงตุงเพื่อขยายอาณาเขตทางหัวเมืองไทยใหญ่ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาก่อน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงแต่งตั้งให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นแม่ทัพยกกองทัพไปปราบฮ่อที่เข้ามาตั้งค่ายรุกรานเขตแดนไทย และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๐ และแต่งตั้งแม่ทัพไปสงครามร่วมกับพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้น

การที่พระมหากษัตริย์พระองค์ผู้ทรงเป็นจอมทัพไทยไม่ทำการออกรบด้วยพระองค์เองอย่างแต่ก่อนนั้น น่าจะมีเหตุปัจจัยหลายประการ คือ

๑. ในบรรดาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในสงครามได้เปลี่ยนจากอาวุธซึ่งใช้ต่อสู้ได้เฉพาะตัว เช่น ดาบ หอก ธนู เป็นต้น นั้น มาเป็นอาวุธแบบใหม่ซึ่งมีการ

พัฒนาอำนาจการทำลายรุนแรงกว่าเดิม มีอันตรายมากกว่าการสู้รบด้วยวีรกรรมกล้าหาญ ดังนั้น พระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพไทยไม่สมควรจะเสี่ยงอันตรายโดยไม่จำเป็นอย่างยิ่ง

๒. พื้นที่ที่ทำการรบนั้น มีอาณาเขตกว้างขวางกว่าเดิม ซึ่งพระมหากษัตริย์จะเสด็จประทับ ณ จุดใดจุดหนึ่ง ย่อมไม่เกิดผลดีกว่าการเสด็จประทับที่ส่วนกลางเพื่อทรงบัญชาการกองทัพให้กระจายอำนาจออกไปรอบด้าน

๓. ประการสำคัญคือ ได้เกิดมีทหารอาชีพขึ้น ซึ่งมีนายทหารที่มีความรู้ความสามารถในการรบโดยเฉพาะและเพียงพอที่จะนำกองทัพสนองพระราชประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ได้

ด้วยเหตุนี้ เอกลักษณะการทหารของแผ่นดินจึงรักษาราชประเพณีแห่งพระมหากษัตริย์ที่แสดงถึงความเป็นจอมทัพไทยของพระองค์ และพระบรมเดชานุภาพที่แผ่พระบารมีอันกว้างใหญ่ไพศาล จนพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์เสมอเนืองนิตย์ด้วยทรงพระวิริยะ อุตสาหะพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองทุกด้าน

ปัญหาการถือครองที่ดิน

(ตอนที่ ๑)

สุธี อากาศฤกษ์

ความสำคัญของที่ดินและปัญหาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญในการครองชีพ และดำเนินชีวิตของบุคคล นับตั้งแต่การผลิตอาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย และเครื่องอุปโภคบริโภคทุกชนิด ย่อมมีรากฐานในการก่อหรือการผลิตมาจากพื้นที่ดินทั้งสิ้น ไม่ว่าระบบการผลิตของชุมชนจะอยู่ในขั้นอันดับใด คนกับที่ดิน ที่ดินกับกระบวนการผลิต ย่อมเป็นพลังของการพัฒนาสังคมแบบอย่างและกระบวนการผลิตเท่าที่ปรากฏจากพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงที่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ ได้มีวิวัฒนาการมาโดยลำดับ ความสำคัญของที่ดินและปัญหาที่เกิดจากการถือครองหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินได้มีผลและอิทธิพลในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งในทางเจริญขึ้นและเสื่อมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดำรงชีพของบุคคล และการรู้จักใช้หรือแสวงหาประโยชน์จากที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งอารยธรรมของมนุษย์ ในทำนองเดียวกัน หากปราศจากวิธีการหรือนโยบายในการบริหารงานที่ดิน และการรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่เหมาะสมและถูกต้อง ก็ย่อมมีผลในการบั่นทอนเสถียรภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ฉะนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับความสำคัญของที่ดิน และปัญหาโดยทั่วไป จึงมีข้อที่ควรพิจารณาได้ดังนี้

๑. ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ และอารยธรรม
๒. ปัญหาการถือกรรมสิทธิ์ และใช้ประโยชน์ในที่ดินที่มีผลต่อการพัฒนาสังคม
๓. ปัญหาการแย่งชิงกรรมสิทธิ์ และกรณีพิพาทที่มีผลในการบั่นทอนเสถียรภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

๑. ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพและอารยธรรม

หากพิจารณาย้อนหลังถึงการที่แผ่นดินหรือพื้นที่ดินที่มนุษย์อาศัยอยู่เพื่อการครองชีพและดำเนินชีวิต เป็นวิวัฒนาการที่แตกแยกมาจากดวงอาทิตย์ เมื่อโลกเย็นลงมีสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบรรยากาศที่เหมาะสม ก็ให้ปฏิสนธิการแก่พืชพันธุ์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ นับตั้งแต่สัตว์จำพวกเซลล์เดียวที่เป็นปฐมแห่งการก่อตัวของสิ่งมีชีวิตและวิวัฒนาการมาโดยลำดับเป็นสัตว์กึ่งบกกึ่งน้ำ สัตว์บก ฯลฯ ตลอดจนการเกิดเป็นสัตว์ที่ประเสริฐสุดซึ่งได้แก่มนุษย์ สิ่งที่ยังชีพให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ ที่นอกเหนือไปจากอากาศ ก็คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และบ้านเรือน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีรากฐานแห่งการก่อหรือการผลิตมาจากพื้นที่ดินทั้งสิ้น H.H. Bennett ได้กล่าวถึงความสำคัญของที่ดินไว้ในหนังสือเรื่อง Land Problems and Policies ว่า :-

อารยธรรมที่สำคัญของเราเป็นสิ่งที่มามีที่มาจากแผ่นดิน คือ จากพื้นหน้าดิน (Productive soil) ที่ปกคลุมอยู่ส่วนบน สิ่งใดทั้งหมดที่บุคคลบริโภคเป็นสิ่งที่ได้มาจากส่วนผิวหน้าของที่ดินนี้ ในทำนองเดียวกัน เสื้อผ้าที่สวมใส่และไม้ที่มนุษย์สร้างที่อยู่อาศัยและผลิตเครื่องใช้อันมีประโยชน์นับเป็นพันพันชนิด และจากพื้นที่ดินนี้อีกเช่นกันได้นำมาซึ่งวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม ใบยาสูบ น้ำมันจากเมล็ดฝ้าย เนื้อไม้ น้ำมันสน และควินิน

พื้นแผ่นดิน (Productive land) อันเป็นที่ทุกคนอยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นคนในเมือง หรือประเทศใด ย่อมเป็นทรัพยากรอันสำคัญที่สุดของชาติหรือประเทศนั้น และยังเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของโลก ประเทศหรือชาติใด เช่นเดียวกับพลเมืองหรือแต่ละบุคคลก็ตามจะยังยืนอยู่มิได้หากปราศจากพื้นแผ่นดิน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว บุคคลทุกคนในแต่ละชาติทั้งหลาย นักธนาคาร ขาวนา นักอุตสาหกรรม กรรมกรแรงงาน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ นักการศึกษาและนักเรียน ย่อมมีชีวิตเป็นเดิมพันในความวัฒนาการแห่งสวัสดิภาพของพื้นที่ผลิตของประเทศ (Country's productive land) ซึ่งมีไว้ว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะขาวนาเท่านั้นหามิได้ ย่อมเป็นปัญหาของบุคคลทุกคน

จากข้อคิดเห็นที่ H.H. Bennett กล่าวนี้ แสดงออกให้เห็นได้ว่า คนกับที่ดิน ที่ดินกับกระบวนการผลิต ย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ทุกคนมีส่วน

สำคัญในความรับผิดชอบในการที่จะใช้หรือแสวงหาประโยชน์จากพื้นที่ดินร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นสมัยในยุคเริ่มแรกแห่งการที่มนุษย์ปฏิสนธิขึ้นมาในโลกนี้ หรือในปัจจุบันและอนาคต การได้ประโยชน์หรือการแสวงหาได้มาซึ่งอรรถประโยชน์ใด ๆ จากพื้นที่ดิน เป็นสิ่งที่จะแฝงหรือฝังรกรากอยู่ในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป อารยธรรมตามยุคตามสมัยจะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ก็ด้วยความสามารถและสติปัญญาของมนุษย์ ในการที่จะถือเอาผลหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่เป็นประการสำคัญ ฉะนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้จึงมีกรณีที่จะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาหลายประการ คือ

ก. การได้มาซึ่งประโยชน์จากพื้นที่ดินมีส่วนในการสร้างเสริมอารยธรรม

ข. การได้มาซึ่งประโยชน์จากพื้นที่ดิน มีส่วนในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ค. ปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ก. การได้มาซึ่งประโยชน์จากพื้นที่ดินมีส่วนในการสร้างเสริมอารยธรรม

วิวัฒนาการของมนุษย์เป็นที่รับรองกันอยู่ตามข้อเท็จจริงว่า ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ยังโง่เขลา มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ แสวงหาอาหารด้วยการล่าสัตว์ป่า ทาเผือกทามัน หามผลไม้ในป่าเป็นอาหาร ยังไม่รู้จักทำไร่ไถนา ยังไม่รู้จักรักทำการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ร่างกายก็ปราศจากเครื่องนุ่งห่มในทางที่จะให้ความอบอุ่นหรือสวยงาม ปราศจากบ้านเรือนที่จะอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ได้อาศัยแต่เพียงถ้ำเขา ชะงอกผา หรือคาบไม้ เป็นที่พักพิงชั่วคราวชั่วคราว ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความฉลาดขึ้นก็รู้จักเพาะปลูกและใช้พืชเป็นอาหาร รู้จักประกอบอาหารเครื่องประกอบร่างกาย รู้จักหุงต้มอาหารและสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย จนกระทั่งรู้จักปรับปรุงตัวเองและปรุงแต่งอุปกรณ์เพื่อความผาสุกความสะดวกสบาย รู้จักป้องกันและปราบปรามโรคภัย เพื่อการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งอารยธรรม ที่เป็นความฉลาดของมนุษย์ในการค้นคิด ตัดแปลง และถือเอาประโยชน์จากพื้นที่ดิน การผลิตของมนุษย์จึงมีระบบ (System) ตามยุคตามสมัย และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดยั้งอยู่เฉพาะระบบใดระบบหนึ่งเป็นการถาวร ธรรมชาติย่อมมีการวิวัฒนาการ (Evolution) และการวิวัฒนาการของธรรมชาตินี้ นักปรัชญาหลายท่านเชื่อว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต (Productive system) และระบบสังคม (Social system) และการเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมเป็น

ไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งทั้งนี้จากผลของวิวัฒนาการของระบบการผลิตและสังคมที่เป็นมาตามลำดับ จนถึงอารยธรรมในสมัยปัจจุบันนี้แสดงออกให้เห็นได้ว่า มนุษย์มีความเจริญและความฉลาดมากขึ้น อันเป็นผลที่ทำให้มีการขยายตัวทางวิชาการ เทคนิคอันทันสมัย สามารถที่จะขจัดความอดอยากทิวไทย และเสริมสร้างความสุข ความสมบูรณ์ให้แก่ตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. การได้มาซึ่งประโยชน์จากพื้นที่ดินมีส่วนในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

จุดปัจจัย ซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งจำเป็นต่อการครองชีพ สิ่งเหล่านี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากผลผลิตที่เกิดจากพื้นที่ดินทั้งสิ้น เสถียรภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จะมีเพียงไรย่อมต้องขึ้นอยู่กับรายได้ของชาติ (National income) และรายได้หัวเฉลี่ยของประชาชาติ (Per-capita income) ประเทศไทย พลเมืองประมาณ ๘๐ เพอร์เซ็นต์มีอาชีพทางเกษตรกรรม รายได้ของชาติมาจากผลผลิตทางนี้เป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้ว่ารายได้ค่าพรีเมียมข้าวอย่างเดียวกว่าปีละ ๘๐๐ ล้านบาทเศษ ในปี ๒๔๙๖ ประเทศไทยผลิตข้าวเปลือกได้ถึง ๘.๒ ล้านตัน และได้ส่งข้าวเป็นสินค้าออกปีละ ๑.๔-๑.๖ ล้านตัน ในปี ๒๕๐๐ ประเทศไทยส่งข้าวเป็นสินค้าออก ๑.๖๓๕ ล้านตัน มีมูลค่ากว่า ๑๕๐ ล้านดอลลาร์ ในปี ๒๕๐๓ ประมาณว่าได้ค่าพรีเมียมข้าว ๘๒๘,๗๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ฉะนั้น ปัญหาเรื่องการผลิตอาหารและวัตถุดิบปัจจัยต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตประจำวัน ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ย่อมมีเปอร์เซ็นต์ของการผลิตสูง เป็นผลให้พลเมืองมีมาตรฐานการครองชีพดี และการเศรษฐกิจมั่นคง

แม้ที่ดินจะเป็นรากฐานของการผลิตอาหารและวัตถุดิบปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ ก็ตาม การครองชีพของประชากรอาจต้องถูกกระทบกระเทือนเพราะเหตุการณบางอย่าง เช่น การรุกรานหรือสงครามเพื่อขยายที่ดินทำกิน มีผู้กล่าวไว้ว่า "Food is not only a nutritional product and an implement of war, it is also a real weapon for peace" ทั้งนี้หมายความว่าอาหารไม่เป็นแต่เพียงสิ่งยังชีพและเครื่องเสริมพลังในยามสงคราม แต่ยังเป็นศาสตราวุธที่แท้จริงเพื่อให้เกิดความสันติอีกด้วย โดยอรรถย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่าอาหารเป็นเครื่องยังชีพให้เกิดความสงบ เพราะเมื่อประชากรมีอาหารการกินอย่างพอเพียง ก็ย่อมละเลิกซึ่งการรุกรานฆ่าฟันหรือก่อสงครามกัน ข้อเท็จจริงได้ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอมา แม้จะไม่ต้องย้อนไปกล่าวถึง

การสงครามในอดีตที่ประวัติศาสตร์ได้จารึกไว้นานหลายร้อยปีมาแล้ว เหตุการณ์ที่เห็นได้ในชั่วระยะเวลาใกล้กับปัจจุบันก็มีอยู่ อาทิ การที่ประเทศญี่ปุ่นเข้าเผชิญกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ด้วยเหตุผลอันเป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปว่า เพื่อขยายที่ดินทำกินให้แก่พลเมืองซึ่งเพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว และแม้ในปัจจุบัน การที่ประเทศอียิปต์ถูกรุกรานก็น่าจะมาจากเหตุผลทำนองเดียวกัน

ค. ปัญหาที่เกี่ยวข้อง

จากเหตุผลหลายประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาที่เกิดจากการใช้และถือเอาประโยชน์จากพื้นที่ดินย่อมมีอยู่หลายประการ ประการที่สำคัญประการหนึ่งคือ ปัญหาเรื่องประชากรและปริมาณที่ดินทำกิน เพราะคนกับที่ดิน ที่ดินกับกระบวนการผลิต ย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และตามข้อเท็จจริงประชากรนับวันจะทวีปริมาณสูงขึ้น แต่พื้นที่แผ่นดินคงอยู่ในอัตราเดิม มีอาจขยายปริมาณให้สูงขึ้นอย่างการเพิ่มประชากรของโลก จริงอยู่ วิทยาการทางเทคนิคสมัยใหม่อาจอนุรักษ์ที่ดินให้มีคุณค่าและประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้นได้ก็ตาม แต่การเพิ่มขึ้นของพลเมืองในอนาคตอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดนั้น ย่อมก่อปัญหายุ่งยากให้เกิดขึ้น ประชากรของโลกได้ทวีจาก ๙๐๖ ล้านคน ใน ค.ศ. ๑๘๐๐ มาเป็น ๒,๔๐๐ ล้านคน ใน ค.ศ. ๑๙๕๐

ปัญหาเรื่องการเพิ่มขึ้นของประชากรนี้ บทความเรื่อง "An Essay on the Principle of Population" ของ Thomas Robert Malthus ซึ่งสำนักพิมพ์แห่งกรุงลอนดอนได้พิมพ์บทความนี้เป็นครั้งแรกใน ค.ศ. ๑๗๙๘ และต่อมาภายหลังจากนั้น ๓ ปี ก็ได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรขึ้นเป็นครั้งแรก ในสมัยต่อมาบทความของ Malthus ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก เป็นหนังสือที่ได้รับการยกย่องกันทั่วไป Bagehot ได้รวบรวมความคิดเห็นของ Malthus โดยสรุปว่า

ประการแรก พลเมืองจะเพิ่มมากขึ้นเร็วกว่าสิ่งยังชีพ (Means of feeding) หากว่าจำนวนพลเมืองไม่ถูกจำกัดด้วยความหายนะหรือการคุมกำเนิด (Self restraint)

ประการที่สอง ในรัฐแห่งสังคมที่มีได้มีการคุมกำเนิด หรือมีแต่เป็นการเล็กน้อย ซึ่งไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง พลเมืองจะเพิ่มขึ้นจนกระทั่งชนในสังคมชั้นยากจนคนแค่นที่สุด จะมีความเป็นอยู่พอประทังชีวิตตนเองเท่านั้น

ประการที่สาม ในสังคมที่มีการคุมกำเนิดกันอย่างได้ผล คนในสังคมแต่ละชั้นจะเพิ่มขึ้นตามระดับที่ต้องการ

ทั้งนี้โดยเนื้อหา Malthus ได้ชี้ให้เห็นอันตรายของการที่พลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มของปริมาณอาหาร ในที่สุด Malthus ได้เรียกร้องให้มีการจำกัดอัตราการเกิด คือ ได้แก่การคุมกำเนิด จะอย่างไรก็ดี มาในสมัยนี้ได้มีผู้ค้านและไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีประชากรที่ Malthus ได้ปูพื้นฐานไว้ ทั้งนี้เพราะมีผู้เห็นว่าวิชาการทางเทคนิคจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตได้ดีกว่าเดิมหลายเท่า มนุษย์จะไม่ตกอยู่ในสภาพที่น่าเวทนาดังที่ Malthus ได้คาดหมายไว้ ดังปรากฏจากการที่นักวิชาการได้อ้างข้อหักล้างว่า :-

แม้ว่าในทางตรรกวิทยาของทฤษฎีนี้ ได้เป็นที่ยอมรับในลักษณะทั่วไปใน ส่วนต่าง ๆ ของโลกก็ตาม แต่ลัทธิ Malthusian ก็หาได้มีการปฏิบัติกันไม่ ประเทศอุตสาหกรรมทางภาคตะวันตกทั้งหลายมิได้มีการยอมรับให้ความเชื่อถือ อันเนื่องมาจากเหตุผลสำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) อัตราการเกิดและอัตราการเพิ่มขึ้น ของประชากร ส่วนใหญ่ได้ลดลงตามความสมัครใจ และการใช้เครื่องมือป้องกัน และ (๒) ความเจริญก้าวหน้าของวิชาการเทคนิคทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การแพทย์ ได้บำบัดความอดอยาก โรคภัย และสงคราม ที่เป็นจุดหมายวัดอัตราการตาย (Mortality checks) ต่อการเพิ่มขึ้นของประชากร

อย่างไรก็ตาม ผลอย่างหนึ่งในการเพิ่มของจำนวนประชากร ก็คือการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน ทั้งนี้เป็นเพราะความต้องการในที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การคมนาคม และอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา ราคาที่ดินระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๑-๑๙๔๕ ได้เพิ่มขึ้นเกือบ ๖๐% และในระยะต่อมาราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้น ๑% ต่อเดือน ทั้งนี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อระบบการผลิตอย่างยิ่ง อันเป็นผลให้ค่าครองชีพสูง ซึ่งจะเห็นได้จากภาวะการณ์หลัง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ดัชนีค่าครองชีพสูงขึ้นทั่วประเทศ

สำหรับเท่าที่เกี่ยวกับปัญหาประชากรและพื้นที่ดินนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีปัญหาในเรื่องนี้เช่นกัน จำนวนประชากรของประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๕๓ มีเพียง ๘,๑๔๙,๔๘๗ คน เมื่อเทียบกับการสำรวจครั้งหลังใน พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งมี ๒๒,๘๑๑,๗๐๑ คน จะเห็นได้ว่าพลเมืองของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นเกือบ ๒ เท่าตัวในช่วงระยะเวลา ๔๖ ปีที่แล้วมา ในเรื่องนี้ การสำรวจสำมะโนประชากร พ.ศ. ๒๕๐๓ จากรายงานเบื้องต้นของสำนักงานสถิติกลาง ปรากฏว่าประชากรทั้งสิ้นของประเทศไทยมี ๒๕,๕๐๙,๙๖๕ คน ประชากรทั่วประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๔.๕

จากปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๓ หรือร้อยละ ๒.๘ ต่อปี เมื่อเทียบกับจำนวนพื้นที่ดินทั้งหมดซึ่งมี ๓๒๑,๒๕๐,๐๐๐ ไร่ แยกออกเป็นเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด ๖๒,๑๗๖,๐๐๐ ไร่ หรือเท่ากับ ๑๙.๓๕% เนื้อที่ป่าไม้และทุ่งหญ้า ๑๘๗,๕๒๖,๐๐๐ ไร่ หรือเท่ากับ ๕๘.๓๗% เนื้อที่หนองบึงและทะเลสาบ ๑,๒๔๖,๐๐๐ ไร่ หรือเท่ากับ ๐.๔๐% เนื้อที่อื่น ๆ (เป็นเนื้อที่ ถนนทางหลวง ทางรถไฟ แม่น้ำ ลำคลอง ตัวเมืองและที่อื่น ๆ) ๗๐,๒๕๒,๐๐๐ ไร่ หรือเท่ากับ ๒๑.๘๘% ด้วยประการดังกล่าว จึงมีข้อน่าคิดว่า การเพิ่มของประชากรกับจำนวนพื้นที่ดินจะมีผลต่อกันมากน้อยประการใด ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือ การขยายพื้นที่ดินทำกินของราษฎรมีอัตราสูงขึ้นเป็นลำดับ แต่เมื่อคิดถึงปริมาณพื้นที่ป่าและทุ่งหญ้าที่มีอยู่ถึง ๕๘.๓๗% ของพื้นที่ดินทั้งหมด ซึ่งอาจจะก่อสร้างหรือใช้ประโยชน์ได้พอเพียงที่จะสนองความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นตามสมควรก็ตาม ซึ่งก็น่าคิดว่าปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันยาวนาน คงเป็นภาระหนักต่อการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่งหากว่ามิได้มีนโยบายอันชัดเจนเป็นมาตรการไว้แต่ต้นมือ อาทิ การควบคุมการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และประหยัด ตลอดจนวางมาตรการในการบริหารงานที่ดินในทางป้องกันหรืออนุรักษ์มิให้ที่ดินเสื่อมสลายเพราะภัยธรรมชาติ หรือด้วยเจตนาของบุคคลซึ่งไม่รู้ลึกสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกัน

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เท่าที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนระหว่างพื้นที่ดินและประชากรโดยสังเขป อันเป็นผลสืบเนื่องให้ระดับราคาที่ดินสูงขึ้น มีผลกระทบกระเทือนต่อระบบการผลิต ทำให้ดัชนีค่าครองชีพสูง และจากผลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกันนี้จึงเกิดปัญหาเรื่องการถือครอง การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ การใช้ประโยชน์ในที่ดิน การแย่งชิงกรรมสิทธิ์และกรณีพิพาท ซึ่งเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รายละเอียดในเรื่องนี้จะได้กล่าวในหัวข้อต่อไปตามลำดับ

(ต่อฉบับหน้า)

ทำให้มองสิ่งต่าง ๆ เพียงด้านวัตถุด้านเดียวด้วย

ภายใต้ความหวังที่ว่า “หากสังคมเป็นประชาธิปไตย สมาชิกในสังคมย่อมบังเกิดความสุขจากบรรยากาศที่สงบและร่มเย็น” กับทุกวันนี้มักมีการกล่าวเป็นครั้งคราวว่า “ในบรรยากาศประชาธิปไตย ย่อมมีกระแสความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ” หากพิจารณาสภาพที่เป็นจริง อตรูสึกไม่ได้ว่าเป็นการกล่าวในทำนองแก้ตัว เพราะเกรงไปว่าอาจมีคนที่รู้สึกว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี แล้วเลยพาลไปถึงการเห็นว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งไม่ดีไปด้วย หากเป็นเช่นนั้นจริงก็คงเป็นความรู้สึกของ “กระแสประชาธิปไตยบนพื้นฐานความอยาก”

เนื่องจากจริง ๆ แล้ว หากมองเพียงสภาวะความขัดแย้ง คงเห็นว่าเป็นปกติวิสัยของบรรยากาศในสังคมอิสระ แต่ประเด็นปัญหาจริงอยู่ที่ “แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสภาวะความรุนแรงของภาวะขัดแย้ง กับทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งไปสู่อะไร” ที่ควรสนใจมอง และมองว่านำไปสู่ความสุขกับความสงบเย็นหรือเปล่า หรืออีกนัยหนึ่ง ควรมองให้เห็นได้ทั้งสองทิศทาง คือ ทิศทางหนึ่งมองจากปัจจุบันกลับไปสู่อดีตเพื่อหวังทบทวนและเสริมสร้างพื้นฐานให้มั่นคงยิ่งขึ้น กับอีกทิศทางหนึ่งมองไปสู่นาคตซึ่งหากภาวะทบทวนมีอยู่จริง ๆ ย่อมเห็นอนาคตที่มั่นคงยิ่งขึ้น เมื่อคนในสังคมมีรากฐานท้องถิ่นลึกซึ้งยิ่งขึ้น กับอีกด้านหนึ่งก็มีการเจริญเติบโตและแวดล้อมด้วยอิทธิพลวัตถุมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ตนเองก็จะมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นตามเหตุและผล

ทวนกลับไปพิจารณาถึงข้อมูลความเป็นมาของสังคมไทยนับแต่ยุคประวัติศาสตร์จะพบว่า ประเทศต่าง ๆ ที่มีอำนาจในด้านวัตถุเหนือกว่า จากกลุ่มวัฒนธรรมตะวันตก ได้เข้ามาแพร่อิทธิพลวัตถุทั้งด้านอาวุธและด้านที่ใช้เทคโนโลยีทั้งที่เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภคสู่คนในกลุ่มประเทศเขตร้อน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งหนึ่งของโลกที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสิ่งอันพึงปรารถนาของคนพวกนั้น

ยิ่งกาลเวลาผ่านพ้นมาก็ยิ่งเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า เป้าหมายจริง ๆ ของพวกเขายู่ที่ประเด็นหลังซึ่งหวังผลครอบงำรากฐานความคิดของคนท้องถิ่น ประเทศใดไม่ยินยอมจึงใช้อาวุธเข้าจัดการแล้วก็ติดตามมาด้วยการถ่ายทอดกระแสดังกล่าวในที่สุด เพื่อหวังผลทั้งสิ้นทั้งล่อง

โดยที่ด้านหนึ่ง หวังเข้ามายึดครองรากฐานท้องถิ่น แล้วนำกระแสเศรษฐกิจจากรูปวัตถุเข้ามาเชื่อมโยงภายหลัง กับอีกด้านหนึ่งก็หวังให้คนท้องถิ่นยินยอมเป็นเครื่องมือ กอบโกยทรัพยากรธรรมชาติส่งไปขายในระบบที่ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบ ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งอยู่ในรากฐานท้องถิ่น ที่กำหนดความรักความหวงแหนสรรพสิ่งทั้งหลายที่ร่วมเกิดร่วมการดำรงอยู่บนแผ่นดินเดียวกัน ได้รับการปรับเปลี่ยนมาเป็นความอยากได้วัตถุและเงินจากต่างถิ่นมากกว่า

ประเทศใดชาติใดไม่ยอมตกลงปลงใจด้วย จึงใช้อาวุธเข้าจัดการยึดครองอำนาจ ส่วนประเทศที่ยอมผ่อนปรน ฝ่ายที่เข้ามาจะนำผลิตผลลักษณะต่าง ๆ จากฝ่ายตนเข้ามาเผยแพร่ โดยเหตุที่รู้ว่าได้เปรียบกว่าอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นฝ่ายกำหนดหรือริเริ่มรูปแบบผลิตผลเหล่านั้นนำหน้าไปก่อน เพียงย้ำความสำคัญในการรักษากระแสการเปลี่ยนแปลงเอาไว้ให้เหนือกว่าอย่างต่อเนื่องตลอดไป ฝ่ายที่ด้อยกว่าย่อมตกเป็นทาสวัตถุไปได้เรื่อย ๆ และประสบกับภาวะเป็นทาสความคิดทั้งระบบ ทำให้ต้องเป็นทาสความคิดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ความร้อนรนในรากฐานของคนในสังคมที่ตกเป็นเหยื่อวัตถุยิ่งเติบโตขึ้นก็ยิ่งประสบกับภาวะความขัดแย้ง ซึ่งแทนที่จะเป็นปกติวิสัย กลับเพิ่มองศาความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งสองชั่วความคิด

พบกระแสอำนาจวัตถุจากชนต่างชาติ ได้ตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ชาติไทย

หากทวนกลับไปศึกษาทบทวนถึง แม้เพียงยุคประวัติศาสตร์ของชาติไทย จะพบว่าเรามีได้ตกเป็นทาสชาติต่าง ๆ จากกลุ่มประเทศวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามารุกราน ซึ่งจริง ๆ แล้วก็เพียงด้านอาวุธ ทาใช้ด้านวัตถุ ซึ่งแฝงอยู่ในระดับที่ลึกซึ้งถึงรากฐานจริงของความเป็นไทยไม่

แม้บรรพบุรุษในยุคนั้นจะรู้จักผ่อนปรน แต่ช่วงชีวิตหนึ่งของบุคคลย่อมสิ้นเกินกว่าที่จะคิดริเริ่มและสานกระแสในอีกด้านหนึ่งซึ่งลึกซึ้งกว่า ให้เกิดกระแสต้านทานอิทธิพลวัตถุซึ่งมีพลังเจาะลึกลงสู่รากฐานจิตใจได้ การพัฒนาประเทศที่ควรมีสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจ จึงตกอยู่ในสภาวะที่สูญเสียให้แก่อำนาจวัตถุต่างถิ่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กับอีกประเด็นหนึ่งที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในการแสดงออกของคนในสังคมด้วย

อีกด้านหนึ่ง บรรยากาศของสังคมไทยในอดีต ก็มีการทำสงครามด้วยอาวุธกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง ส่งผลปลูกฝังกระแสวัตถุและเน้นอาวุธ ปลูกฝังลักษณะความรู้สึกลึกซึ้งคิดว่าลงมือในรากฐานเพิ่มขึ้น กระแสอำนาจที่มีการเน้นหนักอยู่กับความสำคัญของอาวุธเป็นเงื่อนไขเพื่อความมั่นคงของชาติ จึงลงไปอยู่ในรากฐานลึกซึ้งมากกว่า เป็นอีกโสดหนึ่ง

ดังจะพบได้ว่า ในช่วงหลัง ๆ แม้การแสดงออกในกระแสการจัดการศึกษา ทั้งในบรรยากาศโรงเรียนและบรรยากาศสังคมทั่วไป การชูภาพความมั่นคงของบ้านเมืองที่ย้ำอยู่กับอาวุธ ก็ยังคงเด่นชัดมาโดยตลอด และกล่าวว่า “เราไม่เคยตกเป็นทาสต่างชาติ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะสะท้อนจากด้านที่เป็นทางการมากกว่า เป็นการเสริมสร้างวิถีวัฒนธรรมในด้านวัตถุมากขึ้น ทำให้เกิด “ภาวะปิดกั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในอันที่จะช่วยให้มองเห็นความจริงถึงอีกด้านหนึ่ง ซึ่งได้แก่ การตกเป็นทาสทางจิตใจและความคิด

แม้ในระบบการจัดการศึกษาเอง ภาพที่สะท้อนให้เห็นเป็นการสสารภาพความจริงก็คือ อิทธิพลวัตถุมีผลกำหนดแนวความคิดการพัฒนา ที่มุ่งจำกัดกรอบบรรยากาศอยู่ในห้องเรียนและรูปแบบการสอนที่มีลักษณะยึดติดอยู่กับด้านวัตถุ ยิ่งในด้านการศึกษาศาษาอาชีพ หลักสูตรจะเน้นอยู่กับเทคโนโลยีอย่างเห็นได้ชัดและแยกตัวเองออกจากการเรียนรู้คน ดังเช่นสิ่งที่เข้ามาในสาขาเกษตรเป็นตัวอย่าง ทำให้ผู้ที่ผ่านออกไปแล้วมีแนวคิดที่ว่า เรื่องสังคมและการบ้านการเมือง มิใช่เป็นสิ่งที่ตนควรเกี่ยวข้องกับ

มาถึงช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้าทรงประกาศเลิกทาส ซึ่งนับว่าเป็นการตัดสินใจที่สคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของชาติ และตามหลักฐานยังปรากฏว่า พระองค์ท่านได้ทรงวางแผนและเตรียมการณ้อย่างเป็นขั้นตอนมาร่วม ๓๐ ปี รวมทั้งยังทรงบันทึกไว้ ความตอนหนึ่งว่า “แม้เสนาบดีของข้าพเจ้าจะไม่เห็นด้วย” ทำให้สันนิษฐานว่า ผลงานดังกล่าวอยู่บนฐานบุคคลมากกว่า และโดยเหตุผล สภาวะทั้งหลายในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่มีอิทธิพลวัตถุอยู่ในรากฐานเด่นชัด เป็นสิ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคลด้านเดียวมาโดยตลอด กับอีกด้านหนึ่งก็ขาดเครือข่ายและระบบสืบทอดอย่างเห็นได้ชัด ในกรณีเลิกทาสจึงขึ้นอยู่กับพระบารมีที่สูงส่ง จึงทำได้สำเร็จ ถึงกระนั้นก็ยังไม่มีกระแสที่สร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมมุ่งไปสู่ความเป็นทาสวัตถุซึ่งนับวันยิ่งลึกซึ้งยิ่ง

ขึ้นเป็นลำดับ

อนึ่ง เมื่อมองที่กระแสอิทธิพลของวัตถุหรืออาจเรียกว่าเทคโนโลยี ที่เข้าไปแฝงอยู่ในพื้นฐานของสังคมไทยและกระจายสู่ด้านกว้างโดยไม่เลือกว่าเป็นใคร และเป็นมาช้านานมาก กับวิถีชีวิตแต่ละคนที่ภายนอกตนเองก็ต้องก้าวขึ้นไปสู่ระดับสูงทางวัตถุด้วยรูปลักษณะใดลักษณะหนึ่งของแต่ละสายงาน จะถูกกำหนดอย่างเป็นธรรมชาติให้ยึดติดวัตถุลึกซึ้งมากขึ้นเป็นลำดับ ดังภาษาชาวบ้านมักเรียกกันว่า “ลืมหัด”

การเปลี่ยนแปลงที่ผ่านพ้นมาบนพื้นฐานกระแสเดิม ได้ทำให้ภาวะดังกล่าวกลายเป็นคนส่วนใหญ่ในบรรดากลุ่มอำนาจชีวิตที่เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ซึ่งสอดคล้องต้องกันกับวิถีทางสู่ความเป็นผู้ใหญ่โดยที่มีคุณธรรมสูงขึ้นจึงกลายเป็นคนส่วนน้อยลงไปทุกขณะ และถูกกำหนดให้ถอยลงมาสู่ด้านล่างก่อนถึงเวลาอันควรแก่เหตุและผล

สภาวะแวดล้อมสู่ความหายนะเพราะอิทธิพลวัตถุ

มนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งอยู่ร่วมกันและเอื้อซึ่งกันและกันมาโดยตลอด และสิ่งที่กล่าวนี้ก็คือหลักธรรมชาติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงชีวิตซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องตระหนักไว้เสมอ

ในช่วงที่ผ่านมา ความจริงที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ทั้ง ๆ ที่ปากก็กล่าวว่า “หากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องสูญเสีย มนุษย์ก็อยู่ไม่ได้” แต่คนซึ่งถูกอิทธิพลวัตถุทำลายรากฐานความเป็นมนุษย์ที่ชีวิตอยู่ในด้านมีอำนาจเหนือกว่า เมื่อเห็นว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ก็สะท้อนแนวโน้มใช้อำนาจจัดการแยกคนซึ่งด้อยอำนาจกว่าตนออกมา โดยที่เชื่อว่าการแก้ปัญหา แทนที่จะมีพื้นฐานแนวคิดและมุ่งปฏิบัติ ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติและเอื้อซึ่งกันและกันได้โดยไม่ทำลาย เพื่อความสงบสุขและความมั่นคงร่วมกันทั้งสองฝ่าย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่ว่ามีอำนาจมากหรือน้อยกว่ากันแค่ไหน ต่างก็เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนกันและกัน” และประเด็นนี้เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถือว่าอยู่ในขั้นพื้นฐาน แต่เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนซึ่งถูกอิทธิพลวัตถุครอบงำทำลายรากฐานจริง ก็จะมองข้ามไปยังต้นไม้อัตว์ป่า ดินฟ้าอากาศ

ตราใบที่คนตกอยู่ใต้อิทธิพลวัตถุ เมื่อพบเห็นคนซึ่งชีวิตและอำนาจด้อยกว่าตนสะท้อนภาพให้เห็น โดยที่เข้าใจว่าสร้างปัญหา ก็จะแสดงอำนาจกับคนดังกล่าว หากมองด้วยสติจะรู้ว่า คนมีอำนาจเหนือนั้นแหละที่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชั้นพื้นฐาน คือทำลายความเป็นคนของคนซึ่งชีวิตด้อยกว่าตน ทำให้จิตใจคนเหี้ยมโหดยิ่งขึ้น “ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ย่อมไม่เพียงหยุดอยู่ที่ภาพคนตัดไม้ทำลายป่าและล่าสัตว์ป่าเท่านั้น หากยังเลยไปถึงสภาพคนทำลายชีวิตและเลือดเนื้อคนด้วยกันเองในที่สุด”

แม้มองไปยังสภาวะดินฟ้าอากาศซึ่งเป็นปัญหา ในเมื่อคนเป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่กันและกัน ตราใบที่คนใช้อำนาจทำลายรากฐานความเป็นคนแทนที่จะสร้างสรรค์ สิ่งแวดล้อมซึ่งคือคนมีชีวิตแต่รากฐานจิตใจถูกทำลาย ย่อมถูกกำหนดให้ไปทำลายสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นต้นไม้ สัตว์ ดินฟ้าอากาศ แล้วผลก็จะทวนกลับมาทำลาย ประทัดประหารชีวิตคนรุนแรงยิ่งขึ้นอย่างไม่เลือกหน้า

แม้ความคิดที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลวัตถุ เมื่อพบว่าน้ำและอากาศเป็นพิษ ก็จะไปนำเอาวัตถุจากต่างถิ่นเข้ามาไล่กำจัดน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ เสมือนถูกหลอกให้ไปนำเอากระแสดูมามากยิ่งขึ้น แต่ผลจากการแก้ปัญหาก็เป็นได้แค่ผิวเผินเท่านั้น แต่อีกด้านหนึ่งกลับเพิ่มอิทธิพลวัตถุให้แก่สังคมมากขึ้นไปอีก

หากแต่ละคนมีรากฐานที่เข้าถึงความรักธรรมชาติจริง ก็น่าจะสะท้อนภาพให้เห็นว่าความรักธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ด้วย ไม่เพียงชมด้วยคำพูดเพราะ ๆ เท่านั้น แม้แสดงอาการโกรธหรือด่า เราก็รู้สึกน่ารัก เพราะการแสดงออกของเพื่อนมนุษย์ไม่ว่าด้วยลักษณะใด ล้วนสอนให้เรารู้จักคนลึกซึ้ง จึงถือว่าเป็นประโยชน์ และคนที่รู้ได้ย่อมรู้สึก ว่า ตนเองอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข แทนการรู้สึกฉุนเฉียว ไม่พอใจใครต่อใคร อันล้วนทำให้บังเกิดทุกข์

อนึ่ง การรู้จักคน หากรู้จักจริงได้ ย่อมไม่แสดงอะไรออกมาในลักษณะที่ก่อให้เกิดศัตรู หลักการดำรงชีวิตที่กล่าวแล้วทั้งหมด น่าจะถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาคนทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชั้นพื้นฐาน มิฉะนั้นแล้วคงหวังได้ยากว่า จะเข้าถึงจุดเริ่มต้นที่พียงนำไปสู่ความสำเร็จ แต่ทุกวันนี้กระแสสังคมไทยก็สะท้อนให้ผู้รู้ได้ เห็นว่ากำลังเดินสวนทางรุนแรงยิ่งขึ้น

การจะนำหลักการดังกล่าวมาใช้ประโยชน์เพื่อหวังผลสำเร็จ ได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องมีกระแสคุณธรรมที่มุ่งลงมาจากระดับ

อำนาจที่เหนือกว่า ไม่ว่าในรูปลักษณะใดและจากทุกระดับ ทุกคนที่ชีวิตผ่านประสบการณ์มาแล้ว ย่อมเติบโตขึ้นด้วยอำนาจในด้านวัตถุไม่มากนักน้อย ไม่ว่าอำนาจเงิน อำนาจปกครอง หรือในรูปลักษณะอื่นใดก็ตาม

หากแสดงออกว่าต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อนอื่นควรทวนกลับมาพิจารณาสำรวจที่ตนเองก่อนว่า มีความจริงใจแก่เพื่อนมนุษย์แค่ไหน เพราะการอนุรักษ์ความเป็นมนุษย์ที่ธรรมชาติ ได้มอบมาไว้ในรากฐานแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันมาแต่กำเนิด เป็นหัวใจสำคัญที่สุดของความสำเร็จในการอนุรักษ์ธรรมชาติที่เป็นต้นไม้ ชีวิตสัตว์ น้ำ ดิน อากาศและสิ่งอื่นๆ หากยังมีอีก

ถ้าขาดความจริงใจในประเด็นนี้แล้ว การแสดงออกด้วยสื่อใด ๆ ที่ปรากฏออกมา ย่อมตกอยู่ในสภาพเป็นเพียงข้ออ้าง เพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังอย่างไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าตนเองจะรู้หรือไม่ก็ตาม

ภาวะการศึกษาที่ประสบความล้มเหลวเพราะอิทธิพลวัตถุ

สิ่งที่กล่าวมาแล้วคงช่วยให้เห็นภาพได้ชัดเจนพอสมควรว่า กระแสอิทธิพลวัตถุได้ไหลเข้ามาลงรากฝังโคนและเจริญงอกงามแพร่ผลอยู่เหนือสังคมไทยมานาน แม้กระบวนการพิจารณาถึงบทลงโทษซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบ แนวคิดในการแก้ปัญหานี้ก็เห็นใช้อำนาจในด้านวัตถุเด่นชัดอยู่เพียงด้านเดียว

ธรรมชาติของคนซึ่งชีวิตตกเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลวัตถุ ยิ่งลึกซึ้งเพียงใด รากฐานการศึกษาก็ยิ่งดั้นเดินมากขึ้น ทำให้เกิดระบบของความรู้สึกลึกคิดในตนเองที่มองการศึกษาด้วยความเข้าใจ ซึ่งมุ่งไปยึดติดอยู่กับภาพโรงเรียน ตำราเรียน ระดับปริญญา และรู้สึกเสมือนมองเห็นการศึกษาอิสระทุกรูปลักษณะเป็นปฏิกิริยา ดังจะพบเป็นครั้งคราวถึงกระแสต่อต้านจากด้านอำนาจ

บนพื้นฐานสังคมที่เผชิญกับปัญหาเช่นนี้ ย่อมมีผลกำหนดโดยปริยายให้ยังมีอำนาจและวัตถุสูงขึ้น ก็ยิ่งทำให้ในรากฐานตนเองมีภาวะลึบตัว จึงยิ่งหวังได้ยากว่าจะเปิดใจให้อิสระ และให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการศึกษาอย่างถึงเหตุและผลที่แท้จริง

ซึ่งประเด็นดังกล่าว ได้เปลี่ยนแปลงมาจนถึงขั้นที่คนระดับล่างออกมาปรากฏตัวลงมีลงไม่มากขึ้น ประกอบกันกับช่องว่างระหว่าง

กันที่กว้างมากขึ้นเป็นเงาตามตัว กับภาวะชีวิตคนระดับกลางที่ถูกกำหนดโดยกระแสปัญหาให้ลดระดับสถานภาพลงมารวมด้วย ได้สร้างกระแสความขัดแย้ง ซึ่งควรเป็นปกติวิสัยของบรรยากาศประชาธิปไตย กลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงขั้นลงมือใช้อาวุธซึ่งฝ่ายหนึ่งถืออยู่ มากันเอง

ในเมื่อคนส่วนใหญ่ของทั้งสองด้านก็มีภาวะเป็นปุถุชน เมื่อมีกระแสจากด้านหนึ่งย่อมมีจากอีกด้านหนึ่งเป็นธรรมชาติ

อนึ่ง หากมองปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ได้ลึกซึ้งถึงรากฐานจริง ย่อมพบว่ากรณีที่คนท้องถื่นเดียวกันออกมาแสดงทิวี่ซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่ภาวะฆ่าฟันกันเอง ย่อมรู้ได้ว่ารากฐานการศึกษาซึ่งควรถือเป็นของท้องถื่นโดยแท้ ได้ถูกทำลายไปแล้วอย่างลึกซึ้ง จากอิทธิพลวัตถุที่เข้ามาแพร่กระจายอำนาจ เพื่อต้องการใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ของชนต่างถื่น

หากรากฐานจริงยังอยู่ คนคงไม่ร้อนรนเอาแต่มุ่งมองออกจากตัวเองด้านเดียว จนถึงกับว่า ด้านไหนมีโอกาสถืออาวุธก็ตัดสินใจนำออกมาเอาชีวิตคนอีกด้านหนึ่ง ส่วนด้านที่ไม่มีอาวุธก็พยายามจับเงื่อนไขปมต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดเป็นเงื่อนไขเพื่อการต่อรอง หากมองที่กระแสซึ่งแฝงอยู่ในความลุ่มลึก จะพบว่ายุดติลงได้ยาก

รากฐานการศึกษาที่ร่อนรั่ววิถีทางสู่ประชาธิปไตย ควรถือสมมติฐานการพัฒนาที่มุ่งภาวะอิสระภาพภายในจิตใจเป็นเป้าหมายสำคัญ แต่ตามสภาพที่เป็นจริงจากอดีต ก็พบกับภาพสะท้อนที่ชัดเจนตลอดมาว่า ด้านบนของโครงสร้างสังคมไทย สมยอมให้กระแสอิทธิพลวัตถุเข้ามาครอบงำทำลายรากฐานที่ควรมีอิสระของท้องถื่น ผลก็คือ ยิ่งพัฒนา วิถีชีวิตคน ก็ยิ่งถูกปิดกั้นมากขึ้น

สภาพการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน จึงพบว่า แต่ละกลุ่มแต่ละมุมชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคนในสาขาอาชีพใด ยังคงเป็นคนส่วนใหญ่ที่สะท้อนภาพให้เห็นแนวคิดปิดกั้นตัวเองออกมาปรากฏ ยิ่งในระบบงานของรัฐยิ่งเห็นได้ชัดมากขึ้น อีกด้านหนึ่ง แนวคิดอิสระที่สะท้อนออกมา มักถูกวิจารณ์ว่า ลึกซึ้งมากบ้าง กว้างมากบ้าง บางรายแสดงออกว่าไม่รู้เรื่อง ไม่น่าสนใจ จนกลายเป็นปฏิกิริยาไปเลยก็มี แทนที่จะคิดว่าเมื่อรับรู้ไม่ได้ก็ควรทวนกลับมาสำรวจตัวเองเพื่อปรับปรุงให้สามารถรับรู้ได้มากขึ้น

ยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ชีวิตตกอยู่ในสภาพแวดล้อม เน้นอยู่กับรูปวัตถุมาก ๆ เช่นบรรยากาศในภาคธุรกิจ ยิ่งเห็นได้ชัด โดยเฉพาะ

คนในรุ่นเก่า ๆ สักหน่อย ส่วนในด้านทหารซึ่งเป็นกระบวนการของคนถืออาวุธเป็นบรรยากาศ ก็สะท้อนภาพออกมาอีกลักษณะหนึ่งภายใต้ภาวะยึดติดวัตถุในด้านรูปแบบรุนแรง เมื่อถึงจุดหนึ่งย่อมมีโอกาสนำเอาอาวุธออกมาตัดสินปัญหาเข้าข้างตนเองอย่างขาดสติได้ง่ายที่สุด

หลังจากเหตุการณ์รุนแรงในเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ผ่านพ้นมาใหม่ ๆ ซึ่งภาคธุรกิจได้รับผลกระทบอย่างแรง จนทำให้ภาวะเศรษฐกิจซึ่งอยู่ในอู่อำนาจของคนระดับบนซึ่งมีอิทธิพลมากกว่า ได้รับความกระทบกระเทือน จึงมีการจัดประชุมสัมมนาโดยใช้ชื่อหัวข้อเรื่องว่า **“ฟื้นฟูเศรษฐกิจไทย”** ภาวะคับแคบและล่าหลังทางการศึกษาได้สะท้อนภาพให้เห็นชัดเจนมากประเด็นหนึ่งคือ ใช้ชื่อเศรษฐกิจไทย แต่กำหนดฐานการประชุมอย่างจำกัดขอบเขตไว้เพียงพรรคพวก ขาดการกระจายซึ่งควรมีคนจากทุกระดับและทุกภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคชาวบ้านซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่และเป็นพื้นฐานจริงของเศรษฐกิจ

ในการประชุมก็มีคนระดับใหญ่เป็นฝ่ายพูดลงมายังพื้น และกล่าวย่ำว่า ควรเปิดโอกาสให้กระแสการลงทุนและการค้าจากประเทศต่าง ๆ เข้ามาได้อย่างอิสระเสรี แม้จะเข้ามามากแค่ไหนก็ไม่ควรวิตก หรือเป็นห่วงว่าคนกลุ่มนั้นจะได้ประโยชน์ คนกลุ่มนี้จะเสียประโยชน์ ซึ่งมองผิวเผินเป็นภาพที่น่าเห็นด้วย แต่ขาดการตระหนักเน้นที่การเร่งพัฒนาพื้นฐานการศึกษาท้องถื่น ให้สามารถเข้มแข็งพอที่จะสามารถรองรับกระแสที่หลั่งไหลเข้ามามากขึ้น เอาไว้ให้ได้เพื่ออิสระภาพภายในรากฐานจริงของคนท้องถื่น

สะท้อนภาพให้เห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาในระดับพื้นฐาน คงเน้นไปยังประโยชน์ซึ่งตนเองจะพึงได้รับด้านเดียวอย่างชัดเจนมาก

จากกระแสปฏิวัติถึงประชาธิปไตย

หากไม่ยึดติดวัตถุมากนัก คงเห็นได้ไม่ยากว่า กระแสปฏิวัติอยู่บนพื้นฐานอิทธิพลอำนาจในด้านวัตถุ แต่กระแสประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานของมนุษยธรรม ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดกลไกธรรมชาติของสังคม สู่การสร้างสรรคและกระจายทั้งคุณภาพชีวิตและอำนาจเมื่อเป็นเช่นนี้คงกล่าวได้ว่า สังคมใดยังมีการปฏิบัติปรากฏให้เห็นเป็นช่วง ๆ หากประกาศว่าตนเองต้องการประชาธิปไตย การปฏิบัติจริงก็ยังคงหันหลังให้หรือเป็นประชาธิปไตยก็เพียงเปลือกนอก

๖๐ ปีนับแต่ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองของสังคมไทยได้ผ่านพ้นมาแล้ว จากช่วงเริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แม้ขณะนั้นผู้เขียนเรื่องนี้ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เพียง ๑๐ ขวบ แต่ก็ยืนอยู่ท่ามกลางกระแสและมองเห็นภาพ และจากนั้นมาก็มีการปฏิวัติครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างไม่จบสิ้น จากผลกระทบที่มีต่อความรู้สึก กับความรู้ที่ตนเองได้รับลึกซึ้งยิ่งขึ้น เมื่อทวนกลับไปพิจารณาถึงพฤติกรรมในอดีต แม้การประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อนั้น ก็พบว่าใช้กำลังทหารปฏิวัติเพื่อประกาศเปลี่ยนแปลง โดยกลุ่มบุคคลผู้คุมกำลังในด้านวัตถุ ที่เข้ายึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์

ทำให้นามวิเคราะว่า ขณะนั้นประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นฐานจริง ยังคงทางไกลมากต่อการรู้และเข้าถึงประชาธิปไตย คงสุขภาพตัวเองเด่นชัดโดยคนในกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ซึ่งก็มีส่วนหนึ่งเป็นนายทหาร ตำรวจระดับสูง เป็นธรรมาของคน แม้ในกลุ่มนี้ก็คงมีผู้ที่ถือวิญญานนิยมประชาธิปไตยลึกซึ้งรวมอยู่ด้วย แต่ก็ชวนให้สงสัยว่าเป็นส่วนใหญ่จริงหรือ

ดังนั้น หากนำเอาปรากฏการณ์ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองขณะนั้นมาพิจารณา จึงมีประเด็นชวนให้สงสัยว่า อำนาจรวมต้องการปฏิวัติ แต่นำเอาความต้องการให้สังคมไทยเป็นประชาธิปไตยมากล่าวอ้างเข้าไปแอบแฝงไว้มากน้อยแค่ไหน นี่คือการเงื่อนไขที่สะท้อนภาพให้เห็นได้แม้ในช่วงเริ่มต้น

ทำให้การสืบทอดเงื่อนไขในกระแสถึงปัจจุบันเป็นสิ่งชัดเจน และไม่น่าสงสัยอะไรนัก ดังจะพบว่า แทบทุกครั้งที่มีการปฏิวัติ ก็มักมีการนำเอาเหตุผลหนึ่งมากล่าวอ้างว่า ต้องการให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยรวมอยู่ด้วย

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่ากระแสปฏิวัติเป็นลืออยู่บนพื้นฐานอิทธิพลอำนาจด้านวัตถุ แต่ประชาธิปไตยนั้นอยู่บนพื้นฐานด้านมนุษยธรรม สิ่งที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง แต่ต้องมองได้ลึกจึงจะเห็นถึงเงื่อนไขก็คือ “ไม่ว่าเหตุการณ์รุนแรงจนถึงขั้นคนในสังคมต้องสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อ แต่ในกระแสแก้ไขปัญหาก็มิได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงการยับยั้งเอาประเด็นของการไหลบ่าในด้านรูปวัตถุที่เข้ามาแล้ว และรวดเร็วยิ่งขึ้น มากล่าวเพื่อพิจารณากันอย่างจริงจังเลยแม้แต่น้อย”

เมื่อจับจากประเด็นที่เป็นหัวใจของปัญหานี้เอง ทำให้มีแนวโน้มความรู้สึกที่คาดการณ์ว่า ในอนาคต วัฏจักรการใช้วัตถุในรูป

อาวุธคงเกิดขึ้นอีก หากไม่ปฏิเสธความจริง และน่าจะรุนแรงกว่า เก่งงานไปถึงขั้นที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานใหม่ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณะใดก็สุดแล้วแต่

ธรรมะกับประชาธิปไตย

เชื่อว่าธรรมชาตินี้จะให้มนุษย์มาเท่านั้นไม่ หากยังให้วิถีชีวิตกับโอกาสสมาคมด้วย ชีวิตมนุษย์ที่เกิดมามีกาย จึงมีกรรมเป็นพื้นฐาน แต่ในเมื่ออีกด้านหนึ่งก็มีจิตใจ วิถีชีวิตมนุษย์จึงถือการเรียนรู้เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด กับหากมีโอกาสเรียนรู้จากทุกสิ่งที่อยู่ในกระแสสภาพแวดล้อมของชีวิตประจำวันอย่างอิสระ ย่อมบังเกิดระบบการศึกษาที่ครบถ้วน และเสริมสร้างปัญญาให้รู้เรื่องราวของธรรมชาติได้ลึกซึ้งสามารถหวังได้ว่าชีวิตจะเติบโตขึ้นมาโดยมุ่งวิถีสู่ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เราจึงร่วมกันถือว่า ประชาธิปไตยเป็นหลักการพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่ชัดเจนที่สุด

ชีวิตมนุษย์แต่ละคน มีการเกิดก่อนเกิดหลัง มาก่อนมาหลังกันและกัน และยังมีรากฐานที่ผืนดินลึกไม่เหมือนกันเป็นธรรมดากับอีกประการหนึ่ง บนพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตย่อมมีภาวะเพิ่มพูนยิ่งขึ้นด้วยน้ำหนักของประสบการณ์และอำนาจ วิถีชีวิตที่ขาดความสนใจเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างรากฐานตนเองให้ยังลงสู่ภาวะที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น ไม่เพียงทำให้ยิ่งเติบโตก็ยิ่งทำให้ความคิดยิ่งตื้นเขินเท่านั้น หากยังมีแนวโน้มมุ่งใช้อำนาจกับเพื่อนมนุษย์ซึ่งชีวิตยังคงอยู่ในสภาพที่ด้อยกว่า แทนการใช้คุณธรรมเป็นฐานการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ

ภาวะขาดการเรียนรู้ก็ตี การใช้อำนาจที่เหนือกว่า เป็นตัวกำหนดการแก้ปัญหาดัง ๆ ที่เกิดจากคนก็ตี ล้วนเป็นชิ้นส่วนซึ่งหากนำมาประกอบกันเข้าเป็นภาพรวม ย่อมเห็นได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของรูปวัตถุที่เข้าครอบงำรากฐานจิตใจ กำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง ทวนกระแสของประชาธิปไตยอย่างชัดเจนที่สุด

ทวนกลับมาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม๒๕๓๕ ซึ่งมีการใช้อาวุธทำลายชีวิตคนไทยด้วยกันเองอย่างเป็นกองทัพบ่ายที่ต่อสู้ด้วยมือซึ่งไม่มีอาวุธ ได้นำเอาคำสอนของพระพุทธองค์มาแสดงเหตุผลว่า “จงสละทรัพย์สินเพื่อรักษาอวัยวะ จงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และจงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ”

โดยเหตุที่คงเข้าใจว่า การที่นำตนเองออกมาต่อสู้กับฝ่ายที่ถืออาวุธ จนต้องสูญเสียชีวิต เนื่องจากด้านที่ใช้อาวุธประหารเป็นฝ่ายเผด็จการ เป็นการต่อสู้กับฝ่ายอธรรม หากมองที่ด้านซึ่งเป็นรูปแบบก็คงเข้าใจว่าน่าจะเป็นเช่นนั้น แต่หากนำเอาหลักการพื้นฐานของธรรมะจริง ๆ มาใช้พิจารณาและตีความ คงจะพบภาพอีกภาพหนึ่งซึ่งน่าสนใจมากกว่า

ในส่วนของการสละทรัพย์สินเพื่อรักษาอวัยวะ และสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต น่าจะเป็นภาพสะท้อนในช่วงเริ่มแรกของชีวิตที่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้จากด้านวัตถุจากของจริง โดยการสัมผัสถึงและนำมาใช้ประโยชน์ นับตั้งแต่ทรัพย์สินส่วนตัวซึ่งปกติแล้วปู่ชนย่อมรู้สึกหวงแหน ไปจนถึงสิ่งซึ่งเป็นส่วนของร่างกายตนเองแต่ยังมีความสำคัญเป็นรองชีวิต คือ อวัยวะต่าง ๆ หากนำมาเปรียบด้วยร่างกายและชีวิตของธรรมชาติซึ่งก็มีลักษณะที่เป็นระบบ ยังต้องมีการยอมสูญเสียให้แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์บ้าง เพื่อหวังว่าจะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ กับอีกด้านหนึ่งก็ช่วยเสริมรากฐานการศึกษาให้รู้และนำไปสู่การทำหน้าที่ร่วมกันอนุรักษ์ ค้ำครองธรรมชาติให้ดำรงอยู่ และสามารถสืบทอดตลอดไปได้ ทั้งหมดนี้นับเป็นส่วนภายนอกที่ผูกพันอยู่กับชีวิตเป็นวัฏจักร

ส่วนความตอนสุดท้ายคือ “จงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ” นับเป็นประเด็นที่ลึกซึ้งมาก เนื่องจากว่าโดยปกติแล้ว สังคมใดมีคนตกอยู่ในภาวะยึดติดวัตถุ ทำให้รากฐานการศึกษาตื่นขึ้นเป็นคนส่วนใหญ่ ย่อมเกิดกระแสความเข้าใจที่สะท้อนภาพออกมาให้เห็นได้ชัดเจนว่า “เราควรยอมตายเพื่อรักษาธรรมะในสังคมไว้ให้ได้” และนำตนเองไปเป็นส่วนหนึ่งที่ต่อสู้แม้ถึงฆ่าฟันกันไปในที่สุด ทรศนะเช่นนี้เป็นการมองธรรมะที่มุ่งทิศทางออกจากตนเอง ทำให้เกิดการปิดทางเลือกซึ่งควรจะมี แต่ทิศทางที่มีธรรมะจริง กลับอยู่ในรากฐานชีวิตของแต่ละคน

หากเข้าใจได้ว่า วิถีชีวิตของแต่ละคนที่เกิดมาและมุ่งไปสู่ภาวะแตกดับอันเป็นที่สุดนั้น บนพื้นฐานหลักธรรมควรมีลักษณะเป็นวัฏจักร หาใช่สะท้อนภาพให้เห็นเหมือนเป็นเส้นที่เหยียดตรงไปข้างหน้าด้านเดียวจนกระทั่งถึงวันตายไม่

ดังนั้น หวนกลับไปทบทวนอีกครั้งหนึ่ง คงเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ความตอนต้นที่ชื่อว่า จงสละทรัพย์สินเพื่อรักษาอวัยวะ และจงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต น่าจะหมายความว่า ช่วงเริ่มแรกของ

ชีวิตเพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์เพื่อนำตนเองไปสู่ภาวะลุ่มลึกในรากฐานจิตใจยิ่งขึ้น

และเมื่อบุคคลผู้ซึ่งประสบการณ์ชีวิตได้ผ่านพ้นมานานพอสมควร กับภาวะในรากฐานจิตใจตนเองที่ลุ่มลึกมากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งมีความเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกันกับการเจริญของร่างกายและการทำงาน ย่อมเปลี่ยนแปลงมาสู่ช่วงชีวิตที่เข้าถึง และเห็นภาพสิ่งซึ่งเรียกว่า “ธรรมจักรชีวิต” ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สภาวะเช่นนี้จะมีการ “คืนสู่ธรรมชาติ” มากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งเป็นธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์ด้วยแล้ว จะมีการคืนให้ ซึ่งอาจเรียกว่า “ดับความร้อนทั้งหลายได้ที่ตนเอง” ย่อมเกิดภาวะที่เรียกกันว่า “แผ่เมตตาธรรม”

นั่นคือ ความตอนสุดท้ายที่กล่าวว่า “จงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ” ควรถือเป็นทิศทางของกระแสชีวิตที่เน้นถึง “วิถีที่หวนกลับมายังตนเอง” มากกว่า เนื่องจากชีวิตไม่ใช่เพียงวัตถุ หากยังมีรากฐานเป็นหัวใจสำคัญ และธรรมะจริงก็เป็นสิ่งอยู่ในรากฐานของแต่ละคนด้วย จึงน่าจะหมายความว่า “จงสละอิทธิพลวัตถุทั้งหลายออกจากรากฐานชีวิตตนเอง แล้วจะสามารถรักษาธรรมะไว้ได้แน่นอนยิ่งขึ้น”

อนึ่ง การที่บุคคลถูกกำหนดให้มองด้วยทิศทางที่มุ่งออกจากตนเอง ไปสู่สิ่งซึ่งปรากฏอยู่ภายนอกด้านเดียว แม้ว่าชีวิตจะผ่านพ้นมาแล้วพอสมควร ย่อมหมายความว่า มีเหตุสืบเนื่องมาจากอิทธิพลวัตถุ ที่เข้ามาแพร่กระจายและหยั่งรากลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้ง ๆ ที่ในสมมติฐานธรรมชาติได้กำหนดไว้เป็นสังขธรรมว่า ในกระแสทั่วไปของสังคมย่อมมีทั้งชีวิตที่เพิ่งจะเติบโตขึ้นมา แล้วผ่านไปสู่วัยก่อนคนมากขึ้น ย่อมผ่านประสบการณ์ที่ยาวนานยิ่งขึ้น พึงนำไปสู่ภาวะที่สามารถเป็นหลักทั้งทางจิตใจและความคิดให้ชนรุ่นซึ่งชีวิตยังเยาว์กว่าได้

เมื่อใดที่คนในสังคมเป็นส่วนใหญ่ ยังมองและเข้าใจความหมายที่ว่า “จงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ” ในลักษณะที่มุ่งทิศทางออกจากตัวเองไปยังบรรยากาศภายนอก โดยที่เข้าใจว่าเป็นกระแสธรรมะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในกลุ่มซึ่งควรให้สังคมถือเป็นหลัก ย่อมหมายความว่า กระแสดังกล่าวกำลังกำหนดวิถีทางของสังคมให้มุ่งไปสู่ภาวะล่มสลายในที่สุด ไม่เร็วก็ช้า

บทสรุปบนฐานหลักฐาน

หลักฐานคือหลักความจริง บุคคลใดเข้าถึงได้จริงย่อมสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข และเป็นการเข้าถึงความสุขที่แท้จริงด้วย ไม่เพียงเท่านั้น ยังสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติโดยไม่ท้อแท้หรือท้อแท้ และทำให้ตนเองมีโอกาสขยายขอบข่ายจิตใจ ลงสู่ระดับที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

ผู้เขียนต้องขออภัยที่นำเอาคำว่า “ภาวะล่มสลายของสังคมไทย” มากล่าว ณ ที่นี้ โดยเหตุที่ตนเองเข้าใจว่า บุคคลทั้งหลายซึ่งรากฐานชีวิตมีความผูกพันอยู่กับแผ่นดินถิ่นเกิด ถิ่นดำเนินชีวิต และมีการสืบทอดเชื้อสาย ไม่ว่าจะเป็นใคร ชาติไหนภาษาไหน และแผ่นดินนี้หรือแผ่นดินไหนก็ตาม หากมีเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งแอบแฝงอยู่ด้วยคือ “ตกอยู่ในสภาวะยึดติดวัตถุ ไม่ว่ามากหรือน้อย ย่อมรู้สึกกังวลใจและบังเกิดทุกข์” หากขอเรียนว่า การนำมากล่าว ณ ที่นี้ มีเจตนาเพียง หมายถึง สาระอันสืบเนื่องมาจากหลักฐานเป็นสำคัญเท่านั้น

คงต้องหวนกลับมาถามตนเองว่า “ความรู้สึกกังวลใจ

ทำให้เกิดทุกข์นั้น เพราะเรายึดติด คิดว่าสังคมไทยต้องมีลักษณะเหมือนเก่า หรือเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ใช่หรือไม่” แต่โดยหลักฐานและกฎแห่งกรรม “อะไรจะเกิดขึ้นและทำให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างไร เป็นเรื่องของเหตุและผลบนสภาพที่อยู่บนฐานความจริงเท่านั้น” คงไม่มีใครสามารถกำหนดให้ต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ได้

จะยังคงเหลืออยู่ก็เพียงสังขารที่ว่า ใครก็ตามตราบเท่าที่ยังมีชีวิตอยู่ ควรมุ่งสมาธิกระทำในสิ่งซึ่งได้สำรวจตนเองแล้วว่า มีความรักความสนใจอยู่ในจิตวิญญาณจริง ๆ และเชื่อว่าเป็นการกระทำที่กำหนดวิถีทางสู่ความดีงามอย่างดีที่สุด กับอีกด้านหนึ่ง การกระทำดังกล่าวย่อมมีเหตุผลช่วยเปิดรากฐานจิตใจให้กว้างออกไปและลึกยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นกำไรชีวิตในการเรียนรู้สรรพสิ่งทั้งหลายให้ถึงภาพที่เป็นจริงยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว น่าจะถือได้ว่าเป็นบทสรุปที่แท้จริงของชีวิตแต่ละคนที่เกิดมา แทนการมุ่งวิถีทางออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งในที่สุดก็ย่อมต้องตายไปแม้ใครอื่นไม่ว่าพวกไหนจะมองว่ามีเกียรติอันใหญ่ยิ่ง แต่ก็ล้วนเป็นเกียรติบนความหลอกลวงทั้งสิ้น

ต้นไม้ ให้บรรยากาศที่ดี มีคุณค่า หาใช่เพียงบรรยากาศทางด้านวัตถุ เช่น ช่วยดูดอากาศพิษ เพียงทำนองนั้นไม่ แต่ต้นไม้ได้ให้อาหารใจ สร้างความเจริญตาเจริญใจ เพื่อเป็นยาบำรุงจิตใจ พักผ่อนสมองอันเป็นบ่อเกิดแห่งความคิด บรรเทาความร้อนรน ช่วยให้บังเกิดความคิดและได้สติ ผูกการใช้วิจารณ์แทนการใช้อารมณ์ ค่อย ๆ ปลุกฝังอุดมการณ์ของความรัก ความเข้าใจในธรรมชาติลงในจิตใจทีละน้อย จนเติบโตขึ้นพร้อม ๆ กับแผ่รากอันมั่นคงแข็งแรง เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้จนเติบโต ผู้ที่เติบโตใหญ่และมั่นคงในความมีคุณธรรมจึงมีความมั่นคงในชีวิต

(ระพี สาคริก, เพียงข้าวเมล็ดเดียว, หน้า ๑๒-๑๓)

เทคโนโลยี กับความเท่าเทียมกันในชุมชน

ดร. เย็นใจ เลาวณิช

ความเท่าเทียมกันของประชาชนในสังคมประเทศชาติเดียวกัน ย่อมเป็นสิ่ง ที่พึงปรารถนา แต่เป็นเรื่องที่ยากที่จะจัดการให้บรรลุเป้าหมายนี้ได้ เพราะ เป็นธรรมชาติของทุกสรรพสิ่งที่จะมีการกระจายของคุณภาพของประชาชน เช่น อาจแบ่งเป็นเศรษฐี คนที่มีรายได้ปานกลาง และคนจน เป็นเช่นนี้เหมือนกันทุก ประเทศ จะต่างกันก็แต่เพียงเปอร์เซ็นต์ของความมากน้อย ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นหลาย ๆ ประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา คนส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มี รายได้ปานกลาง คนที่เป็นเศรษฐีและจนมาก ๆ จะมีจำนวนคิดเป็นร้อยละไม่มาก ซึ่งแสดงว่าสังคมมีความเท่าเทียมกันในเชิงรายได้ค่อนข้างมาก แต่สำหรับประเทศที่ “กำลังพัฒนา” และประเทศด้อยพัฒนา ชนชั้นเศรษฐีจะมีจำนวนน้อยมาก รองลง มาคือ กลุ่มรายได้ปานกลาง และคนส่วนใหญ่คือ คนจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำ ในเรื่องรายได้ ประเทศไทยก็ตกอยู่ในสภาพหลังนี้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาล ชูตแล้วชูตเล่าพยายามแก้ไข โดยกำหนดนโยบาย “กระจายรายได้” เป็นนโยบาย สำคัญประการหนึ่งตลอดมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษมาแล้ว แต่ไม่อาจถือได้ว่า ประสบความสำเร็จ เหมือนบางประเทศที่อาจยกมาเป็นตัวอย่าง เช่น สาธารณรัฐ เกาหลี และได้หวัน เป็นต้น

ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม นอกจากปรากฏขึ้นในรูปของรายได้ของ ประชาชนที่เหลื่อมล้ำกันเป็นอันมากแล้ว ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ความเจริญ” ซึ่งวัดได้จากตัวแปรหลายชนิด เช่น รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร โครงสร้างของการผลิต โครงสร้างของแรงงาน โครงสร้างของสินค้าส่งออก รายได้ประชาชาติ ชีตความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คุณภาพ ของสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต ซึ่งอาจพิจารณาจากสวัสดิการและสวัสดิภาพของคน ในสังคม อัตราความยืนยาวของชีวิต อัตราการอ่านออกเขียนได้ อัตราการอยู่รอด

ของทารก อัตราการเกิดอาชญากรรมและอุบัติเหตุ ระดับการพัฒนาทางการเมือง การปกครอง เช่น เสรีภาพทางการเมือง การกระจายอำนาจในการปกครองไปสู่ท้องถิ่น เสรีภาพในการรับฟังข่าวสาร ชีตความสามารถในการอนุรักษ์โบราณสถาน ตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

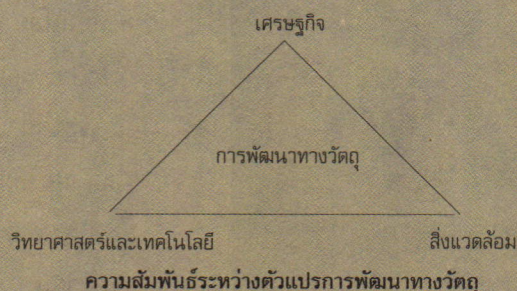
ตัวอย่างของความไม่เท่าเทียมกันในด้านความเจริญที่เห็นได้ชัดในประเทศไทยเรื่องหนึ่งคือ การรักษายาบาลเมื่อเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งเป็นเรื่องของสวัสดิการทางด้านสุขภาพอนามัย แม้ว่าขณะนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้กระจายความเจริญด้านนี้ไปทั่วประเทศแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำเป็นอันมากในเรื่องคุณภาพและราคาของการให้บริการ เพราะบริการทางการแพทย์ที่ทันสมัยรวมกันอยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับอัตราส่วนจำนวนแพทย์ต่อประชากร ซึ่งสูงในบริเวณกรุงเทพมหานคร แต่ต่ำในต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดที่ห่างไกลความเจริญ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ประชาชนในต่างจังหวัดจะเดินทางเข้ามาสู่กรุงเทพฯ เพื่อรับการรักษายาบาลเป็นจำนวนมาก บ้างก็มาตั้งรกรากอยู่ในกรุงเทพฯ เพราะสะดวกกว่า

ก่อนที่จะกล่าวถึงการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในชุมชน จำเป็นจะต้องวิเคราะห์เหตุปัจจัยแห่งความเท่าเทียมกันก่อน นั่นคือการกระจาย “ความเจริญ” ไปสู่ชุมชนต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “การพัฒนา” นั่นเอง

การพัฒนาอาจแบ่งออกได้อย่างกว้าง ๆ เป็น ๒ กลุ่ม คือ การพัฒนาทางวัตถุ และการพัฒนา “คน” การพัฒนาทางวัตถุอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ด้าน คือ

๑. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
๒. การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๓. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาทั้งสามด้านมีความสัมพันธ์กันหมด ดังรูป ซึ่งอธิบายได้ดังนี้ คือ การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นรากฐานของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพราะเทคโนโลยีเป็นตัวทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เทคโนโลยียิ่งมีระดับสูงเพียงใด มูลค่าเพิ่มที่เกิดจากเทคโนโลยีนั้นจะสูงตามมาเป็นเงาตามตัว

ณ จุดนี้จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับคำว่า “เทคโนโลยี” ให้ตรงกัน ก่อนที่จะก้าวต่อไป คำว่า “เทคโนโลยี” ในที่นี้ใช้ในความหมายกว้างมาก คือ “ความรู้หรือความสามารถที่ทำให้ผู้หรือผู้ใช้สำเร็จประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงให้นิยามสั้น ๆ แต่ชัดเจนว่า “การรู้จักนำสิ่งต่างๆ มาทำให้เป็นประโยชน์” หรือ เราอาจกล่าวโดยย่อคือ “**ทำเป็น**” นั่นเอง ซึ่งต่างจากคนที่ “**ทำไม่เป็น**” เพราะเขาไม่มีเทคโนโลยี ตรงกับคำภาษาอังกฤษอีกคำหนึ่งว่า “Know-how” คนที่มีเทคโนโลยี อาจทำตั้งแต่ขนมครกไปจนกระทั่งยานอวกาศแล้วแต่ระดับของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับวัตถุ (Material Technology) ส่วนเทคโนโลยีเกี่ยวกับ “สังคม” ก็มีตัวอย่างการทำให้เป็น เช่น การทำให้คนไม่รู้หนังสือกลายเป็นคนรู้หนังสือ หรือ อีกนัยหนึ่งคือ “การศึกษา” การปราบการจลาจล โดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ หรือ เทคโนโลยีการปราบจลาจล การหาเสียงในการเลือกตั้ง การพัฒนาชนบทแบบสหกรณ์ การจัดการบริษัท ตลอดจนการบริหารประเทศ เหล่านี้เป็นตัวอย่างของเทคโนโลยีทางสังคม (Social Technology) ทั้งสิ้น ตามปกติ เทคโนโลยีทางวัตถุ และเทคโนโลยีทางสังคมมักจะผสมผสานด้วยกันเพื่อให้บังเกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น การก่อสร้างอาคาร ก็มีความจำเป็นจะต้องมีทั้งเทคโนโลยีทางวัตถุ คือ ความรู้ในเรื่องวัสดุก่อสร้าง วิธีการก่อสร้าง อุปกรณ์การก่อสร้าง และเทคโนโลยีทางสังคม คือ การจัดการงานก่อสร้าง เมื่อประกอบกันสมบูรณ์แล้ว งานก่อสร้างจึงจะสำเร็จได้

จากนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีคือ ตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจ แต่โดยทางกลับกันความเจริญทางเศรษฐกิจจะเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น

เทคโนโลยีก็มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น และเพิ่มมากขึ้นก็มีสาเหตุมาจากการที่มีการใช้เทคโนโลยีมากประเภท และบ่อยครั้งขึ้น ที่เห็นได้ชัดคือ ควันทิพย์จากรถยนต์ และจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ขณะเดียวกัน การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีมาช่วยแก้ เช่น การสร้าง Catalytic Converter เพื่อลดแก๊สพิษจากท่อไอเสียรถยนต์ การออกแบบระบบดักควันทิพย์จากท่อควันของโรงงานอุตสาหกรรม การขจัดน้ำเสียโดยระบบกำจัดน้ำเสียแบบธรรมชาติ เช่น การควบคุมการไหลของน้ำ และใช้ผักตบชวาช่วยแก้ปัญหา เป็นต้น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ความเจริญทางเศรษฐกิจมักเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการทำลายสิ่ง-

แวดล้อม เช่น การตัดถนนเข้าไปในป่า การสร้างเขื่อน การขยายเมืองโดยการลดพื้นที่สีเขียว ในทางตรงกันข้าม สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมย่อมไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาทางวัตถุจะไม่ประสบความสำเร็จหากขาดการพัฒนา “คน” เพราะคนเป็นผู้สร้างวัตถุ การพัฒนาคนมีมิติสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. การพัฒนาทางการเมือง
๒. การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม
๓. การพัฒนาทางศีลธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคนทั้งสามด้าน อาจเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “การพัฒนาทางสังคม-จิตวิทยา” (Psycho-social Development) ซึ่งในกรณีการใช้ชื่อนี้ เราอาจขยายนัยของคำว่า “สังคม” ให้ครอบคลุม “การเมือง” ได้

การพัฒนาทางการเมืองย่อมเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาด้านสังคม และวัฒนธรรม และการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรม หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนา “จิตใจ” หากการเมืองเกิดปัญหา บ้านเมืองก็ยุ่งเหยิง การพัฒนาต่าง ๆ ก็เกิดการชะงักงัน ดังเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่เกิดขึ้นเมื่อ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ เป็นผลเสียหายต่อเศรษฐกิจนับเป็นเงินนับแสนล้านบาท ตลอดจนกระทบกระเทือนจิตใจคนทั่วประเทศและทั่วโลก

อย่างไรก็ดี การพัฒนาทางการเมืองย่อมเกิดได้ยากหากขาดพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยรองรับพื้นฐาน ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางการเมืองมาก เช่น อังกฤษ มีการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองมานานหลายร้อยปีในระบอบประชาธิปไตย แม้ไม่มี “รัฐธรรมนูญ” ซึ่งเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งขององค์ประกอบย่อย เขาก็ปกครองกันได้ดี เพราะมี “วัฒนธรรมประชาธิปไตย” มาตั้งแต่ระดับ “รากหญ้า” (Grass Root) เช่น ประชาธิปไตยในครอบครัว ในหน่วยงาน ในโรงเรียน ฯลฯ ที่เห็นกันง่าย ๆ คือ การเคารพในสิทธิผู้อื่น ไม่มีการ “แข่งคิว” กันอย่างฟุ่มเฟือยเหมือนในประเทศไทย นอกจากนั้น พลเมืองส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับสูง และเข้าใจกระบวนการประชาธิปไตยดี ซึ่งแตกต่างกับคนไทยราวฟ้ากับดิน

ในทำนองเดียวกัน การพัฒนาทางด้านสังคมวัฒนธรรมจะได้ผลก็ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ การพัฒนาทางจิตใจ ของคนแต่ละคนในชาติ เพราะวัฒนธรรมทางจิตใญ่อมเป็นรากฐานของวัฒนธรรมอื่นใดทั้งหมด การพัฒนาทางจิตใจวัดได้จากระดับของศีลธรรมและจริยธรรมของสังคม สังคมที่มีการพัฒนา

ทางจิตใจสูงจะมีระเบียบวินัย โดยเฉพาะวินัยในตัวเอง ไม่ต้องมีคนคอยควบคุม มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อส่วนรวม ในประเทศแถบสแกนดิเนเวียในยามเช้า-ตรู่ รถรายังไม่มี จะเห็นว่าคนที่ออกไปเดินตามถนน จะยอมรอสัญญาณไฟจราจร ให้ข้ามถนนได้จึงข้าม ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรถในท้องถนนแม้แต่คันเดียว ดูเป็นเรื่องแปลกสำหรับสังคมไทย แต่เป็นชีวิตจริงที่นั่น

การพัฒนา “คน” ทั้งสามด้านข้างต้น จะต้องอาศัย “เทคโนโลยีทางสังคม” ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา และการประชาสัมพันธ์

ถ้าจะอาศัยหลักการภาคทฤษฎีข้างต้นมาประยุกต์กับการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในชุมชน โดยเฉพาะในชนบทของไทย ก็อาจกำหนดขั้นตอนการพัฒนาได้ตามลำดับ คือ

๑. การพัฒนาทางด้านจิตใจ คือ การ “ปลูก” ให้ประชาชนตื่นจากความท้อแท้สิ้นหวัง ให้มีความหวังในการพัฒนาตนเองให้ดีกว่าเดิมในทุกด้าน วิธีที่ดีที่สุดคือ การฝึกอบรม รวมทั้งการฝึกอบรมความรู้ทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ

๒. การพัฒนาทางด้านสังคม คือ การทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ไม่อยู่กันอย่างโดดเดี่ยวแบบตัวใครตัวมัน แต่รวมกันแบบสหกรณ์ ซึ่งในระยะแรกเริ่มอาจเป็นเพียง “สหกร” คือไม่มี “ณ” เริ่มต้นด้วยการทำกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านด้านสังคม ก่อน เช่น ร่วมกันทำให้บ้านเรือน ถนนหนทาง วัดวาอาราม สะอาดเรียบร้อย ตั้งกลุ่มรักษาความสงบและความปลอดภัยของหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านอาสาพัฒนา กลุ่มยุวเกษตรกร ต่อมาจึงเพิ่มกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มหัตถอุตสาหกรรม เป็นต้น

๓. การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี คือ การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้กับท้องถิ่น เช่น การเจาะบาดาลแบบง่าย ๆ การทำไร่นาสวนผสมเลี้ยงปลาในนาข้าว การใช้พืชสมุนไพร เช่น ข่า สะเดา และตะไคร้หอมกำจัดแมลงศัตรูพืช การทำอิฐดินซีเมนต์ ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเป็นผู้คิดค้น ตลอดจนพัฒนาเทคโนโลยีที่สำคัญอีก ๒ ด้าน คือ เทคโนโลยีการจัดการ และเทคโนโลยีการตลาดก็จะช่วยให้การผลิต และการตลาดดำเนินไปโดยราบรื่นสอดคล้องกัน ความจริงเทคโนโลยีสำคัญ คือ การจัดการ หากใครมีเทคโนโลยีนี้ก็สามารถแน่ใจได้ว่าจะหนีพ้นความจนได้ คนที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจกลายเป็นเศรษฐีก็เพราะเทคโนโลยีการจัดการแทบทั้งสิ้น

๔. การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และสร้าง “โครงสร้างพื้นฐาน” ของการพัฒนา คือ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อม เช่น ในบริเวณที่แห้งแล้งก็ต้องขุดบ่อน้ำ หรือหาแหล่งน้ำใช้ สร้างทำนบ หรือฝายน้ำล้น ตัดถนน

สร้างสะพาน เดินสายไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ เรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐมาก เพราะประชาชนขาดความสามารถในด้านนี้ ซึ่งต่างกับแนวทาง ๓ ประการแรก ซึ่งประชาชนสามารถ **“พึ่งตนเอง”** ได้ค่อนข้างมาก

การดำเนินการตามลำดับขั้นตอนทั้ง ๔ ประการข้างต้นเป็น แนวทางแก้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชน ปัญหาที่พบกันมากในการพัฒนา คือ ผู้พัฒนาไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว ส่วนมากจะลัดขั้นตอนไปปฏิบัติขั้น ๓ หรือ ขั้น ๔ โดยข้ามขั้น ๑ และขั้น ๒ เพราะมองข้ามความสำคัญของการปูพื้นฐานทาง จิตใจ และทางสังคม จึงประสบความล้มเหลว เพราะจิตใจที่ขาดความพร้อม และ สังคมที่ยังขาดการผนึกกำลังกัน ย่อมไม่สามารถรองรับเทคโนโลยีได้ ทั้งนี้เพราะ การจัดการเทคโนโลยีต้องอาศัยความมีวินัยสูงกว่าชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การใช้รถยนต์ต่าง ๆ ต้องบำรุงรักษาให้ถูกต้องตามกำหนด เช่น การเปลี่ยน น้ำมันเครื่องเมื่อครบกำหนด การทำความสะอาดหม้อกรองอากาศเป็นระยะ ๆ เปลี่ยนหัวเทียนเป็นระยะ ๆ ตามกำหนด เป็นต้น ถ้าทำได้เช่นนี้ การใช้เครื่อง-ยนต์ก็จะเป็นไปโดยราบรื่น ไร้ปัญหา ไม่ใช่อันให้เกิดปัญหาแล้วจึงคอยตามแก้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ ถ้าจะให้ได้ผล ก็จำเป็นต้องพัฒนา **“วัฒนธรรมทาง เทคโนโลยี”** เป็นฐานรองรับด้วย ซึ่งทำได้ในรูปแบบการรวมกลุ่มทางสังคมขึ้น-มาก่อน จัดฝึกกิจกรรมร่วมกันที่ทำให้คนมีระเบียบวินัย เมื่อพร้อมแล้วจึงนำ เทคโนโลยีมาใช้ ก็เกิดมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น เป็นผลดีในทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีจึงต้องมีขั้นตอน จะข้ามขั้นไม่ได้ดังที่ได้กล่าวมานี้

มีตัวอย่างความสำเร็จของการปฏิบัติเป็นขั้นตอนในการนำเทคโนโลยีมาแก้ ปัญหาชุมชน เป็นผลงานของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งมีคณาจารย์ ๘ คน ได้ เริ่มต้นออกฝึกอบรมพัฒนาแบบ **“พึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน”** เพื่อการพัฒนาที่ **ยั่งยืน** หลักการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากแนวเก่า ๆ ที่ทางราชการพัฒนาโดยการหยิบ-ยื่นการพัฒนาให้กับประชาชน โดยที่ประชาชนอยู่ในฐานะเป็นฝ่ายรับตลอด ไม่มี ส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการวางแผน ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดจิตสำนึก ในการพัฒนา จึงมองไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนได้รับ ผลที่ตามมาคือ ไม่อุทิศตนให้ กับการพัฒนาหมู่บ้านของตน ขาดการร่วมมืออย่างจริงจัง การพัฒนาจึงตกอยู่ใน สถานะการทุ่มเททรัพยากรของรัฐเพื่อช่วยเหลือไม่สิ้นสุดสืบมา เมื่อหน่วยงาน พัฒนาของรัฐถอนตัวออกมา งานพัฒนาหมู่บ้านก็ยุติลงแทบทุกหมู่บ้าน

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น มีบทบาท หน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ซึ่งวิทยาลัยได้ ทำหน้าที่อันนี้ด้วยดีตลอดมา และได้เข้าดำเนินงานตามโครงการอีสานเขียวเพื่อ

พัฒนาหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นมา

วิทยาลัยตระหนักดีว่า วิทยาลัยไม่มีหน้าที่ในการพัฒนาหมู่บ้านโดยตรง แต่มีหน้าที่ค้นคว้า ศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้และรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาชนบท อันเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทางด้านวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา

คณะทำงานได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์งานพัฒนาชนบทของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตอย่างละเอียด จึงสรุปแนวคิดที่จะลงไปสู่การพัฒนาชนบท ดังนี้

๑. การพัฒนาหมู่บ้านที่แท้จริงนั้นคือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

๒. การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจาก “การพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน”

๓. การพัฒนาพึ่งพาตนเองเกิดจาก การพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

๔. การพัฒนาของประชาชนเกิดจาก จิตสำนึกของประชาชนที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัว หมู่บ้าน หรือชุมชนของตนเอง

๕. การคิดและวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักดิ์ศรี มีความจริงใจ และจริงจังต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

๖. พลัง ศักยภาพ และภูมิปัญญาของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ที่จะต้องระดมออกมาใช้อย่างทั่วถึง

๗. ประชาชนในหมู่บ้านเท่านั้น จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ดีที่สุด

๘. ยึดหลักธรรมของพระพุทธองค์ คือ “อตุตา ทิ อตุตโน นาโถ! ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน”

จากแนวคิดนี้ นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้าน คือ “การพัฒนาหมู่บ้านเป็นการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองอันจักนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ด้วยการเริ่มต้นฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ และพัฒนาสังคมเป็นลำดับแรก

เพื่อให้งานพัฒนาหมู่บ้านบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ คณะทำงานจึงได้กำหนดยุทธวิธีในการดำเนินงานขึ้น โดยการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งคณะทำงานพบว่า การพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองนั้น ประชาชนจะต้องพึ่งตนเองด้วยปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ๔ ประการ คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เมื่อพึ่งตนเองทั้ง ๔ ด้านนี้แล้ว การพึ่งตนเองในด้านอื่นจึงจะตามมา

๑. การพึ่งพาตนเองด้านที่อยู่อาศัย จากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา ด้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันและอนาคตพบว่า ขณะนี้บ้านเรือนส่วนใหญ่ของ

ประชาชนสร้างด้วยไม้ อีกไม่กี่ปีข้างหน้าบ้านรุ่นนี้ก็จะผุพังไป ในอนาคตประชาชนที่ยากจนจะประสบปัญหาเป็นอย่างมากในการสร้างบ้าน ทั้งนี้เพราะขาดแคลนไม้ที่จะนำมาก่อสร้าง ถึงจะมีไม้อยู่บ้าง แต่ก็มีราคาแพงเกินขีดความสามารถของประชาชนที่ยากจนจะซื้อมาสร้างบ้านเรือนได้

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ร่วมกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) จึงได้นำเทคโนโลยี “การสร้างบ้านด้วยอิฐดินซีเมนต์” ชาวบ้านเรียกว่า “อิฐวิทยาศาสตร์” ถ่ายทอดลงสู่หมู่บ้านเป้าหมาย โดยวิทยาลัยจะฝึกอบรมให้กับประชาชน ๒ ขั้นตอน คือ

๑. การผลิตอิฐวิทยาศาสตร์

๒. เทคนิคการก่อสร้างบ้านด้วยอิฐวิทยาศาสตร์

อิฐวิทยาศาสตร์ผลิตจากดินในบริเวณหมู่บ้าน ผสมกับปูนซีเมนต์ : ดิน คือ ๑ : ๖, ๑ : ๗ หรือ ๑ : ๘ แล้วแต่ชนิดของดิน แล้วนำเข้าเครื่องอัด ก็จะได้อิฐออกมา

อิฐชนิดนี้ นอกจากนำไปสร้างบ้านแล้ว ยังนำไปก่อสร้างรั้ว กำแพง ที่เก็บน้ำฝน ศาลา กุฏิ และอื่น ๆ ได้ การก่อสร้างบ้านไม่ต้องใช้ไม้อีกต่อไป หรือใช้น้อยมาก จึงลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าลงได้ ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองในด้านที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถนำวัสดุมาผลิตอิฐและก่อสร้างบ้านได้ด้วยตนเอง

๒. การพึ่งพาตนเองด้านอาหาร ประชาชนจะต้องผลิตอาหารสำหรับคน สัตว์ และพืชได้เอง โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น เริ่มต้นจากอาหารสัตว์ก่อน จึงนำไปสู่พืช เมื่อพืชและสัตว์มีอาหารเพียงพอ สัตว์และพืชจะเจริญงอกงาม ส่งผลให้คนมีปริมาณอาหารเพียงพอแก่การบริโภคได้

สัตว์ที่ประชาชนเลี้ยงมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล คือ โค-กระบือ แต่ในปัจจุบันมีการเลี้ยงลดลงเพราะขาดพื้นที่ในการเลี้ยง ขาดอาหารสำหรับสัตว์ในฤดูแล้ง ชาวนาส่วนใหญ่จึงขายโค-กระบือไปเมื่อหมดฤดูทำนาในราคาถูก และยอมซื้ออีกในราคาแพงเมื่อเริ่มฤดูทำนา นอกจากนี้ยังพบปัญหาการอพยพแรงงานของคนหนุ่มสาวเพื่อไปทำงานทำในฤดูแล้งจึงเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข

วิทยาลัยครูอุบลราชธานีร่วมกับ วท. จึงได้ทำการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี “การผลิตอาหารสัตว์ (โค-กระบือ) โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น” ขึ้น โดยการนำเอา พางข้าวหรือตอซัง มันสำปะหลัง มูลไก่ รำข้าว ใบกระถินหรือใบมันสำปะหลัง ยูเรีย และโซดาไฟ มาผสมเข้าด้วยกันแล้วหมักไว้ประมาณ ๒ เดือน ก็จะได้อาหารชั้น เพื่อการเลี้ยงโค-กระบือ อาหารสูตรนี้ทำให้วัวมีอัตราการเจริญเติบโตดี โดยมีน้ำหนักเพิ่ม ๑/๒ กก./ตัว/วัน

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ประชาชนปลูกหญ้าทุกครอบครัว เมื่อมีหญ้ามากขึ้น ก็จะมีการฝึกอบรมให้นำหญ้าสดมาหมักไว้ เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ในฤดูแล้งต่อไป ปัญหาการเลี้ยงโค-กระบือก็จะหมดไป

นอกเหนือจากอาหาร โค-กระบือแล้ว ยังมีการเพาะเลี้ยงไส้เดือนเพื่อนำมาทดแทน “ปลาร้า” เพื่อผลิตเป็นอาหารเปิด กุ้ง ปลา และอื่น ๆ

เมื่อประชาชนสามารถผลิตอาหารได้เองแล้ว การเลี้ยงสัตว์ก็จะทำได้มากขึ้น โดยการเลี้ยงไว้ในคอกบริเวณบ้านเป็นการลดพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ลง สิ่งที่ดีมากก็คือ “โรงงานปุ๋ยประจำครอบครัว” ปุ๋ยที่ได้ก็จะนำลงสู่ไร่นาไปเป็นอาหารของพืช ทำให้พืชเจริญงอกงาม การพึ่งพาตนเองในด้านอาหารจึงจะเกิดขึ้น

๓. การพึ่งพาตนเองในด้านการเงิน การพึ่งตนเองในด้านนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย อาหาร และอื่น ๆ การแก้ปัญหานี้โดยกิจกรรม “สหกรณ์เครดิตยูเนียน” ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในด้านคุณธรรมพื้นฐานสำคัญ ๔ ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกันและความไว้วางใจกัน จากคุณธรรมเหล่านี้ จะนำไปสู่การออมทรัพย์ของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรักความเข้าใจกัน ความสามัคคีปรองดองต่อกัน หมู่บ้านเกิดความสงบสุขร่มเย็น และสามารถสร้างสถาบันการเงินขึ้นมาในหมู่บ้านเพื่อก้าวไปสู่การพึ่งพาตนเองในทางการเงินได้

๔. การพึ่งพาตนเองในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากการพึ่งพาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยการสนับสนุนของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ชาวบ้านสามารถประดิษฐ์เครื่องขุดเจาะน้ำบาดาลคุณภาพดี สามารถเจาะบ่อบาดาลขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๔ นิ้ว เจาะได้ลึกประมาณ ๖๐ เมตร ทำให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตรและการบริโภค นอกจากนี้ยังมีเครื่องสีข้าวประจำครอบครัว ข้าวที่สีได้มีจมูกข้าวติดออกมา ทำให้ข้าวมีคุณภาพดี เครื่องบดใบไม้ เครื่องบดอาหารสัตว์ การปลูกต้นไม้ตามโครงการต้นไม้ (คู่) ชีวิต เทคโนโลยีปุ๋ยชีวภาพ และอื่น ๆ

จากยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่กล่าวถึง ขณะนี้ “หมู่บ้านต้นแบบการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเอง” กำลังเกิดขึ้นหลายหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บ้านน้ำท่วม กิ่งอำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งกำลังพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

ตัวอย่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วนี้ สามารถใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยอาศัยเทคโนโลยีทั้งทางวัตถุและเทคโนโลยีทางสังคมเป็นเครื่องมือได้

“นมผึ้ง”

ทรัพยากรอันทรงคุณค่าสำหรับมวลมนุษย

ชาคริต จุลกะเสวี

จำนวนประชากรในโลกเราปัจจุบันได้เพิ่มทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมกันนั้นพื้นที่และปัจจัยการผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ ก็มีการจำกัดลงมาก จึงทำให้ภาวะความขาดแคลนอาหารการกินของคนเราได้เริ่มมีมากขึ้น ดังนั้น จึงทำให้ทุกประเทศต่างก็ต้องพยายามหาทางเพิ่มผลผลิตอาหารให้เพียงพอ อย่างน้อยก็ให้พอสำหรับการเลี้ยงประชากรภายในประเทศของตนเองเอาไว้ก่อน ส่วนที่เหลือจึงจำหน่ายแจกไปสู่ประเทศอื่น ๆ ที่ต้องการด้วยตามความเหมาะสม

และความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน นักวิชาการทั้งหลายต่างก็พากันช่วยทำการอนุรักษ์ธรรมชาติและพัฒนาลิขิตแวดล้อมให้คงดีขึ้นเท่าที่จะทำได้ พร้อมกันนั้นก็แสวงหาทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างไม่หยุดยั้ง จนทำให้ได้พบปรากฏการณ์อันน่ามหัศจรรย์ จากวงจรชีวิตของแมลงตัวเล็ก ๆ ประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับมวลบุปผชาติทั้งหลายมานานนับเป็นล้าน ๆ ปีมาแล้ว

ซึ่งแมลงที่กล่าวถึงนี้ก็คือ “ผึ้ง” นั่นเอง

รอยัลยेलลี่ หรือ “นมผึ้ง” ที่นำมาแปรรูป โดยบริษัท ไดมอนด์แอนด์โกลด จำกัด

ในสมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ของชาติเก่าแก่ เช่น จีน หรืออียิปต์ก็ได้มีบันทึกไว้ถึงการนำเอาน้ำผึ้งมาใช้ประโยชน์ ในการปรุงอาหารเสริมสร้างความสมบูรณ์ของร่างกายคนเราได้เป็นอย่างดี

แต่ในปัจจุบันนี้ ผลผลิตที่ได้จากผึ้งนั้นยังมีอีกมากมายที่มนุษย์เราได้ค้นคว้าและก็ได้พบถึงความมหัศจรรย์ ซึ่งได้มีการศึกษาทางด้านชีววิทยาของผึ้งมากขึ้น และได้พบว่ามิใช่ประโยชน์จากแมลง

ตัวเล็กๆ นี้ อย่างมากมายจนแทบไม่น่าจะเชื่อเลย แต่ทั้งหมดนั้นก็ เป็นความจริง

เพื่อให้เรื่องของ “นมผึ้ง” หรือ “รอยัลยेलลี่” ของไทยเรา นี้ ได้เป็นที่รู้จักของท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” ทั้งหลายได้ดีขึ้น จึงใคร่ ขอนำเสนอเรื่องผึ้งนี้ในเชิงวิชาการสักหน่อย เพื่อให้ผู้สนใจได้ทราบ ที่มา เพื่อการค้นคว้าหารายละเอียดเพิ่มเติม ในปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับ ผึ้งนี้ได้ง่ายและสะดวกขึ้นด้วย

ชีววิทยาของผึ้ง

ผึ้งสามารถจำแนกทางอนุกรมวิธานได้ดังนี้ (Borror et al, 1976; Gojmerac, 1980)

อาณาจักร (Kingdom)	อาณาจักรสัตว์ (Animal)
ไฟลัม (Phylum)	อาโทรโพดา (Arthropoda)
วรรณะ หรือ ชั้น (Class)	แมลง (Insecta)
อันดับ (Order)	ไฮเมนอพอเทอร่า (Hymenoptera)
วงศ์ใหญ่ (Super-family)	เอพอยดี (Apoidea)
ครอบครัว (Family)	เอพิดี (Apidae)
สกุล (Genus)	เอปิส (<i>Apis</i>)
ชนิด (Species)	<i>dorsata</i> (ผึ้งหลวง) <i>floreana</i> (ผึ้งมัม) <i>andreniformis</i> (ผึ้งมัมดำ หรือผึ้งม้าน) <i>cerana</i> (ผึ้งโพรงตะวันออก หรือผึ้งโพรงไทย) <i>mellifera</i> (ผึ้งโพรงตะวันตก หรือผึ้งพันธุ์)

ผึ้งจัดเป็นแมลงสังคมแท้ชั้นสูง อาศัยอยู่รวมกันเป็นรัง (colony) ในแต่ละรังประกอบด้วยผึ้ง ๓ วรรณะ ได้แก่ ผึ้งนางพญา (queen) ผึ้งงาน (worker) และผึ้งตัวผู้ (drone) (Wilson, 1971; Ruttner, 1988)

๑. ผึ้งนางพญา (Queen)

ผึ้งนางพญา เกิดจากไข่ที่ได้รับการผสมกับอสุจิจากผึ้งตัวผู้ ผึ้งนางพญาเป็นผึ้งเพศเมียที่มีขนาดใหญ่ที่สุดภายในรังเมื่อเทียบกับผึ้งวรรณะอื่นๆ มีอวัยวะเพศสมบูรณ์ อายุยืนที่สุด และมีเพียงตัวเดียวภายในรัง มีหน้าที่ผสมพันธุ์และวางไข่

ลักษณะเด่นของผึ้งนางพญา คือ มีปีกสั้นกว่าช่วงท้อง โดยช่วงท้องของผึ้งนางพญามีขนาดใหญ่และยาวกว่าช่วงท้องของผึ้งงาน จึงทำให้เคลื่อนไหวได้เชื่องช้า อายุของนางพญาผึ้งพันธุ์ประมาณ ๓-๕ ปี ไข่ที่จะเจริญไปเป็นผึ้งนางพญาจะฟักออกเป็นตัวหนอน อยู่

ภายในหลอดรวงพิเศษเรียกว่า “หลอดนางพญา (queen cell)” มีลักษณะทรงกระบอกคล้ายฝักถั่วลิสงทอยตั้งลงมา โดยมีผึ้งที่เลี้ยงซึ่งเป็นผึ้งงานคอยป้อนอาหารที่เรียกว่า “รอยัลเยลลี่ (royal jelly)” ให้ตัวหนอนที่จะเป็นนางพญาตลอดเวลา จนถึงเข้าดักแด้จึงหยุดการให้อาหารนี้

ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนา โดยเริ่มจากวางไข่วันแรกจนกระทั่งออกมาเป็นผึ้งนางพญาเต็มวัย ใช้เวลา ๑๖ วัน (*สมพร ทิรัญรามเดช, ๒๕๓๕*) หลังจากเจริญวัยเต็มที่แล้ว ผึ้งที่เลี้ยงก็ยังคงคอยมาช่วยทะนุถนอมทำความสะอาดตามลำตัว และนำเอาอาหารรอยัลเยลลี่มาป้อน

เมื่อผึ้งนางพญาแข็งแรงดี ประมาณวันที่ ๒-๓ ก็จะตัดบินจนร่างกายสมบูรณ์เต็มที่ประมาณวันที่ ๓-๗ ก็จะขับเฟอโรโมนทางเพศ (sex pheromone) ซึ่งจะทำให้ผึ้งตัวผู้รับรู้ความรู้สึกของผึ้งนางพญา และบินเข้าไปหาผึ้งนางพญา เพื่อไปผสมพันธุ์กันกลางอากาศ (Gary, 1975)

ผึ้งนางพญาสามารถควบคุมการทำงานภายในรังให้เป็นไปตามปกติได้ โดยการผลิตสารเฟอโรโมนของนางพญา (queen pheromone) ขึ้นมา สารนี้ยังสามารถควบคุมระบบอวัยวะสืบพันธุ์ของผึ้งงาน มิให้เจริญจนถึงขั้นวางไข่ได้อีกด้วย (Gojmerac, 1980)

๒. ผึ้งงาน (Worker)

ผึ้งงานเป็นผึ้งเพศเมียทั้งหมด เกิดจากไข่ที่ได้รับการผสมกับน้ำอสุจิ (sperm) ของผึ้งตัวผู้ เมื่อผึ้งนางพญาวางไข่ได้ ๓ วัน ไข่จะฟักออกเป็นตัวหนอนเล็กๆ ในระยะที่ตัวหนอนอายุ ๑-๓ วัน ผึ้งงานตัวเต็มวัยที่เป็นผึ้งที่เลี้ยงจะนำอาหารที่เป็นรอยัลเยลลี่ (royal jelly) มาป้อนให้

จนตัวหนอนอายุ ๔-๖ วัน ผึ้งที่เลี้ยงจะลดปริมาณการให้รอยัลเยลลี่ลง และนำอาหารที่เรียกว่า “bee bread” ซึ่งเป็นส่วนผสมของเกสรดอกไม้และน้ำผึ้งมาป้อนจนตัวหนอนอายุเริ่มเข้าดักแด้

ผึ้งงานจะลดการให้อาหารทุกอย่าง เพราะตัวหนอนจะเริ่มงดการกินอาหารเพื่อเข้าดักแด้เมื่ออายุได้ ๙ วัน และเจริญเป็นตัวเต็มวัยเมื่อครบ ๒๑ วัน โดยเริ่มนับจากวันออกไข่วันแรก (*แสนนิต*

ทงษ์ทรงเกียรติ, ๒๕๓๑) ปกติผึ้งงานมีอายุประมาณ ๑๐-๑๒ สัปดาห์ (Ruttner, 1986)

ถึงแม้ว่าผึ้งงานเป็นผึ้งเพศเมีย แต่ก็มีการไข่ที่ไม่เจริญ ไม่มีการพัฒนาจนถึงขั้นวางไข่ได้ในสภาวะปกติ ยกเว้นในกรณีที่ผึ้งรังนั้นอยู่ในสภาพที่ขาดนางพญาหรือนางพญาผิดปกติ (Laidlaw and Eckert, 1962)

หน้าที่สำคัญของผึ้งงาน ได้แก่ การเลี้ยงดูตัวอ่อน สร้างรวงรัง ทำความสะอาดรัง หาอาหาร และป้องกันรวงรัง เป็นต้น

๓. ผึ้งตัวผู้ (Drone)

ผึ้งตัวผู้เจริญมาจากไข่ที่ไม่ได้รับการผสมกับน้ำอสุจิจากผึ้งตัวผู้ ซึ่งไข่เหล่านี้จะถูกบรรจุลงในหลอดรังที่มีขนาดใหญ่มากกว่าหลอดรังของผึ้งงาน ซึ่งในระหว่างก่อนเข้าดักแด้ (prepupal) และดักแด้ (pupal) ฝารองหลอดรังที่ถูกปิดจะมีรูที่มีขนาดเล็กมากเกิดขึ้น ซึ่งพบเฉพาะในผึ้งโพรง (*A. cerana*) แต่ไม่พบในผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*) (Okada, 1985)

ผึ้งตัวผู้ใช้เวลาในการพัฒนาจากไข่เป็นตัวเต็มวัย ๒๔ วัน (สมพร ธีรวิกรมเดช, ๒๕๓๕) ผึ้งตัวผู้จะอ้วนอ้วนใหญ่กว่าผึ้งนางพญาและผึ้งงาน ส่วนหัวกลม มีตาระหว่างขาคู่ทั้งสองข้างใหญ่ ทำให้มีความสามารถในการมองเห็นได้ดี มีหนวดที่พัฒนาเป็นพิเศษสามารถรับกลิ่นได้ดี ซึ่งมีประโยชน์ช่วยในการผสมพันธุ์กับผึ้งนางพญา (Koeniger, 1986)

ผึ้งตัวผู้ไม่มีเหล็กในสำหรับใช้ในการต่อย และไม่มีตะกร้าเก็บเกสร (pollen basket) มีลิ้นสั้น ไม่สามารถใช้ลิ้นดูดกินน้ำหวานจากดอกไม้ได้ จึงต้องกินอาหารจากปากของผึ้งงาน และจากหลอดรังที่ผึ้งงานนำอาหารมาเก็บสะสมไว้ นอกจากนี้ยังไม่มีต่อมสร้างไขผึ้ง (wax gland) หรือสร้างเฟอร์โรโมนใด ๆ (Gojmerac, 1980) จึงไม่มีหน้าที่อื่นใดภายในรัง นอกจากผสมพันธุ์กับผึ้งนางพญาเท่านั้น

ผึ้งตัวผู้มีอายุประมาณ ๔๕-๖๐ วัน แต่ส่วนมากจะตายก่อน เพราะหลังจากช่วงที่ผึ้งนางพญาผสมพันธุ์ผ่านพ้นไปแล้ว ผึ้งที่เลี้ยงจะไม่ยอมป้อนอาหาร และเมื่อนางพญาวางไข่ได้ดีแล้ว ผึ้งงานก็จะ

ขับไล่ผึ้งตัวผู้ให้ออกไปอยู่ภายนอกรัง ซึ่งในที่สุดผึ้งตัวผู้ก็จะตายเพราะอดอาหาร (แสนนิต ทงษ์ทรงเกียรติ, ๒๕๓๑)

ผึ้งเป็นแมลงที่มีประโยชน์แก่มนุษย์มากที่สุด ทั้งในด้านช่วยเพิ่มผลผลิตของพืชผล และยังจัดเป็นแมลงอุตสาหกรรมที่ให้ผลผลิตซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติและมีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิดดังเช่น

๑. น้ำผึ้ง (Honey) เป็นผลผลิตของน้ำหวานจากดอกไม้และจากแหล่งน้ำหวานอื่น ๆ เช่น จากเพลี้ยอ่อนนำมา ซึ่งผึ้งสะสมไว้ในรังผึ้ง น้ำผึ้งตามธรรมชาติจะมีรสหวานจัด กลิ่นหอม มีสีเหลืองอ่อน ๆ จนถึงสีน้ำตาลเข้ม ซึ่งขึ้นอยู่กับแหล่งหรือชนิดของดอกไม้ที่ผึ้งไปเก็บน้ำหวานมา

๒. เกสรผึ้ง (Bee Pollen) คือ เซลล์สืบพันธุ์เพศผู้ของดอกไม้ที่ผึ้งไปเก็บรวบรวมโดยการเข้าไปคลุกเคล้ากับอับเกสรให้ติดตามลำตัว และใช้ขาขัดเชียวรวมกันเป็นก้อนติดไว้ที่ขาหลังที่เรียกว่า “ตะกร้าเก็บเกสร” และขนกลับมาขังรังเพื่อใช้เป็นอาหารประเภทโปรตีน มนุษย์ได้นำเกสรมาผลิตเป็นอาหารเสริมชนิดหนึ่ง โดยการแปรรูปเป็นเม็ดเรียกว่า “บี พอลเลน”

๓. พรอพอลิส (Propolis) คือ สารเหนียวหรือยางเหนียวที่ผึ้งเก็บมาจากเปลือกหรือตาของต้นไม้เพื่อใช้ปิดรอยโหว่ของรัง เพื่อรักษาอุณหภูมิภายในรังให้เหมาะสม นอกจากนี้น้ำผึ้งยังใช้ทรมันศัตรูที่ผึ้งล่าตายภายในรังแต่ไม่สามารถนำออกไปทิ้งภายนอกได้ เพื่อไม่ให้เกิดการเน่าเหม็นภายในรัง

ได้มีรายงานหลายฉบับที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของพรอพอลิสในการรักษาบาดแผลที่เกิดจากโรคผิวหนัง และสามารถกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกันในร่างกายให้ต่อต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัสบางชนิด

๔. รอยัลเยลลี่

รอยัลเยลลี่ (royal jelly) หรือที่เรียกว่า “นมผึ้ง (bee milk)” เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ผึ้งงานอายุ ๕-๑๕ วัน ผลิตขึ้นมาจากต่อมใต้

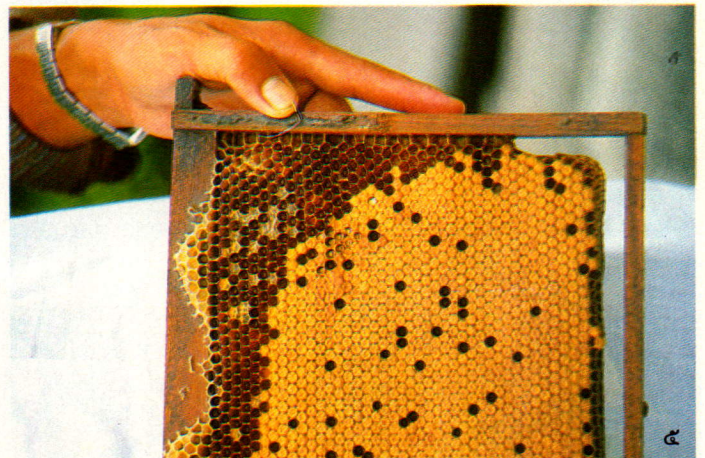

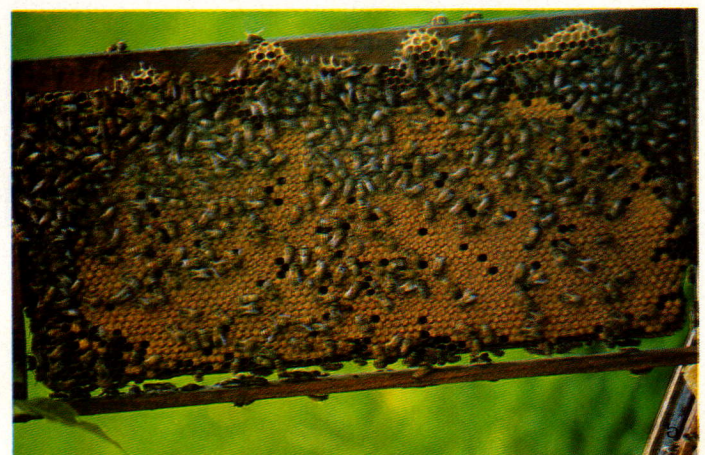
๔. รอยัลเจลลี่ หรือ "นมผึ้ง" ที่อยู่ในรังผึ้งเทียม

๕. บี พอลเลน และน้ำผึ้งที่เก็บไว้ในรังผึ้งเทียม

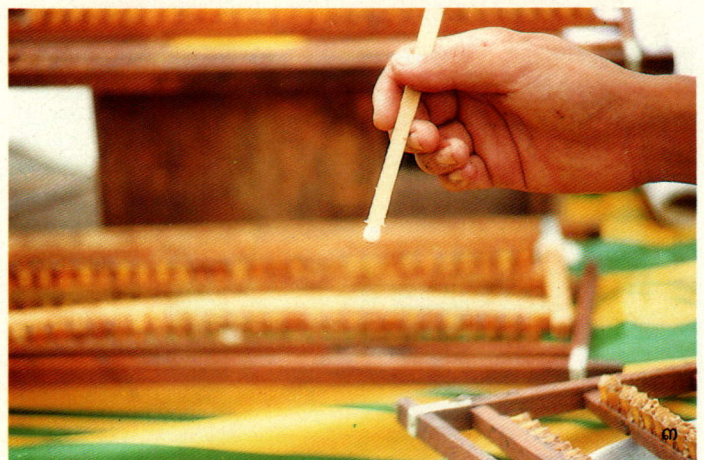
๖. การทำฟาร์มผึ้ง และการเก็บรังผึ้งเทียม

๑. - ๓. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้พิเศษจากการเลี้ยงผึ้ง

๑. การเก็บรังผึ้งเทียม

๒. ตัวอ่อนของผึ้งที่ใส่ไว้ในรังผึ้งเทียม

๓. เมื่อเอาตัวอ่อนออกที่เหลือก็คือ รอยัลเจลลี่ หรือ "นมผึ้ง" นั่นเอง

๔. นางพญาผึ้งซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าผึ้งงาน

๕. - ๖. การนำผึ้งไปปล่อยไว้ในป่า เพื่อให้ผึ้งหาน้ำหวานตามธรรมชาติ

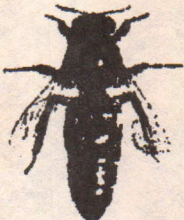

คอหอย (hypopharyngeal gland) เพื่อให้ผึ้งวัยตัวอ่อนที่อายุไม่เกิน ๓ วันกินเป็นอาหาร แต่ตัวหนอนที่อยู่ภายในหลอดรวงนางพญา (queen cell) เท่านั้นที่ได้กินรอยัลเยลลีมากเป็นพิเศษ และได้กินตลอดระยะเวลาที่เป็นตัวหนอนและตัวเต็มวัย (Peter, 1975; พงศ์เทพ อัครธนกุล, ๒๕๒๘; สิริวัฒน์ วงษ์ศิริ, ๒๕๓๒)

การที่ผึ้งได้รับรอยัลเยลลีในปริมาณที่มากน้อยต่างกัน มีผลทำให้ผึ้งงานและผึ้งนางพญาซึ่งถือกำเนิดมาจากไขชนิดเดียวกัน มีลักษณะทางกายภาพและชีววิทยาแตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ ๑ และภาพที่ ๑

ตารางที่ ๑ ลักษณะทางกายภาพและชีววิทยาของผึ้งงานและผึ้งนางพญา

	ผึ้งงาน	ผึ้งนางพญา
การได้รับรอยัลเยลลี	๓ วัน	ตลอดชีวิต
ขนาด	เล็กกว่า	ใหญ่กว่า
อายุ	๑๐-๑๒ สัปดาห์	๓-๕ ปี
ความสามารถในการสืบพันธุ์	เป็นหมัน	สืบพันธุ์ได้
การวางไข่	-	๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ ฟอง/วัน
ต่อมแมนติบูลาร์	สร้างรอยัลเยลลีร่วมกับต่อมใต้คอหอย	สร้างเพอโรโมนนางพญา (queen pheromone)

ผึ้งนางพญา

ผึ้งงาน

ผึ้งตัวผู้

ภาพที่ ๑ ลักษณะของผึ้งพันธุ์ต่าง ๆ (*A. mellifera*)

รอยัลเยลลีมีลักษณะเป็นครีมสีขาวขุ่น มีกลิ่นฉุน รสค่อนข้างเปรี้ยวและเผ็ดร้อนนิดๆ มีคุณค่าทางอาหารสูง จึงนิยมใช้เป็นอาหารเสริม ซึ่งเป็นการต้องการของอุตสาหกรรมอาหารเสริมมาก เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว มีราคาแพงถึงกิโลกรัมละ ๖,๐๐๐-๘,๐๐๐ บาท ในปัจจุบันราคาตกลงมาเหลือประมาณ ๓,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท (สมพร ทิรัญรามเดช, ๒๕๓๕)

สาเหตุที่รอยัลเยลลีมีราคาสูง เนื่องจากเป็นสิ่งที่หายากและผลิตได้ทีละน้อย ผึ้งรังหนึ่งที่มีผึ้งงานมากกว่า ๖๐,๐๐๐ ตัว จะสามารถผลิตรอยัลเยลลีได้เพียงวันละ ๕-๑๐ กรัมเท่านั้น (สิริวัฒน์ วงษ์ศิริ ยงยุทธ ไวกุล และแสนนัด ทงษ์ทรงเกียรติ, ๒๕๒๘) การเก็บรักษารอยัลเยลลี ทำได้โดยเก็บไว้ในที่ซึ่งมีอุณหภูมิต่ำกว่า ๐ องศาเซลเซียส มิฉะนั้นจะเสื่อมคุณภาพลงได้อย่างรวดเร็ว

องค์ประกอบทางเคมีในรอยัลเยลลี

ยังมีรายงานการศึกษาน้อยมากในเรื่ององค์ประกอบรอยัลเยลลีจากผึ้งโพรง (*A. cerana*) นักวิทยาศาสตร์หลายคนได้รายงานองค์ประกอบทางเคมีของรอยัลเยลลี ที่ได้จากผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*) ซึ่งเป็นรอยัลเยลลีที่มีการผลิตออกจำหน่ายกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน องค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นน้ำประมาณ ๖๕-๗๐%

ส่วนที่เป็นของแข็ง จะเป็นสารพวกโปรตีน คาร์โบไฮเดรต (แสดงในตารางที่ ๒) วิตามิน แร่ธาตุ (แสดงในตารางที่ ๓) ไขมัน ฮอโรโมน (แสดงในตารางที่ ๔) และกรดอะมิโน (แสดงในตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๒. องค์ประกอบทางเคมีของรอยัลเยลลีจากผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*) และผึ้งโพรง (*A. cerana japonica*)

ส่วนประกอบ	ร้อยละโดยน้ำหนักของรอยัลเยลลีสด	
	ผึ้งพันธุ์	ผึ้งโพรง
ความชื้น	๖๘.๓ ± ๑.๔	๖๕.๓ ± ๒.๕
โปรตีน	๑๒.๗ ± ๐.๘	๑๖.๔ ± ๒.๕
คาร์โบไฮเดรต	๑๑.๙ ± ๐.๗	๙.๔ ± ๐.๖

ส่วนประกอบ	ร้อยละโดยน้ำหนักของรอยัลเจลลี่สด	
	ผึ้งพันธุ์	ผึ้งโพรง
ฟรุคโตส	๕.๓ ± ๐.๔	๔.๘ ± ๐.๕
กลูโคส	๕.๐ ± ๐.๕	๓.๖ ± ๐.๔
อื่น ๆ	๑.๖ ± ๐.๔	๑.๓ ± ๐.๗
ไขมัน	๖.๑ ± ๐.๔	๗.๔ ± ๐.๖
10-HDA*	๒.๔ ± ๐.๒	๐.๙ ± ๐.๒
ความเป็นกรด**	๔๒.๒ ± ๒.๑	๓๙.๓ ± ๓.๑
เถ้า	๑.๐ ± ๐.๒	๑.๕ ± ๐.๒

* 10-HDA : 10-ไฮดรอกซี-2-เดเคนอิกแอซิด (10-hydroxy-2-decenoic acid)

** ความเป็นกรด : มิลลิโมลของ 1N. NaOH/100 กรัมของรอยัลเจลลี่สด

ตารางที่ ๓ วิตามินและแร่ธาตุในรอยัลเจลลี่จากผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*)

ส่วนประกอบ	ไมโครกรัมต่อกรัมของรอยัลเจลลี่สด

(Justin and Stephen, 1992)

วิตามิน (Vitamins)

ไทอามีน (Thiamine, B ₁)	๖
ไรโบเฟลวิน (Riboflavin, B ₂)	๙
ไพริดอกซีน (Pyridoxine, B ₆)	๓
ไนอะซิน (Niacin, B ₃)	๕๐
กรดแพนโททีนิก (Pantothenic acid)	๑๐๐
อินโนซิทอล (Inositol)	๑๐๐
ไบโอติน (Biotin)	๑.๕
กรดโฟลิก (Folic acid)	๐.๒
กรดนิโคทีนิก (Nicotinic acid)	๑๘
วิตามิน ซี	๔
วิตามิน เอ	~๐
วิตามิน ดี	๐ (๗)

ส่วนประกอบ	ไมโครกรัมต่อกรัมของรอยัลเจลลี่สด
วิตามิน บี	~๐
วิตามิน เค	~๐
แร่ธาตุ (Minerals)	
โพแทสเซียม (K)	๕,๕๐๐
แมกนีเซียม (Mg)	๗๐๐
โซเดียม (Na)	๖๐๐
แคลเซียม (Ca)	๓๐๐
สังกะสี (Zn)	๘๐
เหล็ก (Fe)	๓๐
ทองแดง (Cu)	๒๕
แมงกานีส (Mn)	๗

ตารางที่ ๔ ไขมันและฮอร์โมนในรอยัลเจลลี่จากผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*)

ส่วนประกอบ	ปริมาณ

(Justin and Stephen, 1992)

Hydroxy fatty acids	
3-Hydroxyoctanoic acid	0.3%
8-Hydroxyoctanoic acid	5.5%
3-Hydroxydecanoic acid	1.9%
10-Hydroxydecanoic acid	21.6%
10-Hydroxy-2-decenoic acid	31.8%
3, 10-Dihydroxydecanoic acid	1.8%
Dicarboxylic acids	
Octandioic acid	0.4%
Decandioic acid	1.4%
Dec-2-endioic acid	2.7%

ส่วนประกอบ	ปริมาณ
Simple fatty acids	
Octanic acid	0.1%
Others	
p-Hydroxybenzoic acid	trace
Gluconic acid	24.0%
Undetermined & others	8.4%
Sterols	
24-methylene cholesterol	50.0 µg/g
β-Stigmasterol	20.0 µg/g
Δ ⁵ -Avenasterol	15.0 µg/g
Cholesterol	10.0 µg/g
Stigmasterol	2.0 µg/g
Δ ⁷ -Avenasterol	0.8 µg/g
(Tangpraprutgul, 1992)	
Testosterone	2,213.4
Estradiol-17	381.6
Progesterone	310.7
Cortisol	181.2
E ₁ -3-glucuronide	15,645.0
Pregnandiol-3-glucuronide	18,840.0

ตารางที่ ๕ กรดอะมิโนในรอยัลเจลลีจากผึ้งพันธุ์ (*A. mellifera*)

ส่วนประกอบ	มิลลิกรัม/๑๐๐ กรัม ของรอยัลเจลลีสด

(Artemis, et al, 1988)

ส่วนประกอบ	มิลลิกรัม/๑๐๐ กรัม ของรอยัลเจลลีสด
กรดอะมิโน (amino acids)	
Lysine	951
Histidine	613
Arginine	1,215
Aspartic acid	2,304
Threonine	439
Serine	639
Glutamic acid	1,447
Proline	610
Glycine	414
Alanine	489
Valine	597
Methionine	257
Isoleucine	698
Leucine	1,093
Tyrosine	576
Phenylalanine	820

นอกจากนี้ยังมีสารฮีสตามีน (histamine) สารที่มีฤทธิ์คล้ายอะซิติลโคลีน (acetylcholine) และสารที่มีฤทธิ์คล้ายอินซูลิน (insulin) กับเอนไซม์บางชนิด (สิริวัฒน์ วงษ์ศิริ และเพ็ญศรี ตั้งคณะสิงห์, ๒๕๒๙)

มาตรฐานของรอยัลเจลลีจากผึ้งพันธุ์

รอยัลเจลลีจากผึ้งพันธุ์ที่จำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป ได้มีการกำหนดคุณภาพ หรือที่เรียกว่า “มาตรฐานของรอยัลเจลลี” ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งการกำหนดมาตรฐานของรอยัลเจลลีในแต่ละประเทศแตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อย สำหรับมาตรฐานรอยัลเจลลีที่ใช้เป็นอาหารของประเทศญี่ปุ่น (Nakamura, 1985) และของประเทศไทย แสดงในตารางที่ ๖.

ตารางที่ ๖   มาตรฐานของรอยัลเยลลีจากผึ้งพันธุ์ที่ใช้เป็นอาหารของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

	รอยัลเยลลี		
	สด	แห้ง	ผลิตภัณฑ์
ความชื้น	๖๒.๕๐-๖๘.๕๐%	ไม่เกิน ๕.๐๐% (ไม่เกิน ๕.๐๐%)	
โปรตีน	๑๑.๐๐-๑๔.๕๐% (ไม่น้อยกว่า ๑๑.๐๐%)	๓๐.๐๐-๔๑.๐๐% (ไม่น้อยกว่า ๓๐.๐๐%)	
ความเป็นกรด	๓๒.๐๐-๕๓.๐๐ มิลลิลิตร ของ 1N.NaOH ต่อ รอยัลเยลลี ๑๐๐ กรัม		
10-hydroxy-2-deceoic acid	ไม่น้อยกว่า ๑.๔๐% (ไม่น้อยกว่า ๑.๕๐%)	ไม่น้อยกว่า ๓.๕๐% (ไม่น้อยกว่า ๓.๕๐%)	ไม่น้อยกว่า ๐.๑๖% (ไม่น้อยกว่า ๐.๑๖%)

(ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึง มาตรฐานรอยัลเยลลีของประเทศไทย ซึ่งออกโดยกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๒๒)

คุณสมบัติประโยชน์ของรอยัลเยลลี

คุณสมบัติประโยชน์ของรอยัลเยลลีที่เกิดจากสารซึ่งเป็นองค์ประกอบ
มีที่น่าสนใจมากหลายประการ เช่น

- ๑. 10-ไฮดรอกซี-2-เดคซีโนอิก แอซิด มีฤทธิ์ยับยั้งการเจริญของเชื้อแบคทีเรียบางชนิด เช่น *Bacillus subtilis* TISTRB, *Staphylococcus aureus* TISTR11B, *Escherichia coli* TISTR 371 (พิชญ์ นิมาชัยกุล, ๒๕๓๔) *S. aureus* FDA 209p *B. subtilis* Marburg 168 (Yatsunami and Echigo, 1985) นอกจากนี้ยังต้านทานกัมมันตรังสี และยับยั้งการเจริญของเซลล์มะเร็ง (พงศ์เทพ อัครธนกุล, ๒๕๒๘; แส่นัด หงษ์ทรงเกียรติ, ๒๕๓๑; สมพร ทิรัญรามเดช ๒๕๓๕)
- ๒. อะซิทิลโคลีน (acetylcholine) มีฤทธิ์ในการขยายเส้นโลหิต จึงช่วยลดความดันโลหิตได้ดีมาก
- ๓. สารที่มีฤทธิ์คล้ายอินซูลิน (insulin like substance) ช่วยลดระดับน้ำตาลในโลหิต

- ๔. เทสโทสเตอโรน (testosterone) ช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศชาย และเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ
- ๕. กรดแพนโทธีนิก (pantothenic acid) ช่วยลดความเครียด และบำรุงผิวพรรณ
- ๖. วิตามินบี ๑ (thiamine) ช่วยให้หัวใจแข็งแรง สร้างเนื้อเยื่อ ช่วยระบบประสาทและกล้ามเนื้อ
- ๗. วิตามินบี ๒ (riboflavin) ช่วยให้มึนสายตาสี สร้างเนื้อเยื่อ ผิว สร้างฮอร์โมนให้กับร่างกาย และเปลี่ยนโปรตีนให้เป็นพลังงาน
- ๘. วิตามินบี ๖ (pyridoxin) ช่วยสร้างเม็ดโลหิตแดงและเม็ดโลหิตขาว เสริมสร้างความสมบูรณ์ในการสืบพันธุ์ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างกระดูกและฟัน
- ๙. วิตามินบี ๕ (niacin) ช่วยในเรื่องของความจำเสื่อม ย่อยอาหาร ป้องกันโรคผิวหนัง เบื่ออาหาร และหน้ามืด
- ๑๐. ไบโอดีน (biotin) ช่วยเสริมสร้างต่อมเหงื่อ เยื่อประสาท และช่วยลดโรคไขข้อในผู้สูงอายุ

๑๑. อินโนสิทอล (inositol) ช่วยป้องกันการสร้างไขมันในตับ ป้องกันรักษาไตและตับ

๑๒. กรดโฟลิก (folic acid) ช่วยป้องกันโรคโลหิตจางและสร้างเม็ดเลือด

ในปัจจุบันนี้ได้มีผู้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับ รอยัลเยลลีเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ก่อให้เกิดวงจรทางธุรกิจ และเกษตรกรรมขึ้นใหม่อีกวงจหนึ่ง นั่นคือ การเลี้ยงผึ้งเพื่อนำ รอยัลเยลลีออกขาย ไม่ว่าจะเป็นการขายแบบรอยัลเยลลีสด หรือนำ มาแปรรูปในรูปแบบของการทำเป็นแคปซูลหรืออัดเม็ด รวมทั้งการ ขายวัตถุดิบเพื่อการส่งออกให้กับชาวต่างประเทศนำไปแปรรูปแล้ว นำกลับมาขายให้คนไทยเราได้อีก สิ่งเหล่านี้ก็ได้มีการใช้ประโยชน์กัน ได้มากขึ้นแล้วเช่นกัน

ตารางที่ ๗ การนำเข้ารอยัลเยลลีสดของประเทศญี่ปุ่นจากประเทศไทย

พ.ศ.	ปริมาณ (กก.)
๒๕๒๘	๒,๐๓๔
๒๕๒๙	๕,๕๓๖
๒๕๓๐	๗,๙๑๗
๒๕๓๑	๗,๙๕๒
๒๕๓๒	๑,๗๒๙
๒๕๓๓	๗,๓๘๖
๒๕๓๔	๓,๔๒๓
๒๕๓๕	๙,๔๓๘

ทางบริษัท โดมอนด์แอนด์โกลด์ จำกัด ซึ่งถือได้ว่าเป็น ผู้ริเริ่มการผลิตรอยัลเยลลีขาย และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ เลี้ยงผึ้งมากขึ้น โดยได้ให้การสนับสนุนต่อเกษตรกรผู้เกี่ยวข้องมา โดยตลอด ได้คิดค้นผลิตภัณฑ์นมผึ้งแปรรูปในรูปแบบของแคปซูลขึ้น มาเป็นรายแรก เพราะบริษัทนี้ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์

อย่างมากมายของรอยัลเยลลี รวมทั้งมีความเสียดยการสูญเสียเปล่า ของธรรมชาติ จากมวลดอกไม้ที่ต้องร่วงโรยไปตามกาลเวลา อีกทั้งได้ เล็งเห็นถึงประโยชน์ ในเรื่องของการช่วยส่งเสริมรายได้พิเศษให้แก่ เกษตรกรในการเลี้ยงผึ้ง โดยได้รับการร่วมมือจากนักวิชาการรวม ๗ สถาบัน ในการที่ได้พยายามจะเอาธรรมชาติที่เคยสูญเสียเปล่าเหล่านั้น นำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอาหารเสริมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อ สุขภาพและร่างกายของมนุษย์เราได้ดีขึ้นแล้ว

นอกจากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น บริษัท โดมอนด์แอนด์ โกลด์ จำกัด ยังมีนโยบายที่จะผลักดันผลิตภัณฑ์ “รอยัลเยลลี” ให้ เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยเรา เช่นเดียวกับ “โสม” ที่ได้ เป็นเอกลักษณ์ของเกาหลี ซึ่งโสมนั้นยังจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการ บริโภค เช่น ถ้ายังอยู่ในวัยเด็กเกินไป หรือสูงอายุเกินไป ก็มักจะ บริโภคโสมไม่ได้ แต่รอยัลเยลลีจากผึ้งนั้น เราสามารถที่จะบริโภคได้ ทุกเพศและทุกวัย มีประโยชน์ดีทั้งสิ้น

จากประโยชน์และคุณค่าอันมหาศาลของผลิตภัณฑ์รอยัลเยลลี นั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าถึงเวลาแล้วที่เราควรจะเร่งส่งเสริม การผลิตรอยัลเยลลีให้เป็นอุตสาหกรรมกันอย่างจริงจัง เพราะใน ประเทศของเรานั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรจากมวลดอกไม้ต่าง ๆ มากมาย เราคนไทยจึงควรจะหันมาใช้ทรัพยากรอันมีคุณค่านี้ให้เกิด ประโยชน์ แทนที่จะปล่อยให้ต่างชาติเข้ามาครอบงำผลประโยชน์อันมี ค่านี้ไปเสียเปล่า ๆ อีกต่อไป

เพราะฉะนั้น เราควรจะสนับสนุนผลิตภัณฑ์รอยัลเยลลีให้เป็น สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยของคนไทยเรา และเพิ่มผลผลิตให้ เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจ เพื่อการส่งออกต่อไปได้เพิ่มขึ้นในภายหน้า

บัดนี้ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เรคนไทยทั้งชาติจะได้ช่วยกันสร้าง ความเป็นเอกลักษณ์ที่ดีอีกอย่างหนึ่งให้เป็นที่ปรากฏต่อสายตาของ ชาวโลก นั่นคือ การร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริมการเลี้ยงผึ้ง แล้วผลิต และบริโภค “รอยัลเยลลี” ที่มีคุณภาพ รวมทั้งจัดให้มีการส่งออกขาย ต่างประเทศให้ได้แพร่หลายยิ่ง ๆ ขึ้น เช่นเดียวกับโสมที่ทำชื่อเสียงให้ แก่ประเทศเกาหลีอยู่ในปัจจุบันนี้

กฎหมายสำหรับประชาชน

มรดกและการประนีประนอม

ลลิตย์ เล็งไธสง

เมื่อกลางคืนหมดฤดูที่ผ่านมา มีเสียงแว่วทางโทรศัพท์บอกว่าผู้โทรเป็นคนบ้านเดียวกับผม มาทำมาหากินอยู่ที่พืทยา บอกผมว่าจะมาพบผม

ถึงวันนัดหมาย ก็มีรถแท็กซี่มาจอดที่หน้าบ้าน มีชายวัยกลางคนย่างเท้าออกมาจากรถ ผมออกไปต้อนรับที่หน้าบ้าน ได้ต้นมะม่วงซึ่งแผ่กิ่งก้านสาขาไปทุกทิศเป็นที่พักพิงของเหล่าปักษีทั้งหลาย เจ้ากางเขนตัวหนึ่งหวีดร้องราวกับว่ามันทักทายอาคันตุกะผู้ไม่เคยมาเยือน ผมเองก็จำเขาไม่ได้ว่าเป็นลูกเต้าเหล่าใคร เพราะเขาเป็นเด็กรุ่นหลังซึ่งผมจากเขามานับสิบปี ชักไข่ไล่เสียงจึงรู้ว่าเป็นลูกบ้าน เปลือยชื่อว่า เต่ง ลูกแม่ซาตา

“มีต้นไม้น่าอยู่นะพ่อนะ”

นายเต่งทักผมพร้อมกับยกมือไหว้

“มันเป็นปอดของพ่อละ ให้ทั้งความร่มเย็นและกรอง

อากาศ มินกด้วย” ชีให้เต่งดูรั้งนกกระปูดที่ปลายกิ่งมะม่วง มีลูกตัวน้อย ๆ ตัวหนึ่งชูคออ้าปากขออาหารจากแม่ของมัน แล้วจึงพาเข้าไปในห้องรับแขก ผมชอบแก อย่างหนึ่งที่ไม่สู้บุหรี เพราะที่บ้านผมมีสิ่งจำเป็นทุกอย่าง ยกเว้นที่เชี่ยบุหรี เพราะผมไม่ชอบสู้บุหรีเอาจาก ๆ

ตาเต่งทอดตัวลงหนึ่งที่เก้าอี้ยาวส่วนผมหนึ่งที่โต๊ะทำงานหันหน้าเข้ามาคุยด้วย

“มีอะไรให้ช่วยเหลือหรือลูก” ผมเริ่มเรื่อง

“มีชีพ่อ ไม่งั้นก็ไม่ได้มาหา” ตาเต่งตอบด้วยสีหน้าและนัยน์ตาที่เต็มไปด้วยความกังวล แกเล่าว่า

“คืออย่างนี้พ่อ แม่ผมตาย พ่อก็คงรู้ พี่แพงก็ตายไปก่อนแม่ ขณะนี้มีพี่น้องเหลืออยู่ ๔ คนเป็นทายาท คือ พี่แสง คนโต, พี่เอ็น คนรอง พี่ไข่ คน

หลัง และผมคนสุดท้าย เป็นผู้รับมรดกแม่”

“แล้วพี่แพงมีลูกไหม”

ผมขัดจังหวะ

“ถ้ามีแล้วเป็นยังงี๋ครับ”

ตาเต่งถาม

“ถ้าพี่แพงมีลูก ลูกของพี่แพงทั้งหมดก็มีสิทธิรับมรดกแทนพี่แพงนะซี รวมกันได้มรดกหนึ่งส่วนเท่ากับพวกคุณ”

ผมตอบ

“ไม่มีครับ แกตายแต่ยังหนุ่มก่อนแต่งงาน” ตาเต่งตอบอ่อย ๆ และขอให้ผมเล่าถึงการตกทอดมรดกเล็กน้อย ก่อนคุยกันต่อไป

ผมเล่าต่อ

“มรดกคือกองทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากผู้อื่น และหน้าที่ที่จะต้องใช้หนี้ที่ผู้ตายทำไว้ด้วย”

“หมายความว่าทายาท

ต้องชำระหนี้แทนเจ้าของมรดก
อย่างนั้นหรือครับ” ตาเต่งถาม

“เขาเรียก เจ้ามรดก ไม่ใช่
เจ้าของมรดก” แล้วพวกเขาก็
หัวเราะกันก่อนผมจะอธิบายต่อ

“ทายาทมีหน้าที่ใช้หนี้
แทนเจ้ามรดกด้วย แต่เอา
ทรัพย์สินมรดกชำระ ไม่ต้องควัก
กระเป๋าเอง ทหมดแล้วก็แล้วไป”

“ทายาทมีกี่คนครับ
เห็นบางคนก็ได้รับทรัพย์สิน
กรรม” ตาเต่งถาม

“ผู้รับทรัพย์สินตามพินัย
กรรม เรียกว่าผู้รับพินัยกรรม
บางทีก็เรียกว่า ทายาทตาม
พินัยกรรม ส่วนทายาทแท้ๆ
โดยสายเลือดนั้นมี ๖ ชั้น เรียก
ว่า ทายาทโดยธรรม แต่ละชั้น
อาจมีหลายคนซึ่งจะต้องเฉลี่ย
มรดกคนละเท่าๆ กัน เหมือน
ตาเต่งนี้แหละ” ผมตอบ

“โอ้ยมันไม่เท่าหรือครับ
พี่ใช้กับพี่แสงได้ตั้งเยอะ ผมกับพี่
เอ็นได้นิดเดียว ผมสงสัยพี่เอ็น
เพราะแกไม่มีสามี เลยให้แกทำ
กินคนเดียว” ตาเต่งตอบเชิง
น้อยใจ

“ก็ตาเต่งไปยอมเขาเอง
นี่” ผมแก้มือเท้า แล้วผมก็กล่าว

ถึงลำดับทายาทให้ฟัง คือ

“(๑) ผู้สืบสันดาน

(๒) บิดา มารดา

(๓) พี่น้องร่วมบิดามารดา
เดียวกัน

(๔) พี่น้องร่วมบิดา หรือ
ร่วมมารดาเดียวกัน

(๕) ปู่ ย่า ตา ยาย

(๖) ลุง ป้า น้า อา”

“เขาจะแบ่งกันยังไง คน
ตั้งเยอะตั้งแยะ” ตาเต่งถาม

“ไม่หรอกตาเต่งถ้าอันดับ
ต้นยังอยู่ อันดับถัดไปก็อด เว้น
แต่ผู้สืบสันดานของผู้ตายใน
อันดับ ๑ ไม่ตัดบิดามารดาผู้ตาย
ซึ่งอยู่ในอันดับที่ ๒ โดยให้บิดา
มารดาได้คนละส่วนเท่ากับบุตร
ผู้ตาย” ผมตอบ

“ผู้สืบสันดานนี้ใครพ่อ
ฟังแล้วทะแม่งหู” ตาเต่งถาม

“ก็คือ ลูก หลาน หรือ
เหลนของผู้ตายนั่นเอง เป็นผู้สืบ
สายโลหิตลงมา” ผมตอบ

“แล้วผิวหรือเมียของผู้
ตายล่ะไม่เห็นพูดไว้เลย” ตาเต่ง
ไล่ผม

“คู่สมรสใหม่ คู่สมรส
ต้องจดทะเบียนนะ

ถ้าผู้ตายมีลูก (อันดับ ๑)

คู่สมรสจะได้เท่ากับลูกคนหนึ่ง

ถ้าผู้ตายไม่มีลูก มีแต่
พ่อหรือแม่ หรือทั้งสองคน หรือ
มีพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือผู้
รับมรดกแทนคู่สมรสของผู้ตาย
แบ่งเอาไปกึ่งหนึ่งเลย พ่อกับแม่
หรือพี่น้องผู้ตายได้เพียงกึ่งเดียว
ก็คนก็ช่าง

ถ้าผู้ตายไม่มีลูกมีแต่
และไม่มีพ่อไม่มีแม่ ไม่มีพี่น้อง
ร่วมท้องเดียวกัน แต่มีทายาท
อันดับหลังดังกล่าว (อันดับ ๕)
ลงไป คู่สมรสจะได้ ๒ ใน ๓ ส่วน

ถ้าทายาทแต่ละอันดับมี
หลายคน จะได้คนละส่วนเท่าๆ
กัน เว้นแต่จะตกลงแบ่งกันเอา
เอง” ผมอธิบาย

“ตกลงกันที่ว่ำนั่นคง
เหมือนพวกผมแบ่งกันขณะนั้นมั้ง
ครับพ่อ” ตาเต่งถาม และผมก็
พยักหน้าก่อนตาเต่งจะเล่าต่อไป
ว่า

“เมื่อแม่ตายแล้ว พวก
ผมก็พากันแบ่งมรดกกัน ผมกับ
พี่เอ็นซึ่งเป็นพี่สาวคนเดียวที่ไม่
ได้แต่งงาน อายุ ๖๒ ปีแล้ว ได้
มรดกร่วมกับผม ๔ แท่ง คือ

๑. ที่นาดอนปู่ตา เนื้อที่
ไม่ถึงไร่ เป็นที่ดิน น.ส. ๓ พี่

หวินสามี่พี่ไช้เป็นคนขอออกใน
ชื่อของเขาเนื้อที่ ๓ งานเอง

๒. ที่นาตอนกลาง เนื้อที่
๔ ไร่ เป็นที่ น.ส. ๓ เหมือนกัน
มีชื่อพี่หวินเหมือนกัน

๓. มีบ้านเป็นโฉนด เนื้อ
ที่ราว ๑ ไร่เศษ เขาแบ่งให้พวก
ผม ๑ ใน ๓ เป็นที่มีโฉนดในชื่อ
พี่หวิน อันนี้ปักป้ายหมายเขต
กันแล้ว

๔. ที่นาหนองสะพัง ประ
มาณ ๑๔ ไร่ พวกผมได้ราว ๔
ไร่เศษ เป็นที่มีมือเปล่า สด. ๑ ก็
ไม่มี ไม่มีอะไรทั้งนั้น พวกผู้ใหญ่
บ้าน กำนัน ก็ได้พากันไปเป็น
สักขีพยาน จัดการแบ่งให้พวก
ผมเหมือนกัน”

“ได้เขียนหนังสือหนึ่ง
หากันไว้บ้างหรือเปล่า” ผม
ขัดจังหวะขึ้นด้วยความเป็นห่วง

“เขียนครับ” ตาเต่งตอบ
ผม ซึ่งผมก็อุ่นใจ เพราะการ
แบ่งมรดกโดยวิธีตกลงกันว่าคน
นั้นได้นั้นคนนี้ได้ นี้ อย่างกรณี
ความตัวอย่างนี้เป็นเรื่องความ
ตกลงกันในลักษณะสัญญา
ประนีประนอมยอมความ อัน
ความประนีประนอมยอมความ
นั้น เป็นการผ่อนผัน ทันทหน้า

เข้าหากัน แต่จะบังคับกันได้ก็ต่อ
เมื่อได้ทำเป็นหนังสือ ลงลายมือ
ชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบตัวแทน
ของฝ่ายนั้น ตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
๘๕๑ แต่ผมต้องตกใจเมื่อตา
เต่งได้เล่าต่อไปว่า

“ในสัญญานั้นระบุไว้ให้
ผมจ่ายเงินให้พี่หวินกับพี่ไช้
๕,๐๐๐ บาท ผมได้นำเงินไปชำระ
เขาเมื่อต้นมกราคม ปี ๒๕๓๖
นี่เอง พอชำระเงินเสร็จ พวก
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านก็พากันฉีก
สัญญานั้นทิ้ง”

ผมได้แต่ร้องพุดโธ และ
มือกุมขมับ เพราะสัญญายอมที่
ว่านั้นน่าจะได้นำมาใส่กรอบ
กระจกแขวนไว้เป็นหลักฐาน
เพื่อนายหวิน นางไช้กลับคำว่า
ไม่ได้แบ่งจะได้เอาเอกสารนั้นมา
ยื่น ผมจึงถามต่อไปว่าได้เข้า
ครอบครองที่ดินที่เขาแบ่งให้
หรือยัง ตาเต่งก็ตอบว่าได้เข้าไป
ครอบครองแล้ว ทำให้ผมโล่งใจ
ผมจึงถามต่อไปว่า “มีปัญหาอะไร
ให้พ่อช่วยเหลือล่ะ”

“ปัญหาก็คือ โฉนดที่ดี
น.ส. ๓ ก็ดี พี่หวินไปขึ้นเป็นชื่อ
ของพี่หวินหมด ไม่มีชื่อทายาท

อื่นสักคนเดียว อย่างนี้ผลจะ
เป็นอย่างไร” ตาเต่งถาม

“การที่นายหวินมีชื่อใน
หนังสือสำคัญเท่านั้น เป็น
เพียงถือแทนทายาททั้งหลาย
เท่านั้น นายหวินไม่มีสิทธิอะไร
เลย เพราะไม่ใช่ทายาทของแม่
ขาดา”

“แล้วที่พวกผมแบ่งกัน
นั้น จะมีผลอะไรไหมครับ” ตาเต่ง
ถามต่อ

“มีสิ ไม่เงินจะแบ่งกันไป
ทำไม พ่อแม่ขาดาตาย มรดก
ทุกชนิดก็ตกมายังพวกลูก ๆ ทุก
คน ๆ ละเท่า ๆ กัน เป็น
กรรมสิทธิ์ร่วมกัน ใครจะว่าตน
ได้ส่วนไหนไม่ได้ เมื่อพวกลูก ๆ
มาตกลงแบ่งกันปักป้ายหมาย
เขตเช่นนี้แล้วก็จะแบ่งส่วนออก
มาตามข้อตกลง พวกคุณก็ได้
ตามที่พี่ไช้แบ่งให้” ผมตอบ แล้ว
ถามว่าหมดปัญหาหรือยัง

“ยังพ่อ ยัง คือวันที่ผม
นำเงินไปชำระพี่ไช้เขา ๕,๐๐๐
บาทนั้น พี่หวินเขาไม่ยอมมอบ
น.ส. ๓ ๒ ไปให้พ่อว่าอยากได้
ต้องเอามาอีก ๕,๐๐๐ บาท ก็
ผมให้ไปแล้วจนฉีกสัญญาทิ้ง จะ
มาเอาอะไรกับผมอีก” ตาเต่งพุด

ด้วยความน้อยใจ และพูดต่อไปว่า

“ไอโหนดที่บ้านนั้น พี่หวินยังไปแจ้งบอกว่าเป็นมรดกนายbudตาพ่อของเขา แทนที่จะบอกว่าเป็นมรดกแม่ผม แบบนี้มันแจ้งเท็จนี่ครับ”

ผมต้องปลอบใจ และชี้แจงข้อกฎหมายให้ฟังว่า

“นายหวินทำผิดเอามาก ๆ เป็นการแจ้งความเท็จ มีผิดทางอาญามาก ๆ เลยทีเดียว ปัญหาจะเกิดตอนที่พวกคุณไปขอเข้าชื่อในโหนดกับนายหวินนะซี ทางเจ้าพนักงานที่ดินจะหาว่าคุณซื้อจากนายหวินไม่ใช่รับมรดกของแม่ขาดา ต้องเสียภาษีเงินได้ เพราะตามหลักฐานไม่ใช่การรับมรดกของแม่ขาดา” ผมพูดยังไม่จบตาแดงก็สอตขึ้นอีก

“ถ้าเป็นการรับมรดกไม่ ต้องเสียภาษีเงินได้หรือใจครับ”

“ไม่เสียหรอก ประหยัดไปหลายสตางค์เชียวละ” ผมตอบ

“แล้วที่ น.ส. ๓ ส่วนในนั้นจะทำยังไงจึงจะได้เป็นชื่อของพวกเขาผม” ตาแดงถาม

“ต้องให้นายหวินขอแก้” ผมตอบด้วยรู้สึกไม่สบายใจในความไม่เชื่อของนายหวิน ผมจึง

นัดหมายเพื่อไปเจรจา

ผมขับรถจากกรุงเทพฯ ไปจนถึงบ้านเปลือยซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ผมเกิด ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเสียว น้ำเค็มปลาดายระยะหนึ่ง และรัฐบาลเปรมีได้ไปพัฒนาจนน้ำหายเค็มไปแล้ว

ถึงวันนัด ตาแดงไปรอรับผมอยู่ที่บ้านเปลือย ส่วนพวกผู้ใหญ่และกำนันรออยู่ที่วัด ในวัด ผมรู้สึกชื่นใจ เพราะวัดบ้านได้กลายเป็นวัดป่าตามที่ผมปรารถนา แสนร่มรื่นน่าชื่นใจ ไม่มีคนถากหญ้าเหมือนเมื่อก่อน ได้ทราบข่าวชาวบ้านออกมาหลบลมร้อนอยู่ที่ไร่ร่มไม้ในวัดโน่น ไม่นานหลังจากเดินดูรอบ ๆ วัด พวกเราก็พากันเข้าไปในศาลาวัด พร้อมด้วยกำนันประดิษฐ์ซึ่งเป็นกำนันเก่า ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยอีก ๒ คนมาพร้อมหน้า กับชาวบ้านที่มาเป็นสักขีพยาน และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ผมนั่งตรงกลางเหมือนพ่อขุนสมัยสุโขทัย นายหวินยืนย่นจะเอาเงินจากตาแดง อีก ๕,๐๐๐ บาท จึงจะมอบ น.ส. ๓ ให้ ซึ่งไม่ถูกเลย เพราะได้ทำสัญญากันไว้ว่าจะเอา

เพียง ๕,๐๐๐ บาท และได้ไปแล้ว แม้สัญญาจะถูกรื้อถอนหรือสูญหายก็ยังผูกพันคู่กรณีอยู่ คนโน้นก็ต่อว่า คนนี้ก็ต่อว่า แต่ นายหวินก็ยังโก่งคอยืนย่น เหมือนกับไก่โด้งหน้าหมันตูด ผมเองไม่อยากรุนแรงเพราะทุกฝ่ายก็เสมือนญาติ ฟังดูทางฝ่ายนางไขก็รู้สึกว่าได้โอบอุ้มตาแดง น้องชายอยู่ไม่น้อย ตาแดงน่าจะให้เงินที่ได้สักจำนวนหนึ่ง ก่อนอื่น ผมบอกให้นายหวินเอา โหนดและ น.ส. ๓ มามอบให้ผม แล้วจึงขอมติที่ประชุมว่าเห็นควรให้ตาแดงใช้เงินแก่นายหวิน อีกหรือไม่ ถ้าให้ ควรเป็นเท่าใด ที่ประชุมตัดสินใจแบ่งคนละครึ่ง คือ ๒,๕๐๐ บาท แต่นายหวินจะเอา ๓,๐๐๐ บาท ผมขยิบตาให้ตาแดงยอม ในที่สุดตาแดงก็ยอมให้พี่สาวอีก ๕๐๐ เป็น ๓,๐๐๐ บาท ที่ประชุมปรบมือลั่นศาลาพร้อมกันนั้นตาแดงก็ก้มลงกราบพี่สาวพี่เขย อโหสิกรรมไป ผมได้จัดแจงเขียนสัญญายอมให้ใหม่แทนที่อันเดิม แล้วให้ทุกฝ่ายเซ็นกันไว้ ส่วน น.ส. ๓ นั้น คู่กรณีตกลงให้ผมนำมาเก็บไว้ จนกว่าตาแดงจะมีเงินไปให้นาย

หวิน จึงจะมีการโอนเปลี่ยนชื่อกัน ตาแดงดีดรถผมออกมาอำเภ เพื่อถ่ายเอกสารสัญญายอมและ น.ส. ๓ ของนายหวินผู้ที่เกี่ยวข้องให้นายหวินเก็บไว้ชุดหนึ่ง

ท่านผู้อ่านที่รัก การแบ่งปันมรดกทำนองนี้ทำกันบ่อยในชนบท แต่มักไม่ทำเป็นหนังสือ ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาได้ ถ้าภายหลังอีกฝ่ายหนึ่งเขาปฏิเสธว่าไม่ได้ทำ ควรจะได้ทำเป็นหนังสือ และลงลายมือชื่อกันไว้ด้วย และควรจะทำหลายชุดเพื่อจะได้ยึดกันไว้ฝ่ายละชุด เมื่อฝ่ายหนึ่งปฏิเสธจะได้ใช้เอกสารนั้นยืนยันการแก้ชื่อหรือใส่ชื่อในเอกสารสิทธิก็จำเป็น เพราะถ้าไม่ใส่ชื่อหากนายหวินนำไปโอนขายให้แก่อื่น ทางทะเบียนเจ้าของที่แท้จริงอาจเสียเปรียบบุคคลภายนอก ผู้ซื้อโดยสุจริตได้

การเพาะเลี้ยงกบ

กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากสถานการณ์ความเป็นอยู่ในปัจจุบันที่มีอัตราประชากรมนุษย์เพิ่มขึ้น ๆ และปริมาณความต้องการในการบริโภคเพิ่มขึ้นติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกันที่ทรัพยากรธรรมชาติหรือแม้แต่ผลผลิตทางการเกษตรลดน้อยลงเป็นไปในลักษณะผกผัน โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรของพี่น้องเกษตรกรที่ต้องอาศัยความชุ่มชื้นจากธรรมชาติถึง ๗๕% นอกจากนั้นแล้วยังต้องพบกับความผิดหวังเมื่อจำหน่ายผลผลิตไม่ได้ราคา หรือถูกพ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นต้นเหตุที่ทำให้

เกษตรกรต้องชวนขายหาแนวทางการประกอบอาชีพใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การขุดบ่อเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ ฯลฯ แต่สำหรับการเลี้ยงกบนั้น ปัจจุบันเป็นที่สนใจแก่เกษตรกรเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะกบเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย ใช้เวลาน้อย ลงทุนน้อย ดูแลรักษาง่าย และจำหน่ายได้ราคา คู่กับการลงทุน โดยเฉพาะในปัจจุบันมีตลาดต่างประเทศที่ต้องการสินค้ากบเปิดกว้างมากขึ้น กบนาที่เป็นผลผลิตของเกษตรกรเมืองไทยจึงมีโอกาสส่งจำหน่ายไปยังต่างประเทศมากขึ้นเช่นกัน และสาเหตุอีกอย่างหนึ่งที่มีผู้หันมา

เลี้ยงกบก้นมากขึ้น เพราะปริมาณกบที่อยู่ตามแหล่งธรรมชาติมีจำนวนลดน้อยลงทุกที ๆ เนื่องจากแหล่งที่อยู่อาศัยของมันถูกเปลี่ยนแปลงเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ รวมทั้งการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การใช้สารพิษกำจัดศัตรูพืช การใช้ยากำจัดวัชพืช กำจัดปูนา ล้วนแล้วแต่มีส่วนทำลายพันธุ์กบในธรรมชาติให้หมดสิ้นไปแต่ละปี ๆ ทั้งนี้รวมทั้งการจับกบมาจำหน่ายหรือการประกอบอาหารโดยไม่มีการละเว้นกบเล็กกบน้อย เป็นการตัดหนทางการแพร่พันธุ์โดยสิ้นเชิงอีกด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้เลี้ยงกบหลายรายต้อง

ประสบความล้มเหลวในการเพาะเลี้ยงกบ อันเนื่องจากการไม่เข้าใจการเลี้ยง โดยเฉพาะไม่เข้าใจในอุปนิสัยใจคอของกบซึ่งมีความสำคัญเพื่อประกอบการเลี้ยง เช่น กบมีนิสัยดุร้าย และชอบรังแกกัน การเลี้ยงกบคละกันโดยไม่คัดขนาดเท่า ๆ กันในบ่อเดียวกัน เป็นเหตุให้กบใหญ่รังแกและกัดกินกบเล็กเป็นอาหาร หรือไม่รู้ว่านิสัยใจคอของกบเป็นสัตว์ที่ชอบอิสระเสรี เมื่อสภาพที่เลี้ยงมีลักษณะโปรง เช่น เป็นอวนไนลอน ทำให้กบสามารถมองเห็นตัวศัตรูภายนอกมันจะกระตือรือร้นที่จะดิ้นรนหาทางออกไปสู่โลกภายนอก

นอก โดยจะกระโดดชนอวน
ในลอนจนปากบาดเจ็บและเป็น
แผลเป็นเหตุให้ลดการกินอาหาร
หรือถ้าเจ็บมาก ๆ ถึงกับกิน
อาหารไม่ได้เลยก็มี อย่างไรก็ตาม
เอกสารคำแนะนำเรื่องการเลี้ยง
กบนี้ จะแนะนำวิธีการเลี้ยงทั้ง
แบบกึ่งพัฒนาและการเลี้ยงแบบ
พัฒนา ทั้งนี้เพื่อผู้ที่สนใจจะได้
ศึกษาวิธีการเลี้ยงแต่ละแบบ
เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่
ทุนทรัพย์ และสิ่งแวดล้อมต่อไป

การเลือกสถานที่ที่จะสร้าง คอกกบ หรือบ่อเลี้ยงกบ

๑. ควรเป็นที่ที่อยู่ใกล้
บ้าน สะดวกต่อการดูแลรักษา
และป้องกันศัตรู
๒. เป็นที่สูง ที่ดอน เพื่อ
ป้องกันน้ำท่วม
๓. พื้นที่ราบเสมอ สะ-
ดวกต่อการสร้างคอกและแอ่ง
น้ำในคอก
๔. ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อ
สะดวกต่อการถ่ายเทน้ำ
๕. ให้ห่างจากถนน เพื่อ
ป้องกันเสียงรบกวน กบจะได้พัก
ผ่อนเต็มที่และโตเร็ว

บ่อหรือคอกเลี้ยงกบ

ที่จะทำบ่อเลี้ยงกบ ไม่
ว่าจะเป็นสภาพบ่อปูนหรือคอก
เลี้ยง จะต้องไม่ควรอยู่ไกลจากที่
อยู่อาศัยมากนัก เพราะศัตรูของ
กบมีมาก โดยเฉพาะกบนั้นเมื่อ
ตกใจเพราะมีภัยมามันจะไม่ส่ง
เสียงร้องให้เจ้าของรู้เหมือนสัตว์
อื่น ๆ ศัตรูของกบส่วนมากได้แก่
งู นก หนู หมา แมว และที่
สำคัญที่สุด ได้แก่ คน ดังนั้น
ถ้าบ่อเลี้ยงหรือคอกเลี้ยงกบอยู่
ห่างจากที่อยู่อาศัยมาก ก็จะถูก
คนขโมยจับกบไปขายหมด นก
นั้นมันทั้งกลางวันและกลางคืน
นกกกลางคืนโดยเฉพาะนกเค้า-
แมวสามารถลงไปอยู่ปะปนและ
จับกบกินอย่างง่ายตาย แมว
นับว่ามีส่วนทำลายกบมาก เพราะ
ถึงแม้มันจะจับกบกินก็เพียงตัว
เดียวแล้วก็อิ่ม แต่เมื่ออิ่มแล้ว
มันก็ยังจับกบตัวอื่น ๆ มาหยอก
เล่นและทำให้กบตายในที่สุด

พันธุ์กบที่นำมาเลี้ยง

กบที่เหมาะสมจะนำมา
ทำการเพาะเลี้ยงนี้ ได้แก่ กบนา
ซึ่งถ้าเลี้ยงอย่างถูกต้องตามวิธี

การและใช้เวลาเพียง ๔-๕ เดือน
จะได้กบขนาด ๔-๕ ตัว/กก.
เป็นกบที่มีความเจริญเติบโตเร็ว
โดยมีอัตราการแลกเปลี่ยนอาหาร
๓.๔ กก. ได้น้ำหนัก ๑ กก. ทั้ง
ยังเป็นกบที่มีผู้นิยมนำไปประกอบ
อาหารบริโภคกันมากกว่ากบพันธุ์
อื่น ๆ ลักษณะของกบนานั้น
ตัวผู้จะมีขนาดเล็กกว่าตัวเมีย
และส่วนที่เห็นได้ชัดก็คือ กบตัว
ผู้เมื่อจับพลิกท่ายขึ้นจะเห็นมี
กล่องเสียงอยู่ใต้คางแถว ๆ มุม
ปากล่างทั้งสองข้าง ในช่วงฤดู
ผสมพันธุ์กบตัวผู้จะเป็นผู้ส่ง
เสียงร้อง และในขณะที่ร้องนั้น
ส่วนของกล่องเสียงจะพองโต
และใส ส่วนตัวเมียนั้นจะมอง
ไม่เห็นส่วนของกล่องเสียง
ดังกล่าว กบตัวเมื่อก็ร้องเช่นกัน
แต่เสียงออกเบา ถ้าอยู่ในช่วง
ฤดูสืบพันธุ์ กบตัวเมียที่มีไข่แก่
จะสังเกตเห็นส่วนของท้องบวม
และใหญ่กว่าปกติ ขณะเดียวกับ
ที่กบตัวผู้จะส่งเสียงร้องบ่อยครั้ง
และสีของลำตัวออกเป็นสีเหลือง
อ่อนหรือมีสีเหลืองที่ใต้ขาเห็น
ชัดกว่าตัวเมีย ถึงอย่างไร สีของ
กบจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ

สิ่งแวดล้อมและที่อยู่อาศัย

สำหรับกบบลูฟร็อกจะ
แตกต่างไปจากกบนาอย่างเห็น
ได้ชัด โดยมีผิวหนังส่วนใหญ่เรียบ
แต่มีบางส่วนขรุขระและเป็นสี
น้ำตาลปนเขียว มีจุดสีน้ำตาล
ลักษณะเด่นเห็นชัด คือ มีส่วน
หัวที่เป็นสีเขียวเคลือบน้ำตาล
และที่ข้างท้องมีลายน้ำตาล ได้
ท้องเป็นสีขาว ขาทั้งสี่เป็นลาย
น้ำตาลดำ ลำตัวอ้วน โดยเฉพาะ
ส่วนท้องใหญ่กว่ากบนา กบที่โต
เต็มที่จะมีลักษณะกระเดียดไป
ทางอึ่งอ่าง ด้วยลักษณะประจำ
ตัวเช่นนี้จึงเป็นเหตุให้ไม่มีกบ
ชนิดนี้วางจำหน่ายทั้งตัวใน
ตลาดสด เพราะนอกจากจะมี
ลักษณะไม่ชวนให้ซื้อทามา
ประกอบอาหารแล้ว รสชาติของ
เนื้อกบบลูฟร็อกยังมีคุณภาพสู้
กบนาไม่ได้อีกด้วย ส่วนลักษณะ
กบตัวผู้ นั้นจะมีวงแก้วหูใหญ่อยู่
ด้านหลังตาและใหญ่กว่าตา และ
กบบลูฟร็อกตัวผู้ทุกพันธุ์ ได้คาง
จะเป็นสีเหลือง ส่วนกบตัวเมีย
จะเห็น วงแก้วหูเล็กกว่าตา
สำหรับผู้ที่จะคิดจะเลี้ยงกบบลูฟริ
อกจะต้องคำนึงถึงตลาด ถ้า

ท่านไม่มีตลาดต่างประเทศรองรับ หรือไม่ใช่พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ ควรเลี้ยงกบนาซึ่งมีตลาดทั้งในและนอกประเทศ อีกทั้งระยะเวลาเลี้ยงยังน้อยกว่าอีกด้วย

การเพาะพันธุ์กบ

โดยธรรมชาติ กบจะเริ่มจับคู่ ผสมพันธุ์ และวางไข่ในฤดูฝน ถ้าเกษตรกรมีพ่อแม่พันธุ์อยู่แล้ว ก็จะนำพ่อแม่พันธุ์ที่มีอายุ ๑ ปีขึ้นไป และเป็นกบที่จับคู่กันแล้ว นำไปเลี้ยงในบ่อเพาะ แต่อย่าจับผิดคู่กัน เพราะกบที่จับคู่กันแล้วถูกแยกออก เป็นคนละตัวและนำไปเลี้ยงในบ่อเพาะ ถ้าไม่ใช่คู่ของมันแล้วมันจะไม่ผสมพันธุ์กัน

การดูลักษณะเพศของกบ ถ้าเป็นกบตัวผู้จะเห็นกล่องเสียงอยู่ใต้คางทั้งสองข้าง ขากรรไกรเป็นลักษณะวงกลมสีคล้ำ เมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ กบตัวผู้จะส่งเสียงร้อง ส่วนของกล่องเสียงนี้จะพองโปน แต่ลักษณะเช่นนี้จะไม่มีในกบตัวเมียซึ่งตัวเมียนั้นเมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ ที่ส่วนท้อง

จะขยายใหญ่ และกบตัวเมียที่ยังมีไข่อยู่ในท้องจะมีความสากข้าง ลำตัวทั้งสองด้าน เมื่อใช้นิ้วสัมผัสจะรู้สึกได้ และเมื่อไข่ออกจากท้องไปแล้ว ปุ่มสากเหล่านี้ก็จะหายไป อนึ่ง กบตัวเมียก็จะส่งเสียงร้องเช่นกัน แต่เป็นเสียงที่เบามาก และกบตัวเมียที่รู้ตัวว่ามีไข่แก่อยู่ในท้องจะเป็นผู้เดินทางมาหาตัวผู้ตามเสียงร้อง

บ่อผสมพันธุ์หรือบ่อเพาะ อาจเป็นบ่อซีเมนต์หรือถังส้วม หรือจะเป็นกระชังมุงในลอนก็ได้ ภายในมีพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักตบชวาเล็ก ๆ แต่ไม่ควรมีน้ำสูงเกิน ๕ ซม. ถ้ามีน้ำมากจะไม่สะดวกในการที่ตัวผู้โอบรัดตัวเมีย และขณะที่ตัวเมียเบ่งไข่ซึ่งต้องใช้แรงขาหลังยันพื้นจนหัวที่มน้ำซึ่งถ้ามีน้ำมากขาหลังก็จะลอยน้ำทำให้ไม่มีกำลัง เป็นเหตุให้ไข่ออกมาไม่มาก และขณะที่กบตัวเมียปล่อยไข่ออกมา กบตัวผู้ก็จะปล่อยน้ำเชื้อออกมาผสมกับไข่ทันที อนึ่ง กบจะผสมพันธุ์และวางไข่ในช่วง ๐๔.๐๐-๐๖.๐๐ น. แต่ถ้าอากาศเย็นชุ่มฉ่ำ เช่น มีฝนตกพรำ อาจจะเลยไปถึง

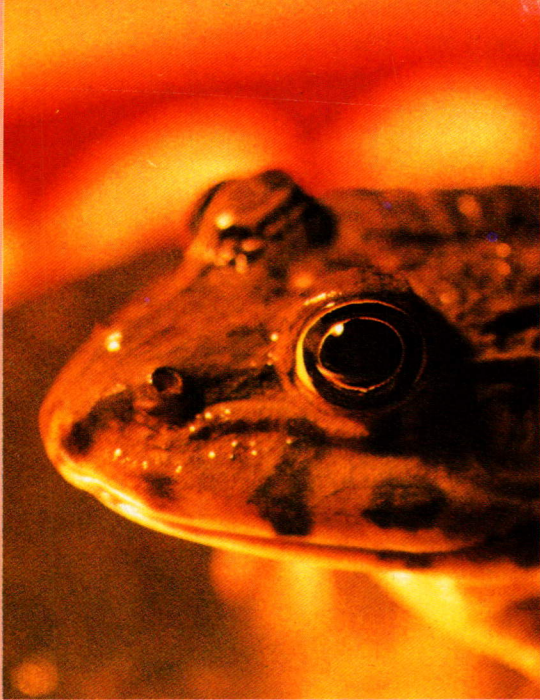
๐๘.๐๐ น. ก็ได้ เมื่อเห็นว่ากบออกไข่แล้วจึงนำพ่อแม่พันธุ์ออกจากบ่อเพาะเพื่อป้องกันไม่ให้ไข่แตกเนื่องจากการเคลื่อนไหวของกบ บ่อผสมพันธุ์นี้ เมื่อปล่อยพ่อแม่กบลงไปแล้วไม่ควรไปรบกวนหรือมีสิ่งอื่นใดทำให้กบตกใจ ซึ่งเป็นเหตุให้กบไม่ผสมพันธุ์และออกไข่ได้

การให้กบผสมพันธุ์และออกไข่นอกฤดู

ปัจจุบัน มีการดัดแปลงและเลียนแบบธรรมชาติเพื่อหลอกให้กบผสมพันธุ์และวางไข่ในฤดูอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ฤดูฝน โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน ทำให้มีลูกกบเลี้ยงได้ตลอดทั้งปี วิธีการเริ่มแรกด้วยการถ่ายเทน้ำเก่าในบ่อออกและนำน้ำใหม่ที่สะอาดใส่ลงไปแทน เป็นการเพิ่มความกระชุ่มกระชวยให้แก่กบในขั้นแรก ถ้าหากเป็นคอกเลี้ยงกบที่มีลักษณะเป็นบ่อซีเมนต์อยู่ตรงกลาง ก็ต้องใส่น้ำในบ่อให้เต็มอยู่เสมอ และจะต้องฉีดน้ำลงบนพื้นที่ภายในคอกให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ วันละ ๑-๒ ครั้ง โดยฉีด

น้ำทำฝนเทียมติดต่อกัน ๖-๗ วัน แล้วหยุดไปอีก ๖-๗ วัน พอถึงวันที่ ๘ เริ่มทำฝนเทียมขึ้นอีกเมื่อเวลา ๑๗.๐๐ น. โดยฉีดขึ้นไปบนหลังคาให้สูง ๔-๕ เมตร ฉีดให้ทั่วคอกประมาณ ๑๕ นาที พอตกลงกลางคอกจะส่งเสียงร้องเรียกหาคู่ ในวันที่ ๙ จึงทำฝนเทียมขึ้นอีกในช่วงเวลาเที่ยงและบ่าย ๒ ครั้ง ๆ ละ ๓๐ นาที ซึ่งกบจะร้องหาคู่ในเวลากลางวันที่กำลังฉีดน้ำอยู่ พอตกลงกลางคอกให้สังเกตดู กบจะเริ่มกระโดดเล่นน้ำและจับคู่กัน จึงนำกบที่จับคู่กันไปใส่ลงในบ่อเพาะในตอนหัวค่ำ ควรฉีดน้ำในบ่อเพาะนี้ให้ชุ่มทั่วบ่อประมาณ ๑๕ นาที แล้วให้สังเกตว่ากบที่ปล่อยเป็นคู่่นั้นมีการแยกคู่กันหรือไม่ ถ้าไม่แยกคู่กบจะออกไข่ประมาณ ๐๔.๐๐-๐๕.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้นเมื่อพบว่ากบออกไข่แล้วควรนำพ่อแม่ออกจากบ่อเพาะ และใช้เครื่องพ่นฟองอากาศช่วยในการเพาะฟักซึ่งจะทำให้เปอร์เซ็นต์การฟักสูงขึ้น ๘๐-๙๐% แต่ถ้าไม่ใช่เครื่องพ่นฟองอากาศ ไข่จะมีโอกาสฟักเป็นตัวเพียง ๓๐% เท่านั้นเอง

เปรียบเทียบขนาดตัวผู้และตัวเมียจากกล่องเสียงใต้คาง

กบจับคู่ผสมพันธุ์

กบนาตัวผู้และตัวเมีย

ไขกบ

การให้อาหารกบโต

คัดขนาดกบเพื่อไม่ให้กินกันเอง (ดังภาพเล็ก)

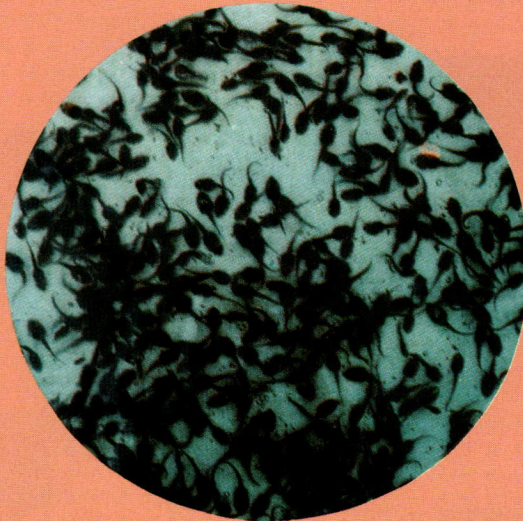

การเลี้ยงกบในกระชัง

ภาชนะสำหรับเลี้ยงกบ

อายุ ๔ วัน

อายุ ๑๕ วัน

อายุ ๒๐-๒๒ วัน

การอนุบาลลูกกบวัยอ่อน

เมื่อไข่กบฟักออกเป็นตัวอ่อนแล้ว ช่วงระยะ ๒ วันแรก ไม่ต้องให้อาหาร เพราะลูกอ๊อดยังไข่แดงที่ติดมาเลี้ยงตัวเอง หลังจากนั้นจึงเริ่มให้อาหาร เช่น รำละเอียด ปลาบด ไข่แดงต้มไข่ตุ๋น ลูกโร ตลอดจนใบผักกาด ผักบุ้ง ที่นำมาล้างให้อ่อนตัว หรือจะให้อาหารปลาสดชนิดเม็ดลอยน้ำ บางรายอาจใช้ปลาสุวย่างทั้งตัวและผูกหัวท้ายให้ปลาเรี่ยน้ำ การให้อาหารลูกอ๊อดเหล่านี้ควรสังเกตการกินมากินน้อยของลูกอ๊อด เพราะถ้าอาหารเหลือมากจะหมักหมมอยู่ภายในบ่อ เป็นต้นเหตุให้น้ำเสีย ควรเอาใจใส่ดูแลรักษาโดยการดูดของเหลือทิ้ง หรือมีการถ่ายน้ำเปลี่ยนใหม่ ซึ่งถ้าทำได้บ่อยครั้งโอกาสที่ลูกอ๊อดจะเจริญเติบโตและแข็งแรงมากทีเดียว

ลูกอ๊อดจะมีอายุ ๒๐-๓๐ วันจึงเป็นลูกกบเต็มวัย ในช่วงนี้จะต้องหาไม้กระดาน ขอนไม้ หรือแผ่นโฟมลอยน้ำเพื่อให้ลูกกบเต็มวัยขึ้นไปอาศัยอยู่ ลูกอ๊อดจะเป็นลูกกบเต็มวัยไม่พร้อมกัน

โดยจะเป็นลูกกบ ๗๐% ส่วนอีก ๓๐% ยังอยู่ในสภาพไม่พร้อมเช่น ขางอกไม่ครบทั้ง ๔ ขา หรือหางหดไม่หมด ถ้าหากในช่วงนี้ไม่มีวัสดุลอยน้ำให้กบเต็มวัยขึ้นอาศัยอยู่ มันจะถูกลูกอ๊อดตอดทางที่เพิ่งจะงุด จนเป็นบาดแผล ซึ่งถ้าโดนตอดมาก ๆ อาจถึงตายได้ ขณะเดียวกับที่ลูกอ๊อดที่จะเจริญเติบโตเป็นกบเต็มวัยรุ่นหลังนี้ ก็จะถูกลูกกบรุ่นแรกที่ใหญ่กว่ารังแกเอาบ้าง ดังนั้นจึงต้องมีการคัดขนาดเพื่อแยกลูกกบที่โตเท่า ๆ กัน นำไปปล่อยลงเลี้ยงในบ่ออื่น ๆ ต่อไป

ในบ่อเลี้ยงลูกอ๊อด ในระยะที่ลูกอ๊อดออกเป็นตัวใหม่ ๆ ไม่ควรให้มีน้ำลึกเกิน ๓๐ ซม. บางแห่งมีระดับน้ำเพียง ๑-๒ นิ้ว ในระยะหลังที่ลูกอ๊อดเจริญเติบโตเต็มที่หรือมีขาหลังงอกแล้ว น้ำในบ่อเลี้ยงจะเพิ่มถึง ๕๐ ซม. ในระยะแรก ๆ นั้นควรให้พองอากาศช่วยหายใจ ปลุกผักบุ้ง หรือพืชน้ำอื่น ๆ เพื่อความร่มเย็นและให้ลูกอ๊อดได้เกาะอาศัย ลูกอ๊อดที่อยู่ในบ่อเพาะ อาจจะใช้อบกลม บ่อเหลี่ยม หรือกระชัง

เลี้ยงไปจนเป็นกบเต็มวัยจึงคัดขนาดเท่า ๆ กันนำไปเลี้ยงในบ่ออื่น ๆ ส่วนที่เหลือที่มีขนาดเท่า ๆ กันก็ใช้บ่อหรือกระชังเดิมเลี้ยงต่อไป

การดูแลและเลี้ยงกบเต็มวัยจนเป็นกบโต

เมื่อลูกอ๊อดเจริญเติบโตเป็นกบเต็มวัยแล้ว มันจะขึ้นจากน้ำขึ้นไปอาศัยอยู่บนบกหรือวัสดุอื่น ๆ ที่ลอยน้ำ เมื่อคัดขนาดนำไปเลี้ยงในบ่อแล้วต้องเตรียมอาหารให้ ถ้าเป็นลูกอ๊อดที่เคยให้อาหารเม็ดกินแต่แรก ก็สามารถให้อาหารเม็ดดังกล่าวกินได้ต่อไป แต่ถ้าหากเป็นลูกกบที่ไม่เคยได้รับการฝึกมาก่อน ก็ต้องมีการฝึกการกินอาหารในขั้นต่อไป เพราะโดยธรรมชาติลูกกบจะกินอาหารเป็นสิ่งที่มีชีวิต เช่น แมลง ไล่เดือน ปลวก หนอน ลูกปลา ลูกกุ้ง ฯลฯ แต่การเลี้ยงกบนั้นไม่สามารถที่จะหาอาหารสิ่งที่มีชีวิตดังกล่าวให้ได้โดยตลอด เพราะอาหารหลักคือเนื้อปลา เกษตรกรจึงต้องใช้วิธีการฝึกให้ลูกกบกินปลา โดย

การเพาะหนอนแล้วนำไปใส่ในกองปลาสับที่อยู่ในถาดให้อาหาร หนอนจะซ่อนไขอยู่ในกองปลาสับ ลูกกบจะเข้ามากินหนอนแต่ก็ติดปลาสับเข้าไปด้วยพอวันที่สองใส่หนอนลงบนกองปลาสับน้อยกว่าวันแรก วันที่ ๓ และวันที่ ๔ ก็เช่นเดียวกัน คือลดจำนวนหนอนลงเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันก็เพิ่มปริมาณปลาสับมากขึ้น ๆ จนวันที่ ๕ บนถาดอาหารจะมีเฉพาะกองปลาสับเพียงอย่างเดียว ลูกกบก็เข้ามากินปลาสับตามปกติ และเมื่อลูกกบมีขนาดโตขึ้น อาหารปลาสับละเอียดก็เปลี่ยนเป็นชิ้นเล็ก ๆ และมีขนาดเพิ่มขึ้น ๆ ตามขนาดของปากกบ หรือเมื่อกบโตเต็มที่ก็อาจจะโยนปลาที่มีขนาดพอเหมาะกับปากให้ทั้งตัวก็ได้

ปริมาณการแลกอาหารเปลี่ยนเป็นเนื้อกบ ๓.๔:๑

สำหรับลูกกบที่จับตามธรรมชาติแล้วนำมาเลี้ยงรวมในบ่อแล้ว ๑-๒ วันจึงเริ่มให้อาหารกบ ลูกกบเหล่านี้เคยกินอาหารตามธรรมชาติมาแล้ว

และเมื่อปล่อยเลี้ยงใหม่ ๆ มันยังเหนื่อยและตื่นกับสภาพใหม่ จึงไม่สนใจกับการกินอาหาร และถ้าผู้เลี้ยงจะไม่ฝึกให้มันกิน หนอนร่วมกับปลาบด โดยให้ปลาบดหรือปลาสับแต่อย่างเดียวยอมให้กินพอแต่น้อย ๆ ก่อน ซึ่งกบจะกินเพราะความหิว โดยให้อาหารวันละ ๒ ครั้ง คือ ตอนเช้า ๐๗.๐๐ น. และตอนเย็น ๑๗.๐๐ น. กะให้อาหารในอัตรา ๑๐% ของน้ำหนักตัว คือ ถ้าปล่อยกบลงเลี้ยงมีน้ำหนักรวม ๑๐๐ กก. ก็จะทำให้อาหารวันละ ๑๐ กก. แบ่งออกเป็น ๒ เวลาดังกล่าว หลังจากเลี้ยงได้นาน ๒ อาทิตย์ ลูกกบก็จะเริ่มชินกับอาหาร และเมื่อกบโตขึ้นก็เปลี่ยนเป็นปลาพื้นเป็นชิ้น ๆ หรือโยนปลาให้ทั้งตัวเมื่อปลา มีขนาดพอ ๆ กับปากกบ

แต่สำหรับผู้เลี้ยงกบบางรายที่ทำอาหารสดไม่พอ อาจใช้ปลายข้าว ๑ ส่วน ผักบุ้ง ๒ ส่วน ต้มรวมไปกับอาหารสด คือเนื้อปลา เนื้อหอยโข่ง หรือปูที่เด็ดเอาแก้มออกทั้งก่อน เมื่อต้มแล้วปล่อยให้เย็นจึงนำไปให้กบ

กินได้เช่นกัน อนึ่ง การเปิดไฟล่อให้แมลงมาเล่นไฟและตกลงไปเป็นอาหารกบไม่สู้จะเป็นผลดีเท่าใดนัก เพราะจะทำให้กบอด หลับอดนอนคอยเฝ้าแมลงที่จะตกลงมาให้กิน อีกทั้งแมลงที่มามีเล่นไฟเหล่านี้ บางครั้งจะเป็นอันตรายต่อกบ เช่น แมลงที่มีพิษอยู่ในตัว แมลงที่ไปถูกยากำจัดศัตรูพืชและไม่ตายโดยทันที เมื่อมาเล่นไฟและตกลงไปให้กบกิน กบกินพิษยากำจัดแมลงเข้าไปด้วยและตายในที่สุด จึงเป็นเหตุให้ผู้เลี้ยงพบกบตายโดยไม่มีบาดแผล และการตายในลักษณะเดียวกันนี้ยังพบกบที่กินอาหารบูดเสีย ซึ่งเนื่องจากผู้เลี้ยงปล่อยปละละเลย ไม่ทำความสะอาดภาชนะที่ให้อาหารกบ ดังนั้น เมื่อให้อาหารมือใช้เวลา ๐๗.๐๐ น. แล้วควรเก็บเศษอาหารที่เหลือและนำภาชนะไปล้างทำความสะอาด เมื่อเวลา ๑๐.๐๐ น. ส่วนมือเย็นให้เวลา ๑๗.๐๐ น. ปล่อยให้ไว้ตลอดคืนได้ เพราะในช่วงกลางคืนอากาศเย็น โอกาสที่อาหารจะบูดเสียมีน้อย อีกทั้ง

อุณหิสัยของกบชอบหาอาหารกินในเวลากลางคืนอยู่แล้ว ดังนั้นกว่าจะถึงตอนเช้าอาหารจะหมดเสียก่อน

อัตราการให้อาหารกบที่เลี้ยงในลักษณะคอก มีบ่อน้ำตรงกลาง เป็นคอกขนาด ๔ x ๔ เมตร ปล่อยกบ ๑,๐๐๐ ตัว ให้อาหารดังนี้

กบอายุ ๕๐ วัน ให้อาหารสด ๔๐๐ กรัม/วัน

กบอายุ ๖๐ วัน ให้อาหารสด ๖๐๐ กรัม/วัน

กบอายุ ๙๐ วัน ให้อาหารสด ๑.๕ กก./วัน

กบอายุ ๑๒๐ วัน ให้อาหารสด ๓ กก./วัน

กบอายุ ๑๕๐ วัน ให้อาหารสด ๔ กก./วัน

ในการเลี้ยงกบ จำเป็นต้องคอยคืดขนาดของกบให้มีขนาดเท่า ๆ กันลงเลี้ยงในบ่อเดียวกัน มิฉะนั้นกบใหญ่จะรังแกและกินกบเล็ก ซึ่งจะทำให้ต้องตายทั้งคู่ ทั้งตัวที่ถูกกินและตัวที่กิน

การเลี้ยงกบในบ่อดิน
ใช้พื้นที่ประมาณ ๑๐๐-๒๐๐

ตารางเมตร ภายในคอกเป็นบ่อน้ำลึกประมาณ ๑ เมตร บางแห่งอาจจะทำเกาะกลางบ่อเพื่อเป็นที่พักของกบและที่ให้อาหาร แต่บางแห่งก็ใช้ไม้กระดานทำเป็นพื้นลาดลงจากชานบ่อก็ได้ ส่วนพื้นที่รอบ ๆ ขอบบ่อภายในที่ห่างจากรั้วคอกอวนในลอนกว้าง ๑ เมตร ปล่อยให้หญ้าขึ้นหรือบางรายอาจปลูกตะไคร้เพื่อให้กบใช้เป็นที่พักอาศัย ภายในบ่อที่เป็นพื้นน้ำจะมีพวกผักตบชวาหรือพืชน้ำอื่น ๆ ให้กบเป็นที่หลบซ่อนภัยและอาศัยความร่มเย็นเช่นกัน คอกที่ล้อมรอบด้วยอวนในลอนนี้ ด้านล่างจะใช้ถังยางมะตอยผ่าซีกหรือแผ่นสังกะสีฝังลึกลงดินประมาณ ๑ คอก เพื่อป้องกันศัตรูบางชนิด เช่น หนู ชูตรูลอดเข้าไปทำอันตรายกับกบที่อยู่ในบ่อหรือในคอก ส่วนด้านบนของบ่อมุมใดมุมหนึ่งจะมุงด้วยทางมะพร้าวเพื่อเป็นร่มเงา และยังใช้เป็นที่ให้อาหารกบอีกด้วย นอกจากนั้นบางแห่งยังใช้เสื่อรำแพนเก่า ๆ ที่ใช้ทำเป็นผ้าบ้าน นำมาวางซ้อนกันโดยมีลำไม้ไผ่สอดกลาง

เพื่อให้เกิดช่องว่างให้กบเข้าไป
หลบอาศัย และด้านบนนั้นก็
เป็นที่รองรับอาหารที่โยนลงไป
ให้กบกินได้เช่นกัน

ลักษณะบ่อเลี้ยงกบเช่นนี้
มีเสียงกันมากที่อำเภอทองผาภูมิ
จังหวัดสุโขทัย โดยใช้พันธุ์กบที่
ซื้อมาจากนักล่ากบในท้องที่ ๆ
ออกจับกบตามธรรมชาติ เป็นลูก
กบขนาด ๒๐-๓๐ ตัวต่อกิโลกรัม
ซื้อขายกันในราคา กก. ละ ๒๐
-๓๐ บาท และจะนำลูกกบที่มี
น้ำหนักรวม ๑๐๐ กก. ปลอยลง
ในเนื้อที่ ๑๐๐ ตารางเมตร
หลังจากปลอยลูกกบแล้ว ๒-๓
วัน จึงเริ่มให้อาหาร เพราะเมื่อ
ปลอยลูกกบลงเลี้ยงใหม่ ๆ มัน
ยังเหนื่อยและตื่นต่อสภาพที่อยู่
ใหม่ อาหารที่นำมาให้ก็ไม่เป็น
ไปตามที่มันเคยกิน คือ เป็น
ปลาสดหรือปลาบดที่โยนให้กินที
ละน้อย ๆ ก่อน จนกว่าลูกกบจะ
เคยชิน และเมื่อกบโตขึ้นจึง
เปลี่ยนเป็นปลาแห้งเป็นชิ้น ๆ
หรือถ้าเป็นปลาเล็กก็โยนให้ทั้งตัว
หรือถ้าเป็นปูนาก็ต้องเด็ดขาเด็ด
ก้ามทิ้งเสียก่อน หรือถ้าเป็น
หอยโข่งก็ทุบเอาเปลือกออกเอา

เฉพาะเนื้อใน แล้วโยนลงบน
แผงที่ให้อาหารในบ่อเพื่อให้กบ
กินต่อไป

การเลี้ยงกบในคอก

เป็นการเลี้ยงกบอีกแบบหนึ่ง
โดยเมื่อจับพื้นที่ราบเรียบเสมอ
กันดีแล้ว ก็ทำการขุดแอ่งน้ำไว้
ตรงกลางคอก เช่น คอกขนาด
๔ x ๔ เมตร ขนาด ๖ x ๖ เมตร
หรือขนาด ๘ x ๘ เมตร ต้องทำ
แอ่งน้ำขนาด ๒ x ๓ เมตร มี
ความลึกประมาณ ๒๐ ซม. เป็น
บ่อซีเมนต์และลาดพื้นแอ่งน้ำ
ชันชันกันรั้ว ใส่ท่อระบายน้ำ
จากแอ่งขนาด ๑/๒ นิ้ว รอบ ๆ
แอ่งน้ำเป็นพื้นที่ชันบ่อทั้ง ๔
ด้าน เพื่อสะดวกต่อการให้
อาหารและที่กบได้พักอาศัย
รอบ ๆ คอก ปักเสาทั้ง ๔ ด้าน
ให้ห่างกันช่วงละ ๒ เมตร ผูก
เคร้านและลางยึดเสาไว้ นำ
อวนสี่เหลี่ยมมาซึ่งรอบนอก ส่วน
ด้านล่างให้ฝังอวนลงใต้ดินลึก
๒๐ ซม. แล้วเหยียบดินให้แน่น
จากนั้นจึงนำไม้มาวางพาดด้าน
บนและผูกให้ติดกับเคร้าห้วง
ละ ๑ เมตร นำทางมะพร้าว
แห้งมาพาดให้เต็มแต่อย่าแน่น

เกินไป แล้วหากระบะไม้ กระ-
มังแตก หรือกระบะไม้ไผ่อัน
ใหญ่ ๆ มาวางไว้ในคอกเพื่อให้
กบหลบซ่อนตัวในเวลากลางวัน
ส่วนกระบะหรือรังไม้ที่นำมาวาง
ให้เจาะประตูเข้าออกทางด้านหัว
และท้ายเพื่อสะดวกต่อการจับกบ
จำหน่าย

การทำคอกเลี้ยงกบแบบ

นี้ มีอัตราปล่อยกบลงเลี้ยง คือ
คอกขนาด ๔ x ๔ เมตร
ปล่อยกบลงเลี้ยงได้ไม่เกิน ๑,๐๐๐
ตัว

คอกขนาด ๔ x ๖ เมตร
ปล่อยกบลงเลี้ยงได้ไม่เกิน ๑,๒๐๐
ตัว

คอกขนาด ๖ x ๘ เมตร
ปล่อยกบลงเลี้ยงได้ไม่เกิน ๒,๕๐๐
ตัว

การเลี้ยงกบในบ่อปูน

ซีเมนต์ เป็นการเลี้ยงที่มีผู้นิยม
กันมากในปัจจุบัน เพราะดูแล
รักษาง่าย กบมีความเป็นอยู่ดี
และเจริญเติบโตดี อีกทั้งเป็น
การสะดวกสบายต่อผู้เลี้ยงในด้าน
การดูแลรักษา บ่อกบดังกล่าวนี้
สร้างด้วยการก่อแผ่นซีเมนต์
หรือที่เรียกว่าแผ่นซีเมนต์บล็อก

และฉาบด้วยปูนซีเมนต์ บ่อนี้
ฉาบจะหนาเป็นพิเศษตรงส่วน
ล่างที่เก็บกักขังน้ำ คือมีความสูง
จากพื้นเพียง ๑ ฟุต พื้นล่างเท
ปูนหนาเพื่อรองรับน้ำ และมีท่อ
ระบายน้ำอยู่ตรงส่วนที่ลาดที่สุด
พื้นที่ที่เป็นที่ขังน้ำนี้ นำวัสดุ
ลอยน้ำ เช่น ไม้กระดาน ขอนไม้
ต้นมะพร้าว ทิ้งให้ลอยน้ำเพื่อให้
กบขึ้นไปเป็นที่อาศัยอยู่ บางแห่ง
ในส่วนพื้นที่ใต้น้ำยังเป็น
ที่เลี้ยงปลาได้ อีก โดยปล่อย
ปลาลงเลี้ยงร่วมกับกบ ใน
อัตรา กบ ๑๐๐ ตัว ต่อปลาคู
๒๐ ตัว ซึ่งเป็นผลดีเมื่อเปรียบ
เทียบเห็นได้ชัด คือ ปลาคู
จะช่วยทำความสะอาดภายใน
บ่อโดยเก็บเศษอาหารและมูล
กบกิน ทำให้น้ำในบ่อสะอาด
และอยู่ได้นานกว่าบ่อที่ไม่ได้
ปล่อยปลาคู ซึ่งนอกจากจะ
เป็นการทุนแรงงานแล้วยัง
ทำให้ผู้เลี้ยงมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก
ด้วย อีกทั้งระยะเวลาเลี้ยงและ
จำหน่ายกบและปลาคูอยู่ใน
โอกาสและเวลาเดียวกัน

สำหรับด้านบนของบ่อ
จะเปิดกว้างเพื่อให้แดดส่องลงไป

ทั่วถึง ซึ่งกบจะขึ้นมาตากแดด กันอย่างปกติสุข นอกเสียจาก ตัวแห้งมาก ๆ มันก็จะกระโดด ลงในน้ำแล้วขึ้นมาใหม่ แต่ถึง อย่างไร ที่มุมใดมุมหนึ่งของบ่อ ก็ต้องทาวีสดุ เช่น ทางมะพร้าว เพื่อเป็นส่วนของร่มและปิดบัง เงาของบ่อของนกที่บินผ่าน ซึ่ง จะทำให้กบตกใจและไม่กินอาหาร หรือแม้แต่ไม่ผสมพันธุ์อีกด้วย

บ่อเลี้ยงกบบแบบนี้ เป็น ขนาด ๓ x ๔ เมตร ปล่อยกบ ลงเลี้ยงได้ ๑,๐๐๐ ตัว และปลา ดุก อีก ๒๐๐ ตัว

พื้นล่างของบ่อดังกล่าว นอกจากจะเป็นพื้นน้ำทั้งหมด และใช้วัสดุลอยน้ำให้กบได้อาศัย อยู่แล้ว บางแห่งอาจจะใช้กอปูน ในลักษณะเกาะกลาง คือ เป็น พื้นซีเมนต์และเป็นเนินลาดจาก ตรงกลาง ซึ่งไม่ควรทำแบบพื้น กันกะทะ และมีขานบ่ออยู่ริม โดยรอบบ่อ เพราะจะทำให้กบมี แรงจากเท้าหลังยันพื้นกระโดด สูงไปได้ แต่ถ้าเป็นลักษณะเนิน ตรงกลางและมีพื้นน้ำรอบ ๆ กบ ก็จะไม่สามารถมีแรงกระโดดขึ้น จากในน้ำได้ ถึงอย่างไร การ

เลี้ยงกบในบ่อลักษณะนี้ กบก็ไม่สามารถมองเห็นโลกภายนอก และไม่คิดดิ้นรนจะกระโดดหนี ออกไปอยู่แล้ว

การเลี้ยงกบในกระชัง
โดยใช้กระชังเลี้ยงเช่นเดียวกับ กระชังเลี้ยงปลา มีความกว้าง ประมาณ ๑.๕๐ เมตร และยาว ๔ เมตร กระชังดังกล่าวนี้สืบ เนื่องมาจากการเพาะพันธุ์กบ คือ เมื่อเพาะกบและเลี้ยงลูกอ๊อดจน เป็นกบเต็มวัยแล้ว จึงคัดขนาด ลูกกบนำไปเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ หรือในกระชังอื่น ๆ หรือจำหน่าย ส่วนที่เหลือก็เลี้ยงต่อในกระชัง ต่อไป พื้นที่ใต้กระชังใช้แผ่น กระดาน หรือแผ่นโฟมสอดด้าน ล่างเพื่อให้เกิดส่วนหนุนในกระชัง และกบได้ขึ้นไปอยู่อาศัย ส่วน รอบ ๆ ภายนอกกระชังใช้วัสดุ เช่น แผกหญ้าคา หรือทาง มะพร้าว เพื่อไม่ให้กบมองเห็น ทิวทัศน์นอกกระชัง มิฉะนั้นกบ จะหาหนทางหลบหนีออกโดย กระโดดและชนผืนอวนกระชัง เป็นเหตุให้ปากเป็นบาดแผลและ เจ็บปวดจนกินอาหารไม่ได้ ส่วน ด้านบนกระชัง ก็มีวัสดุพราง

แสงให้เช่นกัน

การจับกบจำหน่าย

เนื่องจากสภาพบ่อเลี้ยง กบมีความแตกต่างกัน ทำให้ ความสะดวกในการดูแลรักษา ย่อมแตกต่างกันดังกล่าวแล้ว ยังรวมไปถึงการจับกบจำหน่ายก็ แตกต่างกันอีกด้วย กล่าวคือ

๑. การเลี้ยงกบในบ่อดิน
ลักษณะการเลี้ยงกบบแบบนี้จะ จับกบจำหน่ายได้ครั้งเดียวใน เวลาที่พร้อมกัน ไม่มีการจับกบ จำหน่ายปลีกหรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพราะสภาพบ่อเลี้ยงไม่เอื้อ อำนวย ถึงแม้จะเป็นการจับ เพียงครั้งเดียวให้หมดบ่อ ก็ต้อง ใช้ผู้จับหลายคนลงไปในบ่อเลี้ยง ที่มีสภาพโคลนตม และต้องเก็บ พืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักตบชวา ขึ้นให้หมดก่อน จึงต้องใช้เวลา และแรงงานมากที่จะเกี่ยวไล่จับ กบในที่หลบซ่อนให้หมดในครั้ง เดียว

๒. การเลี้ยงกบในคอก
สามารถจับกบได้ทุกโอกาส ไม่ว่า จะจับหมดทั้งคอก หรือมีการ จำหน่ายปลีก โดยมีกระเบไม่

และทำเป็นช่องเข้าออกในด้าน ตรงกันข้ามวางอยู่หลายอันบน พื้นดินภายในคอกซึ่งกบจะเข้าไป อาศัยอยู่ เมื่อถึงเวลาจะจับกบ ก็ใช้กระสอบเปิดปากไว้รออยู่ที่ ช่องด้านหนึ่ง แล้วใช้มือล้วง เข้าไปในช่องด้านตรงข้าม กบจะ หนีออกจากอีกช่องหนึ่งที่มีปาก กระสอบรอรับอยู่และเข้าไปใน กระสอบทั้งหมด เป็นการ กระทำที่สะดวก กบไม่ตกใจและ ซอกช้า

๓. การเลี้ยงกบในบ่อปูน ซีเมนต์ สามารถจับกบได้ทุก โอกาสไม่ว่าจะจับหมดทั้งบ่อหรือ จับจำหน่ายปลีก โดยใช้คนเดียวพร้อมสวิง เมื่อลงในบ่อ ซึ่งมีน้ำเพียง ๑ ฟุต กบจะ กระโดดลงไปมุดอยู่ในน้ำ จึงใช้ สวิงช้อนขึ้นมา หรือใช้มือจับใส่ สวิงอย่างง่ายดาย ในบ่อหนึ่งๆ ขนาด ๑๒ ตารางเมตร เลี้ยง กบประมาณ ๑,๐๐๐ ตัว ใช้คน ๑ เดียวจับ เพียง ๑ ชั่วโมงก็แล้ว เสร็จ

อนึ่ง การเลี้ยงกบควร คำนึงถึงระยะเวลาเลี้ยงควบคู่ไป กับระยะเวลาที่จะจับกบจำหน่าย

เนื่องจากในฤดูฝนกบจะมีราคาถูก ถ้าผู้เลี้ยงจะต้องจับกบจำหน่าย ในช่วงนี้ก็จะได้รับผลตอบแทนน้อย แต่ถ้ากะเวลาเลี้ยงและเวลาจับจำหน่ายให้ถูกต้อง คือเมื่อรู้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาเลี้ยง กบนาน ๔ เดือน จึงต้องกะระยะเวลาเดือนที่ ๔ ให้ตรงกับอยู่ในช่วงฤดูหนาว หรือฤดูร้อน เพราะในช่วงนี้กบราคาแพง ผู้เลี้ยงสามารถขายได้ในราคาที่ดี คู่กับการลงทุน อีกทั้งผู้ที่ต้องการจำหน่ายปลีกควรจะต้องติดต่อดกลงราคาและจำนวนกับผู้ซื้อ ไม่ว่าจะเป็นตลาดสด หรือร้านอาหาร ให้เป็นที่แน่นอนก่อนจึงจะจับกบไปส่งจำหน่ายได้ต่อไป

ในการลำเลียงกบไม่ว่าจะเป็นกบเล็กกบใหญ่ ในภาชนะลำเลียงกบควรมีน้ำเพียงเล็กน้อย และจะต้องมีวัสดุ เช่น หญ้า ฟาง ผักบุ้ง ผักตบชวา เพื่อให้กบเข้าไปซุกอาศัยอยู่ มิฉะนั้นในระหว่างเดินทางกบจะกระโดดเดินไปมาเกิดอาการจุกเสียด แน่นและเป็นแผล

การดูแลรักษา นอกจากจะเอาใจใส่ในเรื่องการให้อาหาร

การรักษาความสะอาดภาชนะที่ให้อาหารดังกล่าวแล้ว ในการเลี้ยงกบจะต้องคำนึงถึงความสะดวก โดยเฉพาะในแอ่งน้ำ หรือการเลี้ยงกบในบ่อปูนซีเมนต์ ต้องมีการขัดล้างถ่ายเทน้ำในบางครั้ง ทั้งนี้ถ้าที่อยู่อาศัยของกบสะอาดและมีสุขลักษณะที่ดี ความเป็นอยู่และการเจริญเติบโตของกบก็ดี ลดอัตราการเป็นโรคพยาธิเบียดเบียน แต่กบเป็นสัตว์ที่ตื่น และตกใจง่าย ซึ่งเมื่อเกิดการตกใจดังกล่าวกบจะเกิดอาการชัก เป็นตะคริว และถึงกับช็อกตายได้ หรือเมื่อเกิดความตกใจก็จะกระโดดเดินไปมาในบ่อ ก็จะเกิดอาการกระแทกกระแทกเป็นแผลฟกช้ำ จุกแน่น จุกเสียด เมื่อเป็นมาก ๆ ก็มีโอกาสดังกล่าวได้เช่นกัน ดังนั้น การทำความสะอาดภายในบ่อเลี้ยงกบ จึงต้องระมัดระวังในเรื่องนี้ ดังนี้

๑. งดให้อาหารกบเพราะถ้ากบกินอาหารแล้วต้องกระโดดเดินไปมา เพราะตกใจเนื่องจากคนลงไปรบกวนที่อยู่อาศัย โอกาสจุกเสียดแน่นถึงตายมีมาก

๒. ควรหาวัสดุที่โปร่งเป็นโพรง เช่น ทางมะพร้าว สุ่มทุมเพื่อให้กบเข้าไปหลบซ่อนตัวเมื่อเข้าไปทำความสะอาด โดยเฉพาะในบ่อซีเมนต์ เมื่อปล่อยน้ำเก่าทิ้งจนแห้ง กบจะเข้าไปหลบตัวในสุ่มทุมนั้น จะไม่ออกมากระโดดเดินจนเป็นเหตุให้เจ็บป่วย

๓. หลังจากทำความสะอาดแล้ว อาหารมื้อต่อไปควรผสมยาลงไปด้วยทุกครั้งเพื่อบรรเทาอาการอักเสบลงได้ อนึ่ง ลักษณะการดื่มน้ำอาหารเช่นนี้ จะต้องกระทำทุกครั้งที่มีการลำเลียงเคลื่อนย้ายกบ ไม่ว่าจะเป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ หรือลูกกบก็ตามที่ ยาที่ผสมในอาหารให้กบกินนั้น ถ้ามีอาการไม่รุนแรงนักก็ใช้ออกซิเตตราซัยคลิน ๑ ซ่อนแกง ผสมลงในอาหาร ๓ กก. เช่นกัน ทั้งนี้เพราะตัวยาแรงผัดกันและให้กบกินมื่อเดียวแล้วหยุดไปประมาณ ๕-๖ วัน (เฉพาะอาหารที่ผสมยา) เพื่อสังเกตดูอาการของกบว่าทุเลาลงแล้วหรือไม่ ถ้ายังไม่มีอาการดีขึ้นก็ให้อาหารผสมยา

ขนาดดังกล่าวเพิ่มขึ้นอีก ๑ มื้อ

โรคกบ

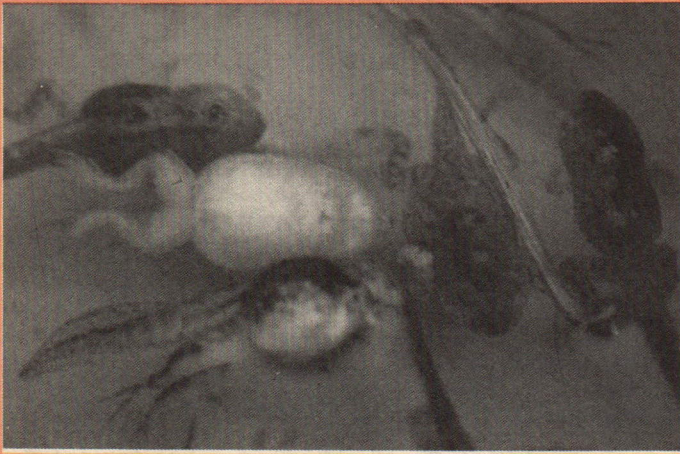
ปัญหาโรคกบที่เกิดขึ้นนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความผิดพลาดทางด้านการเลี้ยงและการจัดการ ทำให้มีการหมกหมมของเสียต่าง ๆ เกิดขึ้นในบ่อ โดยเฉพาะการเลี้ยงกบในปัจจุบันมักจะใช้บ่อซีเมนต์และเลี้ยงกันอย่างหนาแน่น มีการให้อาหารมาก ประกอบกับการขาดความเอาใจใส่และไม่เข้าใจในเรื่องความสะอาดของบ่อรวมถึงน้ำที่ใช้เลี้ยง โอกาสที่กบจะเป็นโรคติดเชื้อแบคทีเรียจึงมีมากขึ้น เท่าที่ได้รวบรวมข้อมูลทางด้านโรคต่าง ๆ ที่ตรวจพบจากกบนั้นพอจะแบ่งออกได้ ดังนี้

๑. โรคติดเชื้อแบคทีเรีย

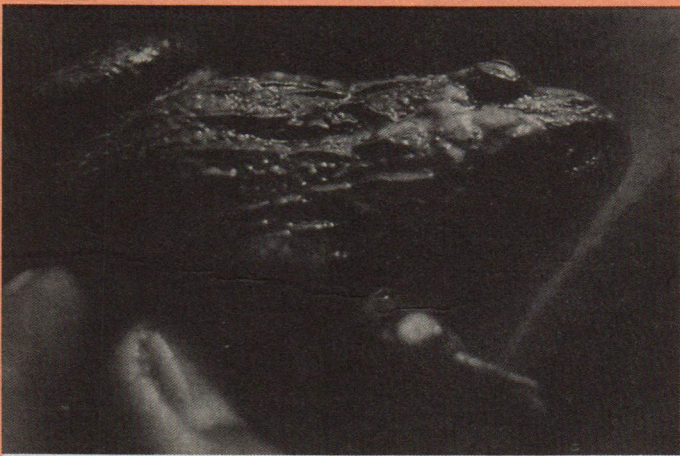
เป็นโรคที่ทำความเสียหายให้กับผู้เลี้ยงกบมากที่สุด ทั้งในช่วงที่เป็นลูกอ๊อดและกบเต็มวัย ซึ่งในที่นี้จะแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑.๑ โรคติดเชื้อแบคทีเรีย ในระยะลูกอ๊อด พบได้ตั้งแต่

ลูกอ๊อดท้องบวม

แผลที่โคนขา

ระยะที่ไข่ฟักเป็นตัวจนกระทั่งพัฒนาเป็นตัวเต็มวัย อาการที่สังเกตได้คือ ลูกอ๊อดจะมีลำตัวต่างคล้ายโรคตัวต่างในปลาจากนั้นจะเริ่มพบอาการท้องบวมและตกเลือดตามครีบทหรือยางค์ต่าง ๆ

สาเหตุของการเกิดโรคมักจะมาจากการปล่อยลูกอ๊อดในอัตราหนาแน่นเกินไป มีการให้อาหารมากทำให้คุณภาพน้ำไม่เหมาะสม โดยเฉพาะค่าพีเอช

ของน้ำจะต่ำลงมาก นอกจากนี้ลูกอ๊อดยังกัดกันเอง ทำให้เกิดเป็นแผลตามลำตัว เปิดโอกาสให้เชื้อที่เป็นสาเหตุของโรค คือ แบคทีเรียในกลุ่ม *Flexibacteris* เข้าทำอันตรายได้ง่ายขึ้น อาการของโรคทวีความรุนแรงถ้าคุณภาพน้ำที่ใช้เลี้ยงเสียมากขึ้น และเลี้ยงลูกอ๊อดหนาแน่นมากเกินไป ดังนั้นวิธีการป้องกันคือ อนุบาลลูกอ๊อดในความหนาแน่นที่เหมาะสม ตารางเมตรละ

๑,๐๐๐ ตัว และทำการคัดขนาดทุก ๆ ๒-๓ วันต่อครั้ง จนกระทั่งเป็นลูกกบแล้วอนุบาลให้ได้ขนาด ๑-๑.๕ ในอัตราความหนาแน่นตารางเมตรละ ๒๕๐ ตัว จากนั้นจึงปล่อยลูกกบบลงเลี้ยงในอัตราตารางเมตรละ ๑๐๐ ตัว ซึ่งเป็นความหนาแน่นที่เหมาะสมและลดปัญหาการเกิดโรค ทั้งนี้ต้องมีการเปลี่ยนถ่ายน้ำสม่ำเสมอและรักษาความสะอาดของบ่ออนุบาล เมื่อพบกบเริ่มแสดงอาการตัวต่าง ควรใช้เกลือแกงแช่ในอัตรา ๐.๕% (๕ กิโลกรัมต่อน้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร) นาน ๓-๕ วัน หรือในรายที่มีอาการมากอาจใช้ยาออกซิเตตราซัยคลินแช่ในอัตรา ๑๐-๒๐ กรัมต่อน้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร ติดต่อกันทุกวันนาน ๓-๕ วัน และไม่ควรใช้ยาและเกลือแกงในเวลาเดียวกัน เพราะเกลือจะทำให้ประสิทธิภาพของยาลดต่ำลง

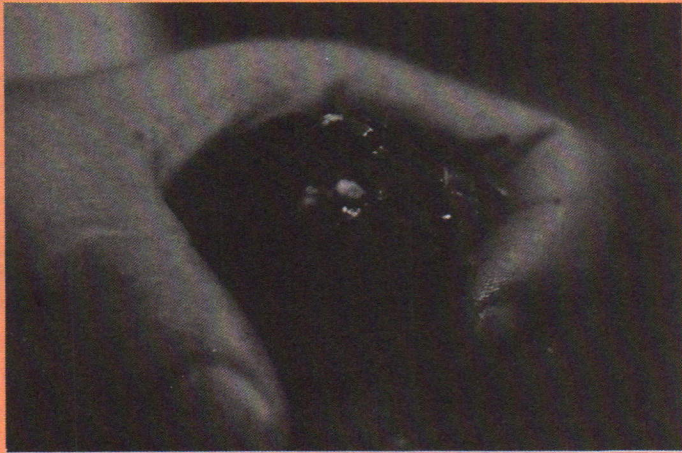
๑.๓ โรคติดเชื้อแบคทีเรียในระยะตัวเต็มวัย พบทั้งในกบขนาดเล็กและขนาดใหญ่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำการของโรครุนแรงมากหรือน้อย คือ

สายพันธุ์ของเชื้อแบคทีเรีย *Aeromonas* และ *Pseudomonas* และระยะเวลาของการเป็นโรคอาการของโรคโดยทั่วไปที่พบได้แก่ การเกิดแผลที่มีลักษณะเป็นจุดแดง ๆ ตามขาและผิวหนัง โดยเฉพาะด้านท้อง จนถึงแผลเน่าเปื่อยบริเวณปาก ลำตัวและขา เป็นต้น

เมื่อเปิดช่องท้องเพื่อดูอวัยวะภายในจะพบว่ามีของเหลวในช่องท้อง

ตัวมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีจุดสีเหลืองซีด ๆ กระจายอยู่ทั่วไป โดยขยายใหญ่ บางครั้งพบตุ่มสีขาวขุ่นกระจายอยู่ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดโรค คือ สภาพบ่อสกปรกมาก ดังนั้นจึงควรจัดการทำความสะอาด เปลี่ยนถ่ายน้ำบ่อย ๆ ควบคุมปริมาณอาหารให้พอเหมาะ และอย่าปล่อยกบบลงเลี้ยงหนาแน่นเกินไป เมื่อกบเป็นโรคควรใช้ยาปฏิชีวนะ เช่น ออกซิเตตราซัยคลินผสมอาหารให้กบกินในอัตรา ๓-๕ กรัม อาหาร ๑ กิโลกรัมต่อวัน กินติดต่อกันจนกว่าอาการจะดีขึ้น หรือให้กินไม่น้อยกว่าครึ่งละ

กบเป็นแผลตามลำตัว

๕-๗ วัน

๒. โรคที่เกิดจากโปรโตซัวในทางเดินอาหาร โดยทั่วไปจะพบในกบเล็กมากกว่ากบโต อาการทั่วไปจะพบว่ากบไม่ค่อยกินอาหาร ผอม ตัวซีด เมื่อตรวจดูในลำไส้จะพบโปรโตซัวในกลุ่ม *Opalina* sp. และ *Balantidium* sp. อยู่เป็นจำนวนมาก การติดเชื้อโปรโตซัวในทางเดินอาหารนี้ ถ้าเป็นติดต่อกันเป็นเวลานานก็จะทำให้กบตายได้ การรักษา ควรจะใช้ยา Metronidazole ผสมอาหารให้กิน ในอัตรา ๓-๕ กรัม/อาหาร ๑ กิโลกรัม กินติดต่อกันครั้งละ ๓

วัน แล้วเว้นระยะ ๓-๔ วัน แล้วให้ยาซ้ำอีก ๒-๓ ครั้ง หรือจนกว่ากบจะมีอาการดีขึ้นและกินอาหารตามปกติ

๓. โรคท้องบวม โดยทั่วไปจะเกิดกับลูกอ๊อดในฟาร์มที่ใช้ น้ำบาดาล การเปลี่ยนน้ำอย่างรวดเร็วโดยใช้น้ำบาดาลที่ไม่ได้พักไว้ก่อนจะทำให้ความดันก๊าซที่ละลายอยู่ในน้ำลดต่ำลงอย่างเฉียบพลัน มีผลให้ร่างกายของลูกอ๊อดต้องปรับความดันก๊าซในตัวเองลงมาให้เท่ากับความดันของก๊าซในน้ำ ทำให้เกิดพองก๊าซขึ้นในช่องว่างของลำตัว ท้องลูกอ๊อดจึงบวมขึ้นมา การ

แก้ไขจะทำให้ยากมาก จึงควรป้องกันโดยระมัดระวังในเรื่องการถ่ายน้ำ อย่าเปลี่ยนน้ำปริมาณมาก ๆ ในเวลาสั้น ๆ และควรจะมีการพักน้ำและเติมอากาศให้ดีก่อนนำมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำบาดาล

การป้องกัน

การเลี้ยงกบที่จะลดอัตราการแพร่ของเชื้อโรคนั้น ความสำคัญอยู่ที่ลักษณะของบ่อเลี้ยงที่จะต้องสะอาด มีแสงแดดส่องลงถึงพื้นได้ ถึงแม้จะมีการพรางแสงไว้มุมใดมุมหนึ่งก็ตาม น้ำในบ่อเลี้ยงต้องสามารถถ่ายเทได้ ดังนั้น ในการเลี้ยงกบบางแห่ง จึงทำท่อน้ำที่รักษาระดับน้ำไว้ได้ โดยปล่อยน้ำเข้าทางหนึ่งและน้ำล้นออกอีกทางหนึ่ง ทำให้น้ำในบ่อสะอาดอยู่เสมอ หรือบ่อปูนซีเมนต์ที่มีน้ำสูงเพียง ๑ ฟุต ภายใต้น้ำเลี้ยงปลาในอัตราส่วนกับปลา ๑๐๐ : ๒๐ หรือกบ ๑,๐๐๐ ตัว ปล่อยปลาดุก ๒๐๐ ตัว ปลาดุกจะช่วยทำความสะอาดโดยเก็บกินเศษอาหารและมูลกบ ทำให้

น้ำในบ่อสะอาดอยู่ได้นานเมื่อเปรียบเทียบกับบ่อที่ไม่มีปลาดุก

ถึงอย่างไรก็ตาม ไม่ควรเลี้ยงกบหนาแน่นจนเกินไป และถ้าพบกบตัวใดมีอาการผิดปกติควรจับแยกออกเลี้ยงต่างหาก

แนวโน้มนการเลี้ยงกบในอนาคต

กบเป็นสัตว์เศรษฐกิจชนิดหนึ่งซึ่งตลาดนิยมบริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น สเปน ฮองกง สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เยอรมัน สหรัฐอเมริกา ฯลฯ สำหรับผู้เลี้ยงกบ หากหลีกเลี่ยงช่วงที่มีการจับกบในแหล่งธรรมชาติก็จะช่วยลดปัญหาด้านราคาตกต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม จากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทำให้แหล่งที่อยู่อาศัยเสี่ยงตัวตามธรรมชาติของกบลดลง ดังนั้น แนวโน้มนการเลี้ยงกบในอนาคตจึงนับได้ว่ามีสู่ทางแจ่มใส ไม่มีปัญหาด้านการจำหน่าย และราคาก็ดีมีผลคุ้มค่าต่อการลงทุนลงแรงสามารถส่งเป็นสินค้าออกช่วยลดการขาดดุลให้แก่ประเทศไทยอีกทางหนึ่งด้วย

คุณลักษณะพิเศษ

■ แห่งพระพุทธรศาสนา

สุชีพ ปุญญานุภาพ

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

(๕) **นิรัคพะ** เป็นการบูชาญที่ฆ่าหมดทั้งสัตว์และคน ถ้าจะแปลตามศัพท์ก็ว่า เป็นการบูชาญชนิดที่จะทำลายอุปสรรคทุกชนิด กล่าวคือ ในการแก้ไขหรือฝ่าฟันอุปสรรคนั้น ผู้บูชาต้องฆ่าทั้งมนุษย์และสัตว์สังเวทเพเจ้าเพื่อให้เห็นอกเห็นใจ จะได้ช่วยให้ฟันอุปสรรคนั้น ๆ เมื่อจะกล่าวโดยวิธีการก็นับว่าใหญ่ยิ่งกว่าญแบบอัสวเมธ เพราะญแบบนี้มีคำเรียกรวมว่า **สรรพเมธ** คือ ฆ่าหมดทุกชนิด ทางพระพุทธรศาสนาแปลความหมายใหม่อีกตามเคย คือคำนี้อาจแยกเป็น **นิร (ไม่มี) อัคคพะ (ลี้มหรือกลอน)** จึงแปลความว่าได้แก่การปกครองแผ่นดินให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโจรผู้ร้าย บ้านเรือนก็ไม่ต้องลงลี้มลงกลอน เปิดประตูทิ้งไว้ก็ไม่มีขโมย

การแปลความหมายอย่างนี้ เมื่อแปลไปแล้วแทนที่จะถือว่าเป็นเกียรติที่ได้แปลใหม่ ทางพระพุทธรศาสนากลับถือว่า ความหมายดั้งเดิมในโบราณกาลไม่ได้หมายให้เบียดเบียนกัน แต่พราหมณ์ชั้นหลังแปลความหมายผิดไปเอง กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระพุทธรศาสนายกเกียรตินี้ให้แก่คนโบราณ

ผู้ประสงค์จะสอบสวนหลักฐานตามที่อธิบายมานี้ จะอ่านได้จากหนังสืออรรถกถาอัญญกนิบาต อังคุตตรนิกาย ฉบับบาลี ภาค ๓ หน้า ๒๓๙

๒. ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค สุตตันตปิฎก เล่ม ๑๕ หน้า ๑๑๐ แสดงหลักธรรมทางพระพุทธรศาสนาคัดค้านญทั้ง ๕ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนี้ :

“มหายญเหล่านี้ คือ อัสสเมธะ ปุริสเมธะ สัมมาปาสะวาชเปยยะ และนิรัคพะ มีการริเริ่มใหญ่ แต่ไม่มีผลมาก เพราะในญเช่นนั้น แพะ โค และสัตว์ต่างๆ ย่อมถูกฆ่า ท่านผู้ปฏิบัติชอบผู้แสวงคุณอันยิ่งใหญ่ ย่อมไม่เข้าไปสู่ญนั้น ส่วนญเหล่าใดที่ไม่มีการริเริ่มดังกล่าว เป็นญที่สืบสกุลมา (เช่น การให้ทานสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์) แพะ โค และสัตว์ต่างๆ ย่อมไม่ถูกฆ่าในญนั้น ทั้งท่านผู้ประพฤติชอบ ผู้แสวงคุณอันยิ่งใหญ่ ย่อมเข้าไปสู่ญนั้น ผู้มีปัญญาควรบูชาญชนิดนั้น ซึ่งมีผลมาก เมื่อบูชาญนั้น ก็มีแต่ความดีงาม ไม่มีคำทรมาน ญก็เป็นของไพบุลย์และเหวคาทั้งหลายก็ชื่นชม”

มีข้อควรอธิบายในที่นี้ คือญสืบสกุลอันได้แก่การให้ทานหรือการสังคัมสงเคราะห์ที่ได้รับสรรเสริญ ก็เพราะว่าไม่มีการเบียดเบียนชีวิตร่างกายของใคร ๆ มีแต่ให้ความสุข ส่วนญทั้ง ๕ ที่กล่าวข้างต้นจำเป็นต้องใช้ชีวิตเลือดเนื้อของสัตว์และมนุษย์เป็นเครื่องสังเวทเพเจ้าต้องมีพิธีกรรมและลงทุนลงแรงมาก เมื่อ

กล่าวตามหลักพระพุทธศาสนาก็นับเป็นบาป มิใช่เป็นบุญอย่างไรเลย

ส่วนข้อที่ว่าเทวดาก็ชื่นชมนั้น หมายความว่าถ้าจะบูชาเทวดากันจริง ๆ ก็ควรบูชาด้วยการทำความดี มิใช่ฆ่าสัตว์ฆ่าคนบูชา เพราะการทำเช่นนั้นไม่ทำให้เกิดบุญ ถ้าจะมีเทวดาชอบก็คงเป็นเทวดาประเภทมีจกาทิฏฐิ มิใช่เทวดาชั้นดี ส่วนเทวดาชั้นดีก็พลอยยินดีเฉพาะการทำที่ถูกต้อง ผู้เขียนได้เคยกล่าวมาแล้วในบทที่ ๔ อันว่าด้วยการเลิกชั้นวรรณะว่า ทางพระพุทธศาสนามีได้ยกย่องเทวดามากกว่าคนเลย จุดสำคัญอยู่ที่ความประพฤติ ใครมีความรู้ดี มีความประพฤติดี ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แม้ใครจะเป็นเทวดา ถ้าเกรหรือไม่ดีก็สู้มนุษย์ที่ดีไม่ได้ เป็นการตัดสินอย่างตรงไปตรงมา

เหตุผลเรื่องการห้ามฆ่าสัตว์

ในที่นี้ควรจะได้กล่าวไว้ด้วย ถึงข้อที่พระพุทธศาสนาไม่นิยมการฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์ พระพุทธศาสนามีได้สอนให้เราเห็นแก่ตัว เทียบย้ายไปบนชีวิตเลือดเนื้อของคนอื่น ให้นึกถึงอกเขากเรา トラบโดที่เรามองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว คืออะไรก็ตาม ถ้าขัดประโยชน์ของเรา เราก็ประณาม แล้วเราก็กังมือไม่เชื่อว่าปฏิบัติตามแนวธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะถ้าทุกคนในโลกถือเอาแต่ประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ก็จะเบียดเบียนล้างผลาญกันไม่ต่างอะไรจากสัตว์ป่า ใครมีกำลังกว่าก็จะแย่งชิงข่มเหงผู้ที่มีกำลังน้อยกว่า การที่มนุษย์เราถือว่าสูงกว่าสัตว์ ก็เพราะมีคุณธรรมและระเบียบแบบแผนอันดีงาม รู้จักยับยั้งชั่งใจประพฤติปฏิบัติในทางที่พอเหมาะพอควร พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้มองแง่เดียวเฉพาะที่จะเป็นฝ่ายได้เท่านั้น หากสอนให้มองถึงความรู้สึกของผู้อื่นบ้าง ในที่ใดก็ตาม ถ้าไม่มีการเอาใจเขามาใส่ใจเราแล้ว ในที่นั้นจะหาความผาสุกสงบไม่ได้ จากหลักการนึกถึงอกเขากเรา นี้ ทำให้ขยายออกไป

เป็นหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาชั้นสามัญ ที่เรียกว่าเบญจศีลเบญจธรรม คือ ศีล ๕ ธรรม ๕ ถ้าท่านผู้อ่านจะลองพิจารณาดูเนื้อหาของศีล ๕ ธรรม ๕ สักเล็กน้อย ท่านก็จะเห็นและเข้าใจได้ดีว่าพระพุทธศาสนา สอนไว้ทั้งแง่เว้นความชั่วและแง่ทำความดี เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการครองชีวิตเพียงไร

เบญจศีล เบญจธรรม

ศีล หมายถึง การเว้นความชั่ว ธรรม หมายถึง การเพิ่มพูนความดี แบ่งออกเป็นฝ่ายละ ๕ เป็นคู่ ๆ กันดังนี้

(ก) เว้นจากฆ่าสัตว์และมนุษย์ เป็นศีลข้อที่ ๑

มีเมตตากรุณาต่อสัตว์และมนุษย์ เป็นธรรมข้อที่ ๑

(ข) เว้นจากลักทรัพย์ เป็นศีลข้อที่ ๒

ประกอบสัมมาอาชีพ และมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นธรรมข้อที่ ๒

(ค) เว้นจากประพฤติดินในกาม เป็นศีลข้อที่ ๓

สำรวมในกาม ยินดีเฉพาะคู่ครองของตน เป็นธรรมข้อที่ ๓

(ฆ) เว้นจากพูดปด เป็นศีลข้อที่ ๔

พูดจริง เป็นธรรมข้อที่ ๔

(ง) เว้นจากดื่มสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นศีลข้อที่ ๕

มีสติสำรวมระวัง เป็นธรรมข้อที่ ๕

จากการเข้าใจศีลธรรมตามหัวข้อที่กล่าวมานี้ จะทำให้เห็นเนื้อหาของศีลธรรมชัดเจน เพราะโดยปกติถ้าไม่ทำความเข้าใจกันให้ดีแล้ว ก็ยังไม่ถูกว่าอะไรเป็นศีล อะไรเป็นธรรม และต่างกันอย่างไร คนที่ร้องว่าคนอื่นไม่มีศีลธรรมนั้น ถ้าให้อธิบายว่าศีลธรรมคืออะไร ก็คงจะตอบลำบาก เพราะไปสนใจในคำว่าศีลธรรม ต่อเมื่อมีเรื่อง

เดือดร้อนขึ้นแล้วเท่านั้น ถ้าได้ช่วยกันเข้าใจและเผยแผ่ความหมาย ที่ถูกต้อง อย่างน้อยก็ทำให้ความเห็นอกเห็นใจคนอื่น ไม่คิดจะ เอาแต่ได้ฝ่ายเดียวมีทางแพร่หลายไปในโลกยิ่งขึ้น

ความจริงคนที่รู้สึกคุณค่าของศีลธรรมนั้น ถ้ายังเป็น ฝ่ายได้เปรียบอยู่ก็ยังไม่เห็นนัก เมื่อใดเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ถูก เบียดเบียน ถูกข่มเหงรังแก ถูกลักลอบล่อลวง เป็นต้น เมื่อนั้นจะวิ่ง วุ่นเรียกหาศีลธรรม หาความยุติธรรมอยู่สับสน เห็นง่าย ๆ เวลาเรา คิดว่าจะไม่ยิงสัตว์หาความสนุกหรือเป็นกีฬาแล้ว เราอาจรู้สึกคึกคัก สดชื่น แต่ถ้ามีใครสักคนหนึ่ง ไม่ต้องถึงกับจะเอาปืนมายิงเรา เพียงแต่เขามีความสนุกในการเอาก้อนอิฐขว้างหลังคาบ้านคนเล่น เท่านั้น ก็จะมีสติว่า ตอนที่ถูกคนขว้างบ้านนี้ เราช่างต้องการศีล ธรรมเสียจริง ๆ

เพราะฉะนั้น จึงน่าจะยินดีว่า ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ศีลธรรมขึ้นเพื่อให้ทุกฝ่ายอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่ข่มเหงเบียดเบียน กัน ให้มีเมตตากรุณาต่อกันนั้น เป็นการสอนให้มองอย่างรอบคอบ เพียงไร

ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์และปรัชญาเมธีผู้มีชื่อเสียงมาก ซึ่งสิ้นชีวิตไปแล้ว เคยเสนอทฤษฎีใหญ่แก่โลกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎี **สัมพันธภาพ** (Relativity) ซึ่งมาช่วยอธิบายหรือสนับสนุนหลัก เอาใจเขามาใส่ใจเราได้ดียิ่ง กล่าวคือ ทฤษฎีนี้ของไอน์สไตน์ไม่ให้ เรามองอะไรเพียงจุดเดียว แต่ให้มองถึงจุดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

สมมติว่าเราอยู่ในเมืองไทย เราดูนาฬิกาเป็นเวลา ๑๒.๐๐ น. ก็ไม่ควรคิดว่าขณะนี้เป็นเวลา ๑๒.๐๐ น. ตรงกันหมด ทั่วโลก อาจมีเวลาทุกเวลาตั้งแต่ ๑.๐๐ น. ถึง ๒๔.๐๐ น. สุดแต่ ภูมิภาคส่วนไหนจะกำลังอยู่ห่างจากจุดของดวงอาทิตย์องศาเท่าไร ในขณะที่ประเทศไทยเที่ยงวันนั้น ในนิวยอร์กกำลังเที่ยงคืน ในอังกฤษ กำลัง ๕.๐๐ น. ในญี่ปุ่นบ่าย ๑๔.๐๐ น. ไปแล้ว การรู้เทียบ

เคียงหรือความเกี่ยวพันกันเช่นนี้ ทำให้มีความเข้าใจกว้างขวางขึ้น

หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เราตั้งใจทยอยเลขวาระยนต์เล่นได้ ๗.๖๐ ไมล์ ถ้าเล่น ๓ ชม. จะไปได้กี่ไมล์ ตอบอย่างธรรมดา สามัญก็ดูง่าย ๆ เพียง ๓ คูณ ๖๐ ก็ได้ ๑๘๐ ไมล์ แต่ในทาง วิทยาศาสตร์ถือว่าในขณะที่รถแล่นไปนั้นโลกเราได้มีการเดินทางด้วย มีทั้งในลักษณะหมุนรอบตัวเองด้วยความเร็วประมาณชั่วโมงละ ๑,๖๕๐ กิโลเมตร และการเดินทางรอบดวงอาทิตย์ และการเดินทางร่วมกันกับดวงอาทิตย์ไปในเวหาอันเร่รังสุมสุดอื่น โดยมีความ สัมพันธ์ความดึงดูดอันได้สมดุลกันระหว่างดวงอาทิตย์กับโลกเรา และดาวเคราะห์อื่น ๆ ด้วย เมื่อคิดแบบนี้แล้วที่ตอบไว้เดิม ๑๘๐ ไมล์ ก็จะต้องคำนวณใหม่ หรือต้องให้คำจำกัดความใหม่ว่าที่ตอบนี้ หมายความว่าจุดใดจุดหนึ่งไม่ได้หมายรวมถึงส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องอื่น

ความจริงทฤษฎีนี้ของไอน์สไตน์ไม่เกี่ยวกับเลยกับพระพุทธ ศาสนา เพราะเขาต้องการพิสูจน์เรื่อง กาล (Time) และอวกาศ (Space) อันเกี่ยวกับการเดินทางของแสงและกฎการดึงดูดเป็นต้น แต่สาระ สำคัญที่ไม่ให้มองเพียงแง่เดียวนี้ กลับมาช่วยส่งเสริมหลักศีลธรรม ที่ให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการรู้จักมองดูความรู้สึกของคนอื่นบ้าง เป็นอย่างดี

พระพุทธศาสนากับการสังคมสงเคราะห์

เมื่อกล่าวถึงว่า พระพุทธศาสนาสอนให้ใช้วิธีการสังคม สงเคราะห์แทนการฆ่าสัตว์ขายวิญญาณ ก็น่าจะได้พิจารณาต่อไปด้วย ว่าหลักการสังคมสงเคราะห์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

หลักการสังคมสงเคราะห์ หรือที่ตรงกับศัพท์อังกฤษว่า (Social work) นั้น หมายถึง การสงเคราะห์คนเพื่อให้เขาสามารถช่วย ตัวเองได้ โดยไม่หวังผลตอบแทนจากเขา และจะต้องมีการสอบสวน ดูก่อนว่าผู้ที่มาขอความช่วยเหลือนั้นเดือดร้อนจริงหรือมาหลอกลวง

และความเดือดร้อนนั้น บางครั้งเกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถ้าแฉะได้ก็อาจแฉะให้เท่านั้น ถ้าถึงกับต้องสงเคราะห์ด้วยวัตถุหรืออย่างอื่นก็จะใช้ต่อเมื่อมีความจำเป็น นี่เป็นหลักการทั่วไปของการสงเคราะห์ในทางโลก

ในทางพระพุทธศาสนา ก็มีคำสอนให้สงเคราะห์คนด้วยเมตตากรุณา ไม่ใช่หวังตอบแทน หากให้เป็นการสงเคราะห์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ส่วนการจะสอบสวนก่อนแค่ไหน เพื่อไม่ให้ผู้มาขอความช่วยเหลือหลอกลวงนั้น ก็เป็นเรื่องของการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล การทำความดีทุกชนิด พระพุทธศาสนาสอนให้ใช้ปัญญากำกับ ไม่ใช่ทำด้วยความโง่ ซาวนาที่เขาอุ้มเข้ามากกอดให้อบอุ่นเมื่อเห็นงูนั้นหนาวเหน็บ ครั้นงูได้ไถ่อุ่นมีแรงขึ้นก็กัดซาวนาตาย เราจะโทษว่าเมตตากรุณาทำให้คนตายไม่ได้ ต้องโทษความโง่ การทำความดีด้วยความโง่นั้นบางครั้งก็เป็นการทำลายตัวเองและไม่ได้ผลดีอะไรเลย ด้วยเหตุนี้ การใช้ปัญญากำกับในการดำรงชีวิตจึงเป็นหลักการใหญ่ ๆ ที่พระพุทธศาสนาสั่งสอน ดังคำว่า **ชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาชื่อว่าชีวิตอันสูงสุด**

หลักธรรมในการสงเคราะห์มีชื่อเรียกว่า **สังคหวัตถุ** มีอยู่ ๔ ประการ คือ :

๑. ทาน การให้ปัน

๒. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน

๓. อัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์

๔. สมานัตตตา การวางตนให้เข้ากับผู้ที่รับการสงเคราะห์ได้ คือไม่ไว้ตัวเกินไปจนใครเข้าด้วยไม่ติด

การให้ทานหรือให้สิ่งของจะเป็นอาหารหรือเครื่องใช้ ถือว่าเป็นการสังคมสงเคราะห์ดีก็ไม่แปลก แต่ที่สอนว่าการใช้วาจาไพเราะเป็นการสังคมสงเคราะห์นั้น น่าจะพิจารณาอยู่บ้าง เพราะเราอาจมองข้ามเรื่องนี้ไป จนกระทั่งทางราชการเองก็ต้องออกหนังสือ

เวียนอยู่บ่อย ๆ ว่าถ้าประชาชนมาติดต่อให้พูดจาด้วยดี ๆ การติดต่อกับคนทั้งหลายด้วยคำพูดกระซอกซอกฮากนั้นเป็นการสร้างความขมขื่นให้แก่ผู้ฟังไม่น้อย ไม่ต้องอื่นไกลถึงคนหมู่มาก เพียงการพูดโทรศัพท์ บางครั้งพอได้ฟังเสียงของผู้ไม่มีมารยาทที่ปลายทางเข้าเราก็คงเคยนึกอวยากวางหูบ่อย ๆ แต่ความจำเป็นในการทำงานทำให้ต้องจำใจพูดด้วย ทั้ง ๆ ที่ผู้พูดกับเรานั้นไม่ได้เป็นศัตรูกันมาก่อน แต่ก็ส่งเสียงหวาดหรือตะคอกมาอย่างกับว่าเราจะไปขอร้องอะไรเขา ในข้อบำเพ็ญประโยชน์ข้อที่ ๓ เห็นได้ชัดว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการสังคมสงเคราะห์ แต่ในข้อที่ ๔ การวางตนให้เข้ากันได้กับผู้รับการสงเคราะห์นี้เป็นเรื่องสำคัญไม่น้อย เมื่อมีผู้มาติดต่อกับเรา ถ้าเรามีหน้าบึ้งบุดอยู่เป็นนิตย์ หรือพูดจาด้วยแบบมะนาวไม่มีน้ำ ก็น่าจะทำให้ผู้ที่มานั้นกลับไปด้วยความรู้สึกไม่เป็นมงคล

การทำบุญตามความหมายทางพุทธศาสนา

คำว่า บุญ ในพระพุทธศาสนา อาจแบ่งความหมายได้เป็น ๓ ประการ คือ :

๑. กล่าวโดยสภาพ ได้แก่ คุณชาติที่ชำระสันดานให้ผ่องใส เพราะคำว่า บุญ แปลว่า ชำระหรือล้าง อันได้แก่ ล้างมลทินหรือความชั่วในจิตใจ

๒. กล่าวโดยเหตุ ได้แก่ การทำคุณงามความดีต่าง ๆ

๓. กล่าวโดยผล ได้แก่ ความสุข

คนโดยมากเข้าใจไปว่า การทำบุญจะต้องมีเงินจึงจะทำได้ เพราะเข้าใจว่าการบริจาคทรัพย์เท่านั้นเป็นบุญ ถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ บุญก็ต้องใช้ทรัพย์แลกเท่านั้น แต่ถ้าเรารู้ความหมายว่า บุญหมายถึง การชำระจิตใจให้สะอาดแล้ว เราก็เข้าใจทันทีว่า ทางที่จะให้เกิดบุญนั้นมีมากมายนัก คนจนทำบุญได้มากกว่าคนมั่งมีด้วยซ้ำ ถ้าทำเป็น

ปัญหาเรื่อง “**ทำเป็น**” จึงสำคัญมาก คนที่ไม่ใช่ช่างแกะนาฬิกา ปล้ำแกะนาฬิกาอยู่หลายวัน เสร็จแล้วใส่เครื่องเข้าอย่างเก่าได้ไม่ครบ แต่นาฬิกาเรือนเดียวกันนั้น ให้ช่างที่มีความรู้มาแกะ เขาเพียงใช้น้ำมันหยอดท่อน้อยเดียวเครื่องก็เดินได้ปกติ การทำบุญแบบที่ผิด เช่น ฆ่าสัตว์บูชายัญ ก็เปรียบได้กับตัวอย่างนี้ มีการริเริ่มมากวุ่นวายมาก แต่ไม่ได้ผลอะไร ส่วนผู้รู้จักความหมายของบุญ เพียงรักษา วาจา ใจของตนให้เรียบร้อยเป็นปกติ สงบระงับ ก็ได้บุญโดยไม่ต้องเปลืองแรงและเปลืองทรัพย์ เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงให้ความรู้เรื่องการทำบุญไว้ว่ามีอะไรบ้างรวม ๑๐ ประการด้วยกันคือ :

๑. บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน เรียกว่า **ทานมัย**
๒. บุญสำเร็จด้วยการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย หรือรักษาศีล เรียกว่า **ศีลมัย**
๓. บุญสำเร็จด้วยการอบรมจิตใจให้สงบและให้เกิดปัญญา เรียกว่า **ภาวนามัย**
๔. บุญสำเร็จด้วยความอ่อนน้อมต่อท่านผู้เจริญกว่า โดยชาติ โดยคุณวุฒิ หรือโดยวัย ตามความเหมาะสม เรียกว่า **อปายามัย**
๕. บุญสำเร็จด้วยการช่วยขวนขวายในการทำความดีของผู้อื่น เช่น ช่วยเป็นธุระออกแรงหรือออกความคิดเรียกว่า **เวยยาวัจจมัย**
๖. บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม เรียกว่า **ธัมมัสสวนมัย**
๗. บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม หรือชี้แจงธรรมให้ผู้อื่นฟัง เรียกว่า **ธัมมเทศนามัย**
๘. บุญสำเร็จด้วยการแบ่งส่วนบุญแก่คนอื่น เรียกว่า **ปัตติทานมัย**
๙. บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญของคนอื่น คือ พลอยยินดีในการทำคุณงามความดีของคนอื่น เรียกว่า **ปัตตานุโมทนามัย**
๑๐. บุญสำเร็จด้วยการทำความคิดเห็นให้ถูกให้ตรง เช่น

เห็นว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรียกว่า **ทิฏฐุชกรรม**

ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ในการทำบุญทั้ง ๑๐ ประการนี้ มีที่ต้องลงทุนใช้ทรัพย์สิ้นเพียงข้อต้นข้อเดียว นอกจากนั้นอาจทำบุญได้อีกถึง ๙ วิธี โดยการประกอบคุณงามความดีอย่างอื่น ซึ่งเป็นไปเพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด เพราะฉะนั้น เมื่อเข้าใจจุดประสงค์แล้ว ว่าการทำบุญที่แท้จริงมิใช่เพื่อเอาหน้า มิใช่เพื่ออวดความมั่งมีหรือเพื่อกอบโกยผล หากมุ่งให้จิตใจบริสุทธิ์สะอาดเป็นสำคัญ แล้วก็จะทำบุญได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และจะได้พยายามระงับความวุ่นวายชุ่นหมองต่าง ๆ ในขณะที่ทำบุญ เช่น บางคนถึงวันทำบุญตื่นแต่เช้าอะอะคนในบ้าน ด่าซ้ายด่าขวากินแถวจนใครต่อใครรอน้ำไม่ติด ทั้งนี้เพียงเพื่อจะทำบุญใส่บาตร แต่กิเลสหลวุ่นวายกันไปหมดทั้งบ้าน ความเข้าใจถูกต้องจะช่วยให้เราทำบุญถูกต้อง ไม่ใช่ทำพอเป็นพิธีอย่างที่เคยทำกันมา

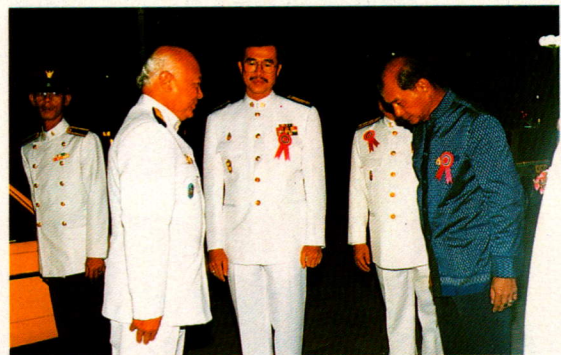

งานมหกรรมเอกลักษณ์ไทย

“ปลายรุ่ง”

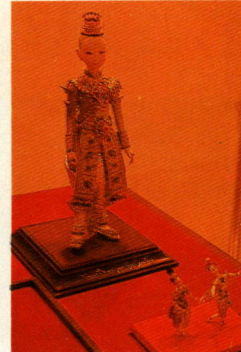
คอลัมน์ “แฉะเยือนทั่วไทย” คราวนี้ ขอเยือนสถานที่ใกล้ๆ ในกรุงเทพฯ นี่เอง แถวๆ ถนนรัชดาภิเษก ซึ่งมีการจัดงานมหกรรมเอกลักษณ์ไทย เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๕ คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์งานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้จัดงานเฉลิมฉลองเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งได้รับความร่วมมือและสนับสนุนด้วยดีจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของไทยในด้านต่างๆ เพื่อโน้มน้าวและปลุกใจให้เกิดความรักชาติ เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของไทย และช่วยกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกสืบทอดไปยังลูกหลานรุ่นหลังต่อไป ทั้งนี้ยังเป็นการเผยแพร่พระราชปณิธานที่ทรงอนุรักษ์เอกลักษณ์ไทย ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ อีกด้วย รูปแบบของการจัดงาน มีทั้งนิทรรศการ การฉายสไลด์มัลติวิชชั่น และการแสดงบนเวทีของวิทยาลัยนาฏศิลป์ภาคต่างๆ โดยจัดแสดง ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในระหว่างวันที่ ๑๔-๑๗ ตุลาคม ๒๕๓๕

ม.ร.ว. อุดลภี กิตติยากร องคมนตรี ผู้แทนพระองค์ เป็นประธาน ในพิธีเปิดงานมหกรรมเอกลักษณ์ไทย โดยมีนายบุญฤดี บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี และประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ พร้อมด้วยพลเอก พิจิตร กุลละวณิช ประธานคณะอนุกรรมการดำเนินการจัดงานมหกรรมเอกลักษณ์ไทย ประจำปี ๒๕๓๕ และนายเสรี วังศ์ไพจิตร รองผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและนำชมนิทรรศการ

งานนิทรรศการครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจิตรกรรมจากศิลปินที่มีชื่อเสียงหลายท่าน อาทิเช่น เพื่อ หริพิทักษ์ สวัสดิ์ ดันดีสุข อวบ สาดเสนา อังคาร กัลยาณพงศ์ ถวัลย์ ดัชนี ช่าง มูลพินิจ ทวี นันทขว้าง เป็นต้น หุ่นขี้ผึ้งชุด "หมากรุกไทย" จากพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย หุ่นกระบอก และตุ๊กตาชาววัง ของจักรพันธ์ โปษะยุคุต อีกทั้งนิทรรศการบุคคลดีเด่นของชาติสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทย โบราณสถาน และอาคารบ้านเรือนไทยทั้ง ๔ ภาค พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ภาพประเพณีและวัฒนธรรมของภาคต่าง ๆ การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาไทย หัตถกรรมไทย และดนตรีไทย เป็นต้น ซึ่งสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การแสดงบนเวที เป็นนาฏศิลป์จากภาคต่าง ๆ

๑. รำบายศรีเฉลิมพระเกียรติ ผู้แสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ๑๐ แห่ง
๒. รำมั่งคละ การละเล่นพื้นเมืองแถบจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย จากวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
- ๓.-๔. มหกรรมมกลอง ๔ ภาค ผู้แสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่าง ๆ
๕. ระบำจินตปาตี ระบำพื้นเมืองของภาคใต้ จากวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง
๖. รำโนรา จากวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช
๗. ฟ้อนดวงเดือน จากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่

๑. รำเกี้ยวข้าว (วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง)

๒. รำมั่งคละ (วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย)

๓. ระบำจินตปาตี (วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง)

๔. ระบำชาวนา (วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง)

๕. กีบแก๊บ-ลำเพลิน (วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์)

๖. รำโนรา (วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช)

ภาพพุทธประวัติ

ภาพที่ ๑๑ : พระกระยาหารก่อนตรัสรู้

นางสุชาดา ถวายข้าวมธุปายาส คือ ข้าวหุงด้วยนมสด ผสมน้ำผึ้ง
แด่พระโพธิสัตว์ เป็นพระกระยาหารมื้อก่อนการตรัสรู้

บรรยาย : พิฑูร มลิวัลย์

เขียนภาพ : สนั่น รัตนะ

ครั้นอยู่ต่อมาถึงวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เวลาเช้า พระองค์เสด็จไปประทับอยู่ที่โคนต้นไทรต้นหนึ่ง ใกล้แม่น้ำเนรัญชรา เวลานั้นนางสุชาดา
ธิดาสาวของกมุทพินายบ้านเสนานิคม ตำบลอุรุเวลา ได้จัดข้าวมธุปายาสใส่ถาดทองคำ นำไปบวงสรวงเทวดาที่ต้นไทรนั้นตามลัทธินิยมของตน
ครั้นเห็นพระสิทธิตะประทับนั่งอยู่ก็เข้าใจว่าเป็นเทวดา จึงน้อมถวายข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งถาดทองคำ แล้วหลีกไป